

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií, Katedra mezinárodních vztahů

Diplomová práce

2013

Jakub Černocho

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií, Katedra mezinárodních vztahů

Jakub Černoch

**Jaderná elektrárna Temelín
a česko-rakouské vztahy**

Diplomová práce

Praha 2013

Autor práce: **Bc. Jakub Černoch**

Vedoucí práce: **PhDr. et Dipl.Pol. Martin Jeřábek, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2013

Bibliografický záznam

ČERNOCH, Jakub. *Jaderná elektrárna Temelín a česko-rakouské vztahy*. Praha, 2013. 149 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Katedra mezinárodních vztahů. Vedoucí diplomové práce PhDr. et Dipl.Pol. Martin Jeřábek, Ph.D.

Anotace

Diplomová práce *Jaderná elektrárna Temelín a česko-rakouské vztahy* pojednává o vlivu Jaderné elektrárny Temelín a jaderné energetiky obecně na česko-rakouské vztahy. Práce se pokouší analyzovat vztahy mezi Českou republikou a Rakouskem v kontextu této jaderné elektrárny v letech 1993-2013. Nejprve představuje teorii konstruktivismu v mezinárodních vztazích, pak se pomocí zmíněné teorie snaží vysvětlit odlišnou identitu Čechů a Rakušanů ve vztahu k jaderné energii. Dále uvádí česko-rakouský spor ohledně Jaderné elektrárny Temelín do historických, mezinárodněprávních a technických souvislostí. Hlavním cílem této studie je zjistit, jaký vliv na česko-rakouské vztahy mají média, která publikují články spojené s problematikou Jaderné elektrárny Temelín. Jsou zde zkoumány čtyři české relevantní noviny (*Blesk, MF DNES, Právo a Lidové noviny*) a čtyři rakouské relevantní noviny (*Kronen Zeitung, Kurier, Der Standard a Die Presse*). Jednotlivé články ve zmíněných médiích jsou hodnoceny na základě toho, jestli je vyznění jejich obsahu neutrální, protitemelínské nebo protemelínské. Následně jsou v jednotlivých člancích předloženy příklady manipulace s veřejností. Práce identifikuje, která média se podílejí na zhoršování / zlepšování česko-rakouských vztahů. Rovněž se zamýšlí nad procesem evropeizace a jejího vlivu na danou problematiku. Na základě vyzkoumaných dat se práce pokouší nastínit vývoj česko-rakouských vztahů v kontextu Jaderné elektrárny Temelín do budoucnosti.

Annotation

The thesis *Temelín Nuclear Power Station and Czech – Austrian Relations* deals with the Temelín Nuclear Power Station and nuclear industry and its influence to the Czech-Austrian relations. The study aims to analyse the relations between the Czech Republic and Austria in the context of the power station from 1993 to 2013. Initially, the thesis introduces the theory of constructivism in the International Relations. Afterwards, it aims to explain the differences between the relations to the nuclear energy by Czechs and by Austrians on the basis of the theory of constructivism. Moreover, the thesis introduces the historical, legal and technical circumstances of the Czech-Austrian dispute. The main objective of the thesis is to ascertain, what effect on the Czech – Austrian relations have mediums, which publish articles about the Temelín Nuclear Power Station. There are four Czech relevant newspapers (*Blesk*, *MF DNES*, *Právo* and *Lidové noviny*) and four Austrian relevant newspapers (*Kronen Zeitung*, *Kurier*, *Der Standard* and *Die Presse*) inquired in the thesis. Particular articles are evaluated by the stances on the issue (pronuclear, antinuclear or impartial). The thesis identifies, which of the mediums have impact on deterioration/improvement of the Czech-Austrian relations. The study also deals with the process of Europeanisation and its impact on the issue. On the basis of examined knowledges, the thesis attempts to sketch the progress of the Czech-Austrian relations in the context of the Temelín Nuclear Power Station in the future.

Klíčová slova

Jaderná elektrárna Temelín

Česko-rakouské vztahy

Konstruktivismus

Evropeizace

Evropská unie

Energetika

Životní prostředí

Keywords

Temelín Nuclear Power Station

Czech Republic-Austria relations

Constructivism

Europeanisation

European union

Energetics

Natural environment

Rozsah práce: Tato práce má rozsah **31 626 slov; 224 186 znaků včetně mezer** (bez mezer 192 602 znaků), tj. **124,5 normostran** (60 znaků x 30 řádků, tj. 1 normostrana = 1800 znaků). Tyto údaje se vztahují k čistému textu (tj. bez české a anglické anotace, titulních stran, poděkování, českých i anglických klíčových slov, obsahu, seznamu literatury a zdrojů, příloh, projektu diplomové práce a ostatních formalit) na stranách 14-106 včetně poznámek pod čarou.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.
3. Práce nebyla využita k získání stejného nebo jiného titulu.

V Praze dne 7. 5. 2013

Jakub Černoch

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval své rodině, která mi umožnila studium na Univerzitě Karlově v Praze, PhDr. et Dipl.Pol. Martinu Jeřábkovi, Ph.D za čas a ochotu, kterou mi věnoval při psaní této práce a Dr. Anně Durnové, Ph.D, která mi během výzkumné stáže v rámci programu „AKTION Österreich-Tschechische Republik“ na Vídeňské univerzitě poskytla řadu užitečných rad a podnětů k mé diplomové práci.

Seznam užitých zkratk

BZÖ – Bündnis Zukunft Österreich / Svaz pro budoucnost Rakouska

CVVM – Centrum pro výzkum veřejného mínění

ČSSD – Česká strana sociálně demokratická

EU – Evropská unie

EURATOM – Evropské společenství pro atomovou energii

FPÖ – Freiheitliche Partei Österreichs / Svobodná strana Rakouska

INES – International Nuclear Event Scale / Mezinárodní stupnice jaderných událostí

JE – Jaderná elektrárna

JETE (JET) – Jaderná elektrárna Temelín

MAAE – Mezinárodní agentura pro atomovou energii

MOX – Mixed Oxide Fuel / Smíšené oxidované palivo

MW – Megawatt

NPT – Non-Proliferation Treaty / Smlouva o nešíření jaderných zbraní

ÖVP – Österreichische Volkspartei / Rakouská lidová strana

RMBK – Reaktor Bolšoj Moščnosti Kanalnyj / Kanálový reaktor vysokého výkonu

SPÖ – Sozialdemokratische Partei Österreichs / Sociálně demokratická strana Rak.

SRN – Spolková republika Německo

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

STEM – Středisko empirických výzkumů

SÚJB – Státní úřad pro jadernou bezpečnost

SÚRO – Státní úřad radiační ochrany

USA – Spojené státy americké

VB – Velká Británie

VVER – Vodo-Vodjanoj Energetičeskij Reaktor / Vodo-vodní energetický reaktor

Obsah

Anotace	- 5 -
Annotation.....	- 6 -
Klíčová slova	- 7 -
Keywords	- 7 -
Seznam užitých zkratek	- 11 -
Úvod	- 14 -
Cíle práce a metodologie.....	- 15 -
Rozbor literatury	- 18 -
1. Konstruktivismus v mezinárodních vztazích.....	- 23 -
2. Jaderná energie v kontextu česko-rakouských vztahů (konstruktivistický pohled)	- 27 -
2.1. Obecná charakteristika jaderné energie	- 27 -
2.1.1. Jaderné zbraně	- 27 -
2.1.2. Mírové využití jaderné energie.....	- 29 -
2.1.3. Jaderné elektrárny.....	- 31 -
2.2. Jaderná energie v České republice	- 34 -
2.2.1. Vnímání jaderných zbraní.....	- 34 -
2.2.2. Vnímání jaderné energetiky v Československu a České republice.....	- 35 -
2.2.3. Výstavba a provoz JETE	- 35 -
2.2.4. Konstruktivistická interpretace českého projaderného postoje	- 38 -
2.3. Jaderná energie v Rakousku	- 40 -
2.3.1. Vnímání jaderných zbraní.....	- 40 -
2.3.2. Vnímání jaderné energie v Rakousku	- 41 -
2.3.3. Konstruktivistická interpretace rakouského protijaderného postoje	- 45 -
3. Jaderná elektrárna Temelín a média	- 48 -
3.1. Česká média a Jaderná elektrárna Temelín	- 49 -
3.1.1. Blesk	- 50 -
3.1.1. Mladá fronta DNES	- 52 -
3.1.2. Právo.....	- 54 -
3.1.3. Lidové noviny.....	- 56 -
3.2. Rakouská média a Jaderná elektrárna Temelín.....	- 58 -
3.2.1. Kronen Zeitung	- 59 -
3.2.2. Kurier	- 63 -

3.2.3.	Der Standard.....	- 64 -
3.2.4.	Die Presse	- 66 -
3.3.	Vliv českých a rakouských médií na problematiku JETE a česko-rakouských vztahů.....	- 68 -
3.3.1.	Vliv zkoumaných médií z kvantitativního hlediska	- 68 -
3.3.2.	Vliv zkoumaných médií z kvalitativního hlediska	- 69 -
3.3.3.	Jak česká a rakouská média ovlivňují česko-rakouské vztahy	- 72 -
3.4	Konstruktivistická interpretace vytváření české projaderné a rakouské protijaderné identity médií	- 73 -
4.	Bilaterální vztahy ČR a Rakouska.....	- 75 -
4.1.	Vztahy před zpuštěním JE Temelín.....	- 76 -
4.1.1.	Geneze moderních česko-rakouských vztahů	- 76 -
4.1.2.	Počátky temelínského sporu	- 78 -
4.1.3.	Sankce proti Rakousku	- 79 -
4.1.4.	Hraniční blokády.....	- 80 -
4.1.5.	Melkský proces.....	- 81 -
4.1.6.	Rakouský projekt „strategické partnerství“	- 83 -
4.1.7.	Výroky českých vládních představitelů.....	- 84 -
4.1.8.	Rakouská lidová vůle „Veto proti Temelínu“.....	- 85 -
4.2.	Vztahy po spuštění JE Temelín	- 91 -
4.2.1.	Začátek komerčního provozu JE Temelín	- 91 -
4.2.2.	Rezoluce rakouské Národní rady k podání žaloby za neplnění dohod z Melku	- 92 -
4.2.3.	Současné česko-rakouské vztahy v kontextu JETE	- 93 -
4.2.4.	Perspektivy česko-rakouských vztahů aneb co udělat pro rozvoj vztahů mezi ČR a Rakouskem	- 95 -
Závěr.....		- 99 -
Summary		- 106 -
Citovaná literatura.....		- 107 -
KNIHY A ČLÁNKY		- 107 -
ČESKÝ A RAKOUSKÝ TISK		- 111 -
DOKUMENTY, INTERNETOVÉ A JINÉ ZDROJE		- 118 -
INTERVIEW PROVEDENÁ AUTOREM		- 122 -
Seznam příloh.....		- 124 -
Přílohy.....		- 125 -
Teze diplomové práce		- 137 -

Úvod

Dlouhodobě existují mezi Českou republikou a Rakouskem dva sporné body. Prvním jsou tzv. Benešovy dekrety, na jejichž základě bylo z poválečného Československa odsunuto obyvatelstvo sudetoněmecké a částečně i maďarské národnosti. Druhým sporným bodem je výstavba a provoz Jaderné elektrárny Temelín, která se nachází asi 70 km vzdušnou čarou od česko-rakouských hranic. V otázce Benešových dekretů je Česká republika příležitostně kritizována rakouskými představiteli i občanskými sdruženími (ovšem méně než třeba bavorskými představiteli a tamějšími občanskými sdruženími, například Sudetoněmeckým krajanským sdružením). Z rakouské strany se však vždy jednalo pouze o slovní kritiku. Taková kritika byla tedy čistě formální a obešla se bez výraznějších politických či právních následků. Jiné je to ovšem se sporem ohledně provozu Jaderné elektrárny Temelín.

Temelínský spor vedl obě strany k přímým politickým, právním i občanským aktivitám. Specifickým symbolem se staly hraniční protesty na česko-rakouských hranicích, které pořádali rakouští aktivisté, zejména na hraničním přechodu Dolní Dvořiště/Wulowitz nacházejícího se na silnici E55, která je mimo jiné hlavním tahem z Jihočeského kraje do Horních Rakous. Rozepře ohledně temelínské elektrárny vedla ke změně diplomatického jednání České republiky vůči Rakousku, když se v roce 2000 připojila k čtrnácti zemím Evropské unie v otázce zavedení diplomatických sankcí vůči Rakousku kvůli účasti krajně pravicové FPÖ v rakouské vládě. Spor okolo Jaderné elektrárny Temelín je specifický i z toho hlediska, že vedl k podepsání speciální bilaterální dohody mezi Českou republikou a Rakouskem, tzv. Melkského protokolu. Naprosto unikátním politickým aktem bylo uskutečnění lidové vůle s názvem *Veto gegen Temelín*, tedy „Veto proti Temelínu“, v Rakousku. V Rakousku to byl jediný akt přímé demokracie v historii, který se přímo netýkal samotného Rakouska. Temelínská rozepře je specifická také tím, že se Rakousko pokoušelo i o zahájení soudního procesu s Českou republikou, a to tak, že rakouská Národní rada se usnesla o rezoluci k podání žaloby na Českou republiku za neplnění dohod z Melku.

Česko-rakouská rozepře týkající se Jaderné elektrárny Temelín je specifická také z toho hlediska, že se velmi projevila na vnímání česko-rakouských vztahů ve výzkumech veřejného mínění. Například v roce 2002, tedy v roce, kdy v Rakousku probíhalo „Veto proti Temelínu“, označilo česko-rakouské vztahy za dobré pouze přes 20 % Čechů¹, což ostře

¹ Viz příloha č. 10

kontrastovalo s názory na vztahy ČR s ostatními sousedy. Také to kontrastuje s českým vnímáním česko-rakouských vztahů v současnosti.

Téma česko-rakouských vztahů v kontextu Jaderné elektrárny Temelín jsem si zvolil z mnoha důvodů. Za prvé, jde o fenomén, který nebyl v akademických kruzích včetně oboru mezinárodních vztahů i přes svou závažnost dostatečně zkoumán. Za druhé, jednalo se a stále se jedná o sféru, v které existuje mezi českou a rakouskou stranou významný konfliktní potenciál, a proto je vhodné tento fenomén náležitě pochopit a přispět k jeho všeobecnému porozumění. Za třetí, dlouhodobě se zajímám o Rakousko z hlediska politologie a mezinárodních vztahů. Již moje bakalářská práce obhájená na Fakultě sociálních věd UK se týkala Rakouska, konkrétně rakouské krajní pravice. Vzhledem ke svému zájmu o tuto problematiku a vzhledem k odhodlání získat kvalitní zdroje pro mou diplomovou práci jsem absolvoval studijní a výzkumnou stáž v rámci programu „AKTION Österreich-Tschechische Republik“ na Vídeňské univerzitě v zimním semestru 2012/2013. Za čtvrté, rád bych se pokusil formulovat kroky a postupy, jak přispět k rozvoji přátelských česko-rakouských vztahů.

Cíle práce a metodologie

Hlavním cílem této studie je vyzkoumat, *jak ovlivňují mediální kampaně zaměřené na Jadernou elektrárnu Temelín podobu vzájemných česko-rakouských vztahů*. Po předvýzkumu v rámci projektu diplomové práce jsem se rozhodl formulovat hypotézu, *že čím více pozornosti Jaderné elektrárně Temelín věnují média na obou stranách hranice, tím více se česko-rakouské styky zhoršují*. Proto bych rád tuto svou hypotézu verifikoval nebo falzifikoval.

Kromě ověřování hlavní hypotézy bych rád odpověděl na řadu dalších otázek: Která česká a rakouská média se nejvíce podílela na zhoršování / zlepšování česko-rakouských vztahů? Byla česká a rakouská média v informování o dané problematice objektivní, neobjektivní nebo se dopouštěla dokonce manipulace? Co způsobuje, že jsou Rakušané ve svých postojích stabilně silně protijaderní, zatímco Češi nahlízejí na jadernou energii spíše pozitivně, respektive může tento fenomén pomoci vysvětlit teorie konstruktivismu? Co může Česká republika, Rakousko i jejich představitelé udělat pro to, aby se vzájemné vztahy České republiky a Rakouska zlepšily?

Stanovil jsem si dva hlavní cíle. Jednak vsadit otázku Jaderné elektrárny Temelín a česko-rakouských vztahů do historických, ideologických, politických, mezinárodněprávních, mezinárodně-vztažných i technicko-odborných souvislostí. Druhým hlavním cílem je analýza z kvalitativního hlediska problematiky JETE (Jaderné elektrárny Temelín) a česko-rakouských vztahů v relevantních českých a rakouských denících, které budou zvoleny na základě vhodných kritérií. Vyústěním pochopení odborných souvislostí a analýzy problematiky JETE a česko-rakouských vztahů v českých a rakouských denících bude aplikace získaných poznatků na interpretaci česko-rakouských vztahů v kontextu Jaderné elektrárny Temelín.

Diplomová práce je rozdělena celkem do čtyř kapitol. V těchto kapitolách se budu věnovat: (a) *Konstruktivismu v mezinárodních vztazích a sociálních vědách obecně*. Tuto kapitolu jsem se rozhodl zařadit do diplomové práce nad rámec cílů, které jsem si vytyčil v projektu diplomové práce, neboť bych rád aplikoval na daný fenomén relevantní teorii a rád bych se pokusil vysvětlit, proč je rakouská společnost většinově protijaderná a česká většinově projaderná; (b) *Jaderné energii v kontextu česko-rakouských vztahů*. Tato kapitola by měla čtenáře uvést do kontextu dané problematiky a částečně je seznámit například s vývojem jaderné energetiky, mezinárodněprávními aspekty jaderné energie či základními technickými aspekty jaderné energie, aby bylo možné dané problematice dostatečně porozumět; (c) *Interpretacím problematiky JETE a česko-rakouských vztahů ve vybraných médiích*. Kromě tohoto by tato kapitola měla komparovat interpretaci témat týkajících se JETE a česko-rakouských vztahů v médiích navzájem; (d) *Česko-rakouským vztahům v kontextu Jaderné elektrárny Temelín*. Poslední kapitola bude popisovat samotné česko-rakouské vztahy v temelínských souvislostech a bude do jisté míry vyústěním předešlých tří kapitol.

Osnova diplomové práce primárně vychází z osnovy, která byla předložena v projektu diplomové práce, avšak byla hlouběji propracována. Přibyla navíc kapitola o konstruktivismu v mezinárodních vztazích a sociálních vědách a z důvodu větší návaznosti bylo lehce pozměněno pořadí kapitol.

Tato diplomová práce je pojata jako případová studie, neboť se v případě JETE a česko-rakouských vztahů jedná o zcela jedinečný fenomén, a tak byla volba případové studie poměrně logickou volbou. Problematiku, o kterou se v této práci jedná, je vhodné více

přiblížit. „*Pro definici případu je nejlepší situace, kdy určitý fenomén či epizoda splňuje kritéria časového a tematického ohraničení.*“² Jako časové ohraničení bylo zvoleno období 1993-2013. Roku 1993 vznikla samostatná Česká republika a rok 2013 představuje rok, kdy byla tato diplomová práce zkompletována. Budu se také zmiňovat i o událostech, které se udály před tímto časovým horizontem z důvodů pochopení podstatných souvislostí. Dvě výše naznačené dekády budou však těžištěm. Tematicky bude tato diplomová práce ohraničena česko-rakouskými vztahy v kontextu Jaderné elektrárny Temelín. V potaz proto nebudou příliš brány například hospodářské styky mezi oběma zeměmi. Diplomová práce bude z ontologického hlediska pojímána z pozice holisticko-materialistické i individualisticko-materialistické, pro výzkum bude tedy podstatná materiální část sociální reality, studium sociálních struktur i jednání jednotlivců.

Ve výzkumu se bude pracovat s *nezávislou proměnnou, závislou proměnnou, zprostředkující proměnnou i kontrolní proměnnou*. Nezávislou proměnnou bude v případě mého výzkumu *výskyt problematiky JETE v relaci k česko-rakouským vztahům ve zvolených českých a rakouských médiích*. Závislou proměnnou bude *výsledná podoba česko-rakouských vztahů*. Zprostředkující proměnnou pak bude *stav veřejného mínění v konotaci s JETE v českých a rakouských médiích*. Kontrolní proměnnou bude představovat *složení vlád České republiky a Rakouska*. Účelem kontrolní proměnné je zjistit, jestli změny závislé proměnné nejsou určovány ničím jiným (v případě mého výzkumu tedy stranickým složením vlád ČR a Rakouska). Nezávislá proměnná bude nabývat ve výzkumu třech hodnot: (a) *nízká kontroverze a intenzita*; (b) *střední kontroverze a intenzita*; (c) *vysoká kontroverze a intenzita*. Předpokládám, že mezi kontroverzí a intenzitou bude přímá úměra. Rovněž závislá proměnná bude nabývat třech hodnot: (a) *zhoršené vztahy*; (b) *mírně zhoršené vztahy*; (c) *bezproblémové vztahy*. Zhoršené vztahy budou chápány jako stav, kdy političtí a diplomatictí představitelé jedné země často kritizují jednání země druhé. Mírně zhoršené vztahy označují stav, kdy dosahuje kritika nižší úrovně, a bezproblémové vztahy stav, kdy kritika vůči druhé zemi zcela chybí. Zprostředkující proměnná, tedy stav veřejného mínění, bude nabývat dvou hodnot: (a) *převažující kladné mínění o druhé zemi*; (b) *převažující negativní mínění o druhé zemi*. Kontrolní proměnná bude nabývat celkově pěti hodnot, které jsou kombinací stranických složení české a rakouské vlády: (a) *levicová vláda v ČR (menšinová vláda ČSSD)*

² DRULÁK, Petr. (2008). *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, s. 33

a vláda velké koalice v Rakousku; (b) středolevá vláda v ČR a pravicová vláda v Rakousku; (c) středopravá vláda v ČR a vláda velké koalice v Rakousku; (d) středolevá vláda v ČR a pravicová vláda v Rakousku.

Rozbor literatury

Jaderná elektrárna Temelín a česko-rakouské vztahy jsou problematikou, která je velmi široce interpretována v českých i rakouských médiích, v odborné sféře se jí však věnovalo podstatně méně pozornosti. Novinových článků na toto téma vyšlo k dané problematice množství v řádech tisíců, zatímco odborných článků a monografií vyšlo jen několik.

Z českých politologů se podobnou tematikou zabýval například Milan Znoj. A sice v člancích „*Temelín v česko-rakouských vztazích*“³ a „*Jaderná elektrárna Temelín. Obtížné téma v česko-rakouských vztazích*“⁴. Dále se danou problematikou zabýval Miroslav Mareš, který dlouhodobě zkoumá rakouskou politiku, a to v článku „*Česko-rakouské vztahy: sousedství s překážkami*“⁵. Dalším z českých autorů, který se tímto zabýval, je Ondřej Šlechta v článku „*Česko-rakouské vztahy a energetika*“⁶.

Důležitými zdroji pro mě byly články a publikace věnující se všeobecně vnitřní i zahraniční politice České republiky a Rakouska. Například publikace Šárky Waisové zabývající se českou zahraniční politikou „*Tíha volby*“⁷, Víta Hlouška „*Rakousko v evropské a středoevropské politice*“⁸, rakouského politologa Fritze Plassera „*Politische Kommunikation in Österreich: ein praxisnahes Handbuch*“⁹ a „*Das österreichische Politikverständnis*“.

³ ZNOJ, Milan. (2008). Temelín v česko-rakouských vztazích. *Listy*. No. 5

⁴ ZNOJ, Milan. (2009). Jaderná elektrárna Temelín. Obtížné téma v česko-rakouských vztazích. In: *Česko. Rakousko. Rozdělení – odloučení – spojení*. Sborník a katalog Dolnorakouské zemské výstavy

⁵ MAREŠ, Miroslav. (2001). Česko-rakouské vztahy: sousedství s překážkami. *Revue politika*. Vol. 8. No. 7. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www:

< <http://www.revuepolitika.cz/clanky/1497/cesko-rakouske-vztahy-a-energetika> >

⁶ ŠLECHTA, Ondřej. (1. 7. 2011). Česko-rakouské vztahy a energetika. *Revue politika*. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: < <http://www.revuepolitika.cz/clanky/1497/cesko-rakouske-vztahy-a-energetika> >

⁷ WAISOVÁ, Šárka. (2011). *Tíha volby*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů

⁸ HLOUŠEK, Vít a kol. (2004). *Rakousko v evropské a středoevropské politice*. Brno: Masarykova univerzita

⁹ PLASSER, Fritz. (2004). *Politische Kommunikation in Österreich: ein praxisnahes Handbuch*. Wien: WuV - Universitätsverlag

*Von der Konsens- zur Konfliktkultur?*¹⁰, rozsáhlá monografie Herberta Dachse o rakouské politice „*Politik in Österreich: das Handbuch*“¹¹, článek Miroslava Kunštáta „*Česko-rakouské paralely: sblížení sousedů, které není přímočaré*“¹², práce Dagmar Moravcové „*Rakousko a Česká republika: šance a limity regionálního partnerství v Evropské unii a oblast evropské bezpečnosti*“¹³ či článek Martina Jeřábka „*Rakousko a EU. Dvanáct let rakouského členství v EU - struktury a procesy*“¹⁴.

Zdrojem pro mě byly i publikace a články týkající se teorií mezinárodních vztahů. Například kniha Petra Druláka „*Teorie mezinárodních vztahů*“¹⁵, publikace Torbjorna L. Knutsena „*Dějiny teorie mezinárodních vztahů*“¹⁶, dílo Hanse Morgenthaua „*Politics among nations*“¹⁷, publikace Alexandra Wendta „*Social Theory of International Politics*“¹⁸, dílo Roberta Coopera „*The breaking of nations: order and chaos in the twenty-first century*“¹⁹ či článek Jana Karlase „*Současné teorie mezinárodních institucí*“²⁰, článek Emanuela Adlera „*Constructivism and International Relations*“²¹, článek Jiřího Kabeleho

¹⁰ PLASSER, Fritz; ULRAM, Peter. (2002). *Das österreichische Politikverständnis. Von der Konsens- zur Konfliktkultur?*. Wien: WUV-Universitätsverlag

¹¹ DACHS, Herbert. (2006). *Politik in Österreich: das Handbuch*. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung

¹² KUNŠTÁT, Miroslav. (2004). *Česko-rakouské paralely: sblížení sousedů, které není přímočaré*. In: PICK, Otto; HANDL, Vladimír a kol. *Zahraniční politika České republiky 1993–2004. Úspěchy, problémy a perspektivy*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů

¹³ MORAVCOVÁ, Dagmar. (2004). *Rakousko a Česká republika: šance a limity regionálního partnerství v Evropské unii a oblast evropské bezpečnosti*. In: *Rozvoj české společnosti v Evropské unii II*. Praha: Matfyzpress, s. 374-404

¹⁴ JEŘÁBEK, Martin. (2007). *Rakousko a EU. Dvanáct let rakouského členství v EU - struktury a procesy*. In: ROVNÁ, Lenka a kol. *Evropská unie v členských státech a členské státy v Evropské unii*. Praha: VIP Books, s. 260-286.

¹⁵ DRULÁK, Petr. (2003). *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál

¹⁶ KNUTSEN, Torbjorn L. (2005). *Dějiny teorie mezinárodních vztahů*. Brno: Barrister and Principal

¹⁷ MORGENTHAU, Hans J. *Politics among nations*. New York: McGraw-Hill, 419 s.

¹⁸ WENDT, Alexander. (1999). *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press

¹⁹ COOPER, Robert. (2004). *The breaking of nations: order and chaos in the twenty-first century*. London: Atlantic Books, 180 s.

²⁰ KARLAS, Jan. (2007). *Současné teorie mezinárodních institucí. Mezinárodní vztahy*. Vol. 42, No. 1, s. 66-85

²¹ ADLER, Emanuel. (2002). *Constructivism and International Relations*. In: CARLSNAES, Walter a kol. *Handbook of International Relations*. London: Sage, s. 95-118

„Sociální konstruktivismus“²² nebo článek Pavla Baršy „Konstruktivismus a politika identity“²³.

Pro pochopení oborových souvislostí techničtějšího rázu jsem využil články českého jaderného fyzika Františka Janoucha, například „*Jak spolehlivé jsou sovětské jaderné elektrárny?*“²⁴ či „*Strašení Černobylem je demagogie*“²⁵ nebo společnou práci rakouského jaderného fyzika Helmutha Böcka a české jaderné fyzičky Dany Drábové „*Případ Temelín*“²⁶. Pro pochopení nejnovějšího vývoje jaderné energetiky jsem navštívil přednášku Dany Drábové „*Černobyl, Fukushima a jaderné vyhlídky do budoucna*“²⁷.

Dalším užitečným zdrojem mi byly vysokoškolské kvalifikační práce, například doktorská práce Franze Duernsteina s poněkud delším názvem „*Direkte Demokratie und Medienberichterstattung: Eine Analyse anhand des "Fallbeispiels" der Berichterstattung über das Volksbegehren "Veto gegen Temelin" in den Printmedien. Eine inhaltsanalytische Untersuchung und Dokumentation der relevanten Zeitungsartikel (Headlines) in ausgewählten österreichischen Tages-Printmedien im Zeitraum von 26. 06. 2002 bis 21. 02. 2002*“²⁸, doktorská práce Johanna F. Mayera „*Die österreichische Kernenergiepolitik gegenüber der Tschechischen Republik. Grundlagen, Motive und Dynamik einer Eskalation*“²⁹

²² KABELE, JIŘÍ. (1996). Sociální konstruktivismus. *Sociologický časopis*. Vol. 32, No. 3, s. 317-337

²³ BARŠA, Pavel. (2008). Konstruktivismus a politika identity. In: *Romové a cikáni – neznámí a známí*. Voznice: Leda

²⁴ JANOUC, František. (1986). Jak spolehlivé jsou sovětské jaderné elektrárny? In: *Myslím zeleně, proto volím jádro*. Praha: Akropolis

²⁵ JANOUC, František. (1986). Strašení Černobylem je demagogie. In: *Myslím zeleně, proto volím jádro*. Praha: Akropolis

²⁶ BÖCK, Helmuth. DRÁBOVÁ, Dana. (2006). *Rizika přesahující hranice: případ Temelín*. Česká nukleární společnost

²⁷ DRÁBOVÁ, Dana. (14. 3. 2013). *Černobyl, Fukushima a jaderné vyhlídky do budoucna*. Přednáška na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze

²⁸ DUERNSTEINER, Franz. (2002). *Direkte Demokratie und Medienberichterstattung: Eine Analyse anhand des "Fallbeispiels" der Berichterstattung über das Volksbegehren "Veto gegen Temelin" in den Printmedien. Eine inhaltsanalytische Untersuchung und Dokumentation der relevanten Zeitungsartikel (Headlines) in ausgewählten österreichischen Tages-Printmedien im Zeitraum von 26. 06. 2002 bis 21. 02. 2002*. Doktorská práce Wien: Universität Wien

²⁹ MAYER, Johann F. (2002). *Die österreichische Kernenergiepolitik gegenüber der Tschechischen Republik. Grundlagen, Motive und Dynamik einer Eskalation*. Doktorská práce. Wien: Universität Wien

či diplomová práce Susanne Durstbergerové „(Grenz)Fall Temelin?: die konstruierte Wirklichkeit über das Atomkraftwerk in österreichischen und tschechischen Tageszeitungen“³⁰.

Stěžejními zdroji v mém zkoumání byly novinové články v českých denících „Blesk“, „Mladá fronta DNES“, „Právo“ a „Lidové noviny“ a novinové články v rakouských denících „Kronen Zeitung“, „Kurier“, „Der Standard“ a „Die Presse“. Pro pochopení souvislostí mediální sféry jsem použil monografii „Dějiny českých médií“³¹ od Petra Bednaříka a „Propaganda a manipulace“³² od Pavla Věrněra.

Velmi užitečným a podněcujícím podkladem se ukázaly interview s osobnostmi z české a rakouské mediální, politické, diplomatické a odborné sféry. Jednalo se o interview s paní Elisabeth Kerschbaumovou, členkou horní komory rakouského parlamentu za Zelené³³; s paní Ivanou Cabrnchovou, českou členkou Strany zelených³⁴; paní Lídou (Ludmilou) Rakušanovou, českou novinářkou³⁵; panem Johannem F. Mayerem, rakouským energetikem³⁶; panem Jánem Michálikem, zaměstnancem SÚRO³⁷; zaměstnancem Rakouské

³⁰ DURSTBERGER, Susanne. (2002). (Grenz)Fall Temelin?: die konstruierte Wirklichkeit über das Atomkraftwerk in österreichischen und tschechischen Tageszeitungen. Diplomová práce. Universität Wien: Wien

³¹ BEDNAŘÍK, Petr a kol. (2011). Dějiny českých médií. Praha: Grada

³² VERNER, Pavel. (2011). Propaganda a manipulace. Praha: UJAK

³³ Interview s paní Elisabeth Kerschbaumovou, členkou rakouské horní komory parlamentu "Spolkové rady", provedl autor 18. 10 2012 ve Vídni

³⁴ Interview s paní Ivanou Cabrnchovou, radní za Prahu 10, provedl autor 18. 12. 2012 v Praze

³⁵ Interview s Ludmilou Rakušanovou, českou novinářkou a bývalou redaktorkou rádia Svobodná Evropa, provedl autor 7. 2. 2013 v Praze

³⁶ Interview s panem Johannem F. Mayerem, rakouským energetikem, provedl autor 19. 10. 2012 ve Vídni

³⁷ Interview s panem Jánem Michálikem, zaměstnancem Státního ústavu radiační ochrany, provedl autor 6. 1. 2013 v Praze

tiskové agentury³⁸; diplomatickým pracovníkem Velvyslanectví České republiky ve Vídni³⁹; a diplomatickým pracovníkem Velvyslanectví Rakouska v Praze⁴⁰.

Kromě výše citovaných zdrojů a pramenů bylo během zpracování práce použito ještě mnoho dalších, například mezinárodní smlouvy týkající se problematiky jaderné energie, internetové stránky související s tématem diplomové práce, informace na stránkách českých a rakouských ministerstev či průzkumy veřejného mínění. Kompletní seznam použitých zdrojů a pramenů bude uveden na konci diplomové práce.

³⁸ Interview se zaměstnancem Rakouské tiskové agentury (osoba si nepřála být jmenována) provedl autor 2. 10. 2012 ve Vídni

³⁹ Interview se zaměstnancem Velvyslanectví ČR ve Vídni (osoba si nepřála být jmenována) provedl autor 23. 10. 2012 ve Vídni

⁴⁰ Interview se zaměstnancem Velvyslanectví Rakouska v Praze (osoba si nepřála být jmenována) provedl autor 22. 1. 2013 v Praze

1. Konstruktivismus v mezinárodních vztazích

Konstruktivismus patří do širší skupiny kritických teorií, ke kterým kromě konstruktivismu samotného řadíme například neomarxismus, feminismus či postmodernu. Pro všechny tyto teorie je klíčové „odhalování závislostí vědění, norem a institucí na společenském a historickém kontextu a zpochybnění jejich zdánlivé samozřejmosti a přirozenosti, které může ústít ve formulaci nových alternativ“⁴¹. Tedy to, co je obecně vnímáno jako realita, by nemělo být vnímáno jako realita sama o sobě, nýbrž je nutné přihlédnout k sociálním a dějinným faktům a procesům, které danou realitu utvářejí. Pro všechny tyto teorie je společné vymezování se proti pozitivistickým přístupům. Konstruktivisté se staví proti všem hlavním pozitivistickým předpokladům, tj. objektivně poznatelné pravdě, rozumu jako prostředníku poznání, empirií jako nástrojem poznání a nepropustné hranici mezi pozorovatelem (subjektem) a pozorovaným (objektem).⁴²

Ačkoliv se konstruktivismus v sociálních vědách rozšířil až v 2. polovině 20. století, z dnešního pohledu můžeme vypožorovat jeho předchůdce mnohem dříve. Argumenty blízké modernímu konstruktivismu prosazoval i zakladatel moderní ekonomie Adam Smith. Jeho klíčový koncept neviditelné ruky trhu, která spočívá v maximalizaci společenských výnosů skrze maximalizaci vlastních výnosů (kdy motivem je vlastní chamtivost), velmi dobře zapadá do teorie konstruktivismu, neboť i ze Smithových tezí vyplývá, že „společnost je lidský produkt, který vzniká kumulativním účinkem individuálních zásahů do skutečnosti usměrňovaných „neviditelnou rukou“ trhu, obecněji sociálních institucí“⁴³.

V samotné teorii mezinárodních vztahů se konstruktivismus objevil v 80. letech 20. století. Konstruktivismus se tedy v sociálních vědách začal prosazovat později než velké teorie mezinárodních vztahů – realismus a liberalismus či teorie z nich částečně vycházející (například neorealismus, neoliberalismus či racionalismus). Jeho prvními průkopníky jsou Friedrich Kratochwil a Nicholas Onuf. Druhý jmenovaný použil poprvé termín konstruktivismus v teorii mezinárodních vztahů.⁴⁴ V mezinárodních vztazích, stejně jako v ostatních sociálních vědách, zažil konstruktivismus jako teoretický koncept v posledních více než dvaceti letech velký vzestup a stal se (podle některých vědců zcela neoprávněně)

⁴¹ DRULÁK, Petr. (2003). *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, s. 110

⁴² ŠEDIVÝ, Jiří. (2002). Střed identit? USA a Evropa po 11. září. *Mezinárodní vztahy*. Vol. 37, No. 4, s. 8

⁴³ KABELE, Jiří. (1996). Sociální konstruktivismus. *Sociologický časopis*. Vol. 32, No. 3, s. 320

⁴⁴ ONUF, Nicholas. (1987). *Rules in Moral Development*. *Human Development*. Vol. 30, No. 5, s. 257–267

jedním z nejdůležitějších přístupů v sociálních vědách. Dokonce i průkopník termínu „konstruktivismus“ v mezinárodních vztazích, Nicholas Onuf, je skeptický vůči pozornosti, jaké se konstruktivismu v současnosti dostává. Dle N. Onufa se stal konstruktivismus zejména ve Spojených státech, kde dlouhodobě působí, pouhou bezobsažnou ikonou, což započalo, když Stephen M. Walt vyzvednul ve svém článku „*International Relations: One World, Many Theories*“ konstruktivismus na roveň liberalismu a realismu, aniž by to bylo adekvátně obhájeno. Konstruktivismus tak dostal ikonický status bez zjevné příčiny.⁴⁵

Z ontologického hlediska klade konstruktivismus důraz na vliv takzvaných „sdílených idejí“, jež se vyskytují v podobě norem, identit nebo diskursu. Tyto sdílené ideje jsou vytvářeny aktéry mezinárodních vztahů a samy následně aktéry ovlivňují. Sdílené ideje nejsou všeobecně v čase neměnné, některé mohou mít velmi krátké trvání, jiné se mohou natrvalo ukotvit v sociální realitě. Inovativním přístupem se konstruktivisté staví i ke klíčovému pojmu mezinárodních vztahů – státnímu zájmu. Státní zájem není pro konstruktivisty rigidní a předem daný, naopak je flexibilní a je určován ideovými strukturami, v nichž aktéři existují.⁴⁶ Klíčovým konstruktivistickým poznatkem je neoddělitelnost pozorovatele (subjektu) od pozorovaného (objektu). Obě tyto složky působí ve vzájemné interakci a společně vytvářejí sociální realitu. Konstruktivisté jednoduše vylučují, že by sociální realita spadla z nebe. Realita je vytvářena tak, že ji lidské činitele utvářejí a reprodukují svým každodenním jednáním.⁴⁷

Z epistemologického hlediska může být zavádějící vyvozovat znaky, jimiž se konstruktivistický přístup všeobecně vyznačuje, neboť z hlediska poznání (*epistémé*) jsou jednotlivé konstruktivistické přístupy značně heterogenní. Postmoderní, respektive radikální konstruktivismus na rozdíl od ostatních konstruktivistických proudů neusiluje o vědecké poznání reality, které považuje za nemožné, jelikož pozorovatel nemůže být oddělen od pozorovaného.⁴⁸ Kritický konstruktivismus považuje vědecké poznání za možné, avšak při studiu sociální reality je značně skeptický vůči využití kauzálních vysvětlení. Podstatně

⁴⁵ BENEŠ, Vít. (2010) Trnitá kariéra konstruktivisty v mezinárodních vztazích. Rozhovor s Nicholasem Onufem. *Mezinárodní vztahy*. Vol. 45, No. 1, s. 103

⁴⁶ KARLAS, Jan. (2007). Současné teorie mezinárodních institucí. *Mezinárodní vztahy*. Vol. 42, No. 1, s. 75

⁴⁷ RISSE, Thomas. (2004). Social Constructivism and European Integration. *European Integration Theory*, s. 160

⁴⁸ ADLER, Emanuel. (2002). Constructivism and International Relations. In: CARLSNAES, Walter a kol. *Handbook of International Relations*. London: Sage, s. 97

větší pochopení pro kauzální determinismus nabízí poslední konstruktivistický přístup v mezinárodních vztazích, tj. konvenční konstruktivismus. Právě optimismus k využití kauzálních vysvětlení a k možnosti vědeckého poznání přibližuje konvenční konstruktivisty k pozicím liberálů a realistů.⁴⁹

Konstruktivismus není přirozeně aplikovatelný pouze na mezinárodní vztahy, je to spíše teorie, kterou můžeme aplikovat na všechny sociální vědy – proto bývá často označován jako „sociální konstruktivismus“. Konstruktivisté obecně tvrdí, že konceptualizace předchází pozorování, a že *význam empirických faktů závisí na jejich koncepčním rámci*.⁵⁰

Konstruktivismus se stal plnohodnotnou a respektovanou teorií mezinárodních vztahů na přelomu tisíciletí. Velkým impulsem se pro něj stala evropská integrace, která nebyla příliš dobře uchopitelná skrze tradiční teorie. Zejména fakt, že se členské státy Evropské unie dobrovolně vzdávají svých pravomocí, je těžko vysvětlitelný skrze tradiční přístupy. Představitelé konstruktivismu dokázali vysvětlit některé fenomény v mezinárodních vztazích (například integrační snahy a následné úspěchy v některých regionech), což můžeme považovat za důvod, proč v současnosti patří k předním teoriím mezinárodních vztahů a sociální konstruktivismus k nejvíce používaným přístupům v sociálních vědách obecně.

Smyslem této práce je mimo jiné i pochopení fenoménu projevujícího se tím, že čeští představitelé všeobecně inklinují k podpoře jaderné energie (ať už z hlediska domácí politiky, ve vztazích s okolními zeměmi, ale i třeba na půdě evropských institucí), zatímco rakouští představitelé jsou k tomuto v přímé negaci. Zásadně odmítají jadernou energii ve své vlastní zemi a prosazují odklon od jaderné energie i v ostatních zemích na světě, zejména v zemích nacházejících se v blízkosti Rakouska. Česká republika a Rakousko jsou v mnoha aspektech velmi srovnatelné země – žije v nich podobný počet obyvatel, zaujímají takřka stejnou rozlohu, mají srovnatelné demografické rozložení a v neposlední době se k sobě přibližují i v hospodářských ukazatelích. Proč tedy sledují v energetické oblasti diametrálně odlišné zájmy? Právě konstruktivismus nám pomůže nalézt odpověď. V konstruktivistickém pojetí totiž vytváří sociální realitu ideje a normy, které stejným způsobem působí i na formulaci

⁴⁹ KARLAS, Jan. (2007). Současné teorie mezinárodních institucí. *Mezinárodní vztahy*. Vol. 42, No. 1, s. 76

⁵⁰ KNUTSEN, Torbjorn L. (2005). *Dějiny teorie mezinárodních vztahů*. Brno: Barrister and Principal, s. 314

zájmů jednotlivých zemí.⁵¹ Smyslem této práce bude i zamyšlení se nad možností, jestli neexistuje v rakouské sociální realitě norma prosazování bezjaderné energetiky, a jestli se již nezformulovala kolektivní rakouská protijaderná identita. To platí samozřejmě i o opačné straně, budu se proto zamýšlet i nad tím, jestli v české politice existuje norma kladného přístupu k jaderné energetice a v české populaci kolektivní projaderná identita.

⁵¹ DOBIÁŠOVÁ, Terézia. (2011). *Sankce Evropské unie proti Rakousku v roce 2000 v kontextu postavení Rakouska v Evropské unii. Aplikace konstruktivistické teorie na daný případ*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, s. 20

2. Jaderná energie v kontextu česko-rakouských vztahů (konstruktivistický pohled)

Kapitola zabývající se jadernou energií v souvislosti k česko-rakouským vztahům je součástí této práce proto, že pro pochopení celé problematiky je nezbytná základní orientace v historických, technických, právních i politických souvislostech problematiky jaderné energie. Druhým důvodem je snaha teoreticky uchopit českou podporu jaderné energii a rakouský odpor vůči jaderné energii, tedy názorový střet, který mezi Českou republikou a Rakouskem vyvolal konflikt. Jak vyplývá z názvu kapitoly, zmíněné postoje budou teoreticky uchopeny skrze konstruktivismus.

2.1. *Obecná charakteristika jaderné energie*

Jaderná reakce sama o sobě není lidským vynálezem, nýbrž lidským objevem. Jaderné reakce ve vesmíru existovaly dlouho předtím, než vznikla planeta Země. Bez nadsázky můžeme tvrdit, že i díky jaderné energii vznikl život na Zemi. Drtivá většina energie na zemském povrchu má ve skutečnosti svůj původ na Slunci. Ve Slunci ustavičně probíhá termonukleární reakce, při níž se přeměňuje vodík na hélium a současně se uvolňuje obrovské množství energie, která putuje sluneční soustavou ve formě elektromagnetického záření. Část z něj dopadá ve formě slunečních paprsků i na povrch Země a jedním z jeho projevů je teplo, tedy zahřívání povrchu Země. Jak vyplývá ze zákonů o zachování energie, sluneční energie se nijak nevstřebá či nezničí, ale je na Zemi přeměněna na jiné formy – například energii vody, větru, biomasy a samotnou tepelnou energii. Můžeme tedy říct, že energie vzniklá v uhelných, vodních či větrných elektrárnách má svůj prapůvod v jaderných reakcích probíhajících ve Slunci a je tedy „zprostředkovaně jaderná“.

2.1.1. Jaderné zbraně

Jaderná energie a její lidské využití se nepředstavili světové veřejnosti v nejlepším světle. Prvním počinem významného využití jaderné energie člověkem bylo svržení atomových pum na japonská města Hirošimu a Nagasaki ve dnech 6. a 9. srpna 1945 americkými bombardéry. To sice vedlo již v šesti dnech k souhlasu Japonska k bezpodmínečné kapitulaci, což v konečném důsledku pravděpodobně ušetřilo mnoho japonských i amerických životů, jaderné energii to však dalo na dlouhou dobu nálepku masového vraždícího prostředku. Zatímco klasické pumy svrhované z bombardérů dokázaly

zabít desítky či maximálně stovky lidí, a navíc dopadaly často velice nepřesně, takže mnohé z nich nezpůsobily újmy na životech, počet obětí atomových pum Little Boy a Fat Man byl dle později odtajněných zdrojů amerického prezidenta Trumana 100 000 až 180 000 v případě Hirošimy a 50 000 až 100 000 v případě Nagasaki.⁵² Těžko si lze představit, že by se jaderná energie uvedla ve známost světové veřejnosti horším způsobem, než touto demonstrací faktu, že jadernou energii lze použít na masové ničení a zabíjení. Jaderná energie tudíž dostala nálepkou něčeho, co primárně ničí, její role pomocníka lidského rozvoje byla upozaděna i masovým atomovým zbrojením supervelmocí. „V roce 1985, tedy 40 let po výbuchu hirošimské jaderné bomby, bylo v arzenálech obou supervelmocí nashromážděno kolem 60 000 jaderných hlavic, některé stokrát, dokonce i tisíckrát silnějších a ničivějších, než byly bomby svržené na Hirošimu a Nagasaki.“⁵³ V době studené války byl obecně za největší hrozbu považován případný střet obou mocenských bloků, který by za existence ničivých jaderných zbraní vedl ke světové zkáze srovnatelné se srážkou Země s asteroidem na konci křídly, což vedlo k hromadnému vymírání živočišných i rostlinných druhů na Zemi. Dle vědeckých teorií by mohlo v případě ničivého konfliktu za masivního používání jaderných zbraní dojít k tzv. nukleární zimě, kdy by masové vymírání způsobilo zamoření radiací a „zaprášení“ atmosféry, které by znemožnilo průchod slunečním paprskům, což by se projevilo v prudkém ochlazení. K pocitu bezpečnosti nepřispělo ani rozšíření počtu držitelů jaderných zbraní – po obou velmocích vynalezly za studené války jaderné zbraně Velká Británie, Francie, Čína, Indie a pravděpodobně i Jihoafrická republika a Izrael.⁵⁴

Po konci studené války se ovšem nebezpečí globálního atomového konfliktu přestalo jevit pravděpodobným. USA i Rusko již přes dvacet let pokračují v trendu omezování svého jaderného arsenálu a to bezpochyby prospívá určitému sblížení a iracionalitě atomové hrozby. Možnost mírového využití jaderného materiálu je v tomto případě více než prospěšná. Plutonium, které bylo původně určeno na výrobu atomových pum sloužících k destrukci konkurenční supervelmoci, se podle posledních několika americko-ruských dohod má použít k výrobě paliva MOX (*Mixed Oxide Fuel*). Ve speciálně vystavěných reaktorech využívajících palivo MOX se bude vytvářet elektrická energie. Například v roce 2007 se USA a Rusko dohodly na tom, že bude 34 tun ruského plutonia přeměněno na palivo MOX,

⁵² Soubor prezidentského tajemníka, *U. S. Strategic Bombing Survey: The Effects of the Atomic Bombings of Hiroshima and Nagasaki*, 19. červen 1946, s. 16

⁵³ JANOUC, František. (2010). Konec šílenství? In: *Myslím zeleně, proto volím jádro*. Praha: Akropolis, s. 262

⁵⁴ TOON, Owen B. a kol. (prosinec 2008). Environmental Consequences of Nuclear War. *Physics today*, s. 40

a že bude použito v rychlých neutronových reaktorech v jaderné elektrárně v Bělojarsku.⁵⁵ S určitou nadsázkou můžeme tvrdit, že se naplňuje humanistický ideál „roztavte meče a kovejte pluh“, kdy ze zbraní, tedy něčeho, co slouží k destrukci, vyrábíme něco, co slouží k rozvoji. Je však pravdou, že se demontáž jaderných zbraní nesetkala ani se zlomkem pozornosti, jež byla věnována jejich výrobě a hrozbě.

2.1.2. Mírové využití jaderné energie

Vedle využití jaderné energie v poli vojenství a energetiky využívá lidstvo tuto energii v lékařství, průmyslu či výzkumu. V lékařství má uplatnění například pro léčbu rakoviny a různých chronických a degenerativních onemocnění.⁵⁶ Zejména ozařování zhoubných tumorů si našlo široké uplatnění a bezpochyby patří k nejúčinnějším prostředkům v léčbě rakoviny. V průmyslu si jaderná energie našla uplatnění v hygienických sterilizacích. Pomocí ozařování se sterilizují například chirurgické rukavice, medicínské nástroje či potraviny, aby se zabránilo např. jejich hnilobě či předčasnému klíčení. Co se dalšího uplatnění týče, můžeme zmínit široké využití jaderné energie v defektoskopii – ke zjišťování prasklin či poruch materiálů a obecně nejrůznějších vad u mnoha jednodušších i složitějších zařízení.

Z hlediska mezinárodního práva je nejdůležitější „Smlouva o nešíření jaderných zbraní“, jež se týká mírového i vojenského využití jaderné energie (podepsána v roce 1968, s platností od roku 1970). Je známa pod zkratkou NPT (*Non-Proliferation Treaty*). Smlouvu podepsala do tohoto okamžiku drtivá většina zemí světa. Smlouva na jedné straně brání tomu, aby se rozšířil počet vlastníků jaderných zbraní z roku 1968 (tehdy měly již jaderný arsenál Spojené státy, Sovětský svaz, Velká Británie, Francie a Čína), na straně druhé přiznává právo všem ostatním signatářům k mírovému využití jaderné energie: *„Každá smluvní strana se zavazuje provést příslušná opatření k tomu, aby bylo zajištěno, že možný prospěch z jakéhokoliv mírového využití jaderných výbuchů bude v souladu s touto Smlouvou, pod odpovídajícím mezinárodním dohledem a prostřednictvím příslušných mezinárodních procedur dostupný smluvním stranám nevlastnícím jaderné zbraně na nediskriminačním základě, a že cena za použitá výbušná zařízení pro takové smluvní strany bude co možná*

⁵⁵ TŮMA, Miroslav. (2009). *Mírové využívání jaderné energie, nešíření jaderných zbraní a jaderné odzbrojení*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 44

⁵⁶ KVITA, Jiří. *Jaderná fyzika v Medicíně*. Praha: MFF UK,

[Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z [www: <http://ipnp00.troja.mff.cuni.cz/~kvita/Medicine/Czech.htm>](http://ipnp00.troja.mff.cuni.cz/~kvita/Medicine/Czech.htm)

nejnižší a nebude zahrnovat výdaje na výzkum a vývoj. (...). Smluvní strany nevlastnící jaderné zbraně, pokud si to budou přát, mohou získat takovéto výhody rovněž v souladu s dvoustrannými dohodami.“⁵⁷ NPT tedy implicitně dává právo všem signatářským zemím podílet se na mírovém využívání jaderné energie, a dokonce v tomto žádat o pomoc země vlastnící jaderné zbraně. Rakousko i tehdejší Československá socialistická republika patřily mezi první signatáře Smlouvy o nešíření jaderných zbraní. Pokud vztáhneme mezinárodní právo na Jadernou elektrárnu Temelín, musíme potvrdit, že z jejího hlediska má každý suverénní stát nezadatelné právo budovat jaderné reaktory na výrobu elektrického proudu, pakliže se podvolí kontrolním mechanismům Mezinárodní agentury pro atomovou energii (MAAE), což se pochopitelně v případě Jaderné elektrárny Temelín děje. Česká republika, jakož i většina ostatních evropských států, je navíc vázána snižováním emisí v rámci Kjótského protokolu, který byl sjednán v japonském Kjóto v roce 1997, přičemž nahrazování elektrické energie vyráběné z uhlí za energii vyráběnou z jádra významně snižuje emise skleníkových plynů.

Jadernou energii upravuje i evropské právo. Klíčovým dokumentem týkajícím se jaderné energetiky je „Smlouva o založení Evropského společenství pro atomovou energii“ (EURATOM). Smlouva byla podepsána již v roce 1957, s platností od roku 1958. Hlavním důvodem pro vznik EURATOM byla snaha o transparentnost a kontrolu jaderného průmyslu v Evropě. Společenství dávalo bezpečnostní záruky a informace ohledně jaderné infrastruktury jeho jednotlivým členům. EURATOM, technicky vzato, je samostatnou entitou, avšak v současnosti je plně integrován do Evropské unie a členové EU a EURATOM jsou totožní. Smlouva umožňuje a podporuje rozvoj mírového jaderného průmyslu v členských zemích: „*Touto smlouvou zřizují vysoké smluvní strany mezi sebou Evropské společenství pro atomovou energii (EURATOM). Úkolem Společenství je přispět ke zvýšení životní úrovně v členských státech a k rozvoji vztahů s ostatními zeměmi vytvořením podmínek nezbytných pro rychlé vybudování a růst odvětví jaderného průmyslu.*“⁵⁸ Smlouva o založení EURATOM tedy explicitně nabádá k rozvíjení atomové energie a k vzájemné pomoci, ale i odpovědnosti jednotlivých členů. Rakousko se stalo členem EURATOM zároveň se svým vstupem do Evropské unie v roce 1995, Česká republika o devět let později v květnu 2004.

⁵⁷ Článek V. Smlouva o nešíření jaderných zbraní. (1968)

⁵⁸ Článek I. Smlouva o založení Evropského společenství pro atomovou energii. (1957)

Oblast energetiky řeší i „Smlouva o fungování Evropské unie“, podepsaná v roce 2007 a platná od roku 2009, veřejně známá spíše jako Lisabonská smlouva. Smlouva o fungování Evropské unie značně rozšiřuje kooperaci v energetice napříč Evropskou unií – zejména v oblasti trhu s energiemi propojením sítí, bezpečností dodávek energie a podpoře úsporných opatření. Na druhou stranu Lisabonská smlouva přiznává členským státům rozhodovat o národních energetických mixech: „*Nedotýkají se práva členského státu stanovit podmínky pro využívání svých energetických zdrojů, jeho volby mezi různými energetickými zdroji a základní skladby jeho zásobování energií.*“⁵⁹ Z hlediska *acquis communautaire* je tedy na členských státech, jaké budou mít složení energetického mixu, a jestli budou či nebudou jadernou energii využívat, ovšem přirozeně s přihlédnutím k bezpečnostnímu hledisku.

2.1.3. Jaderné elektrárny

Mírové využívání jaderné energie našlo své nejvýznamnější opodstatnění právě v jaderné energetice. Zatímco západní supervelmoc USA má prvenství ve využití jaderné energie pro vojenské účely, první jadernou elektrárnu uvedl do provozu Sovětský svaz v roce 1954 v Kalužské oblasti.⁶⁰ V následujícím půlstoletí se jaderné elektrárny rozšířily téměř do všech větších industrializovaných zemí.

Výjimku netvoří pouze Rakousko, ale z vyspělejších zemí lze jmenovat také Norsko nebo Polsko. U obou těchto zemí však nebyl primárním důvodem k nevybudování jaderných elektráren odpor veřejného mínění proti jejich stavbě, ale dostatek jiných vhodných zdrojů. V případě Norska jde o velmi vysoký počet prudkých, nevysychajících a vzhledem ke Golfskému proudu nezamrzajících říčních toků, umožňujících výstavbu vodních elektráren. Z tohoto důvodu je energie v Norsku z 99 %⁶¹ produkována právě ve vodních elektrárnách. Norská elektřina je téměř výhradně obnovitelného původu a navíc Norsko patří k energeticky nejspolehlivějším zemím v Evropě. Zcela opačná je situace v další bezjaderné

⁵⁹ Článek 194. *Smlouva o fungování Evropské unie*. (2007)

⁶⁰[Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z [www: <http://www.nazeleno.cz/jaderna-energie.dic>](http://www.nazeleno.cz/jaderna-energie.dic)

⁶¹[Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z [www:](http://www.nazeleno.cz/energie/vodni-energie/norsko-vyrabi-99-elekriny-ve-vodnich-elekrarnach.aspx)

[<http://www.nazeleno.cz/energie/vodni-energie/norsko-vyrabi-99-elekriny-ve-vodnich-elekrarnach.aspx>](http://www.nazeleno.cz/energie/vodni-energie/norsko-vyrabi-99-elekriny-ve-vodnich-elekrarnach.aspx)

zemi – Polsku. V této zemi je 95 %⁶² elektrické energie vyráběno v uhelných elektrárnách. Polsko začalo poměrně pozdě se svým jaderným programem zvláště z toho důvodu, že zásoby uhlí na území Polska patří k největším v Evropě. Avšak v 80. letech lze vyzorovat určitou spojitost s Rakouskem. V Polsku byla započata stavba jaderné elektrárny v lokalitě Żarnowiec, nicméně místní referendum v roce 1990 dostavbu zastavilo velmi přesvědčivými 86,1 % hlasů.⁶³ Mohlo by se na první pohled zdát, že v Polsku stejně jako v Rakousku bylo hlavní motivací pro zamítnutí jaderné energie veřejné mínění, přesto tomu tak není. Nelze zaměňovat výsledky místního a celostátního referenda. V Polsku se naopak čas od času objevují plány začít s jadernou energetikou, naráží to však spíše na finanční a technické problémy než na odpor veřejného mínění.

V době po havárii v japonské Fukušimě se v některých evropských zemích mění pohled na jadernou energii. Německo deklarovalo postupné opuštění jaderné energetiky. Pokud tak nakonec Německo skutečně učiní, mohlo by se stát, že už nebude vývozcem jaderné energie, což by se projevilo i ve zvýšeném nákupu energie (včetně té jaderné) v České republice ze strany Rakušanů.⁶⁴ I v ostatních zemích se ve zvýšené míře ozývají hlasy pro odstoupení od jádra. Je ovšem otázkou, zda-li se jedná pouze o reakci na Fukušimu či se projevuje nový celoevropský dlouhodobý trend.

Obecně se ale již několik posledních let projevuje celosvětový trend pozvolného snižování podílu atomové energie na celkové produkci energie. Prozatím to vypadá, že výroba energie jádra dosáhla svého vrcholu v roce 2006⁶⁵. Pokles podílu výroby jaderné energie na celkové výrobě energie je způsoben jednak masivním zaváděním obnovitelných zdrojů energie ve vyspělých zemích, dále má na něj nesporný vliv fakt, že po přelomu tisíciletí dochází životnost mnoha jaderným elektrárnám – například Ignalinská jaderná elektrárna v Litvě byla uzavřena v roce 2009 a jaderná elektrárna v německém Biblisu byla uzavřena v roce 2011.

⁶² NEJEDLÝ, Petr. (27. 1. 2010). Energetika: Polsko uvažuje o výstavbě jaderných elektráren. *Neviditelný pes*, [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z [www: <http://neviditelnypes.lidovky.cz/energetika-polsko-uvazuje-o-vystavbe-jadernych-elektren-pox-/p_ekonomika.asp?c=A100126_202753_p_ekonomika_wag>](http://neviditelnypes.lidovky.cz/energetika-polsko-uvazuje-o-vystavbe-jadernych-elektren-pox-/p_ekonomika.asp?c=A100126_202753_p_ekonomika_wag)

⁶³ Tamtéž

⁶⁴ ŠLECHTA, Ondřej. (1. 7. 2011). Česko-rakouské vztahy a energetika. *Revue politika*. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z [www: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/1497/cesko-rakouske-vztahy-a-energetika>](http://www.revuepolitika.cz/clanky/1497/cesko-rakouske-vztahy-a-energetika)

⁶⁵ Another drop in nuclear generation. (5. 5. 2010). *World Nuclear News*. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z [www: <http://www.world-nuclear-news.org/newsarticle.aspx?id=27665&terms=another+drop>](http://www.world-nuclear-news.org/newsarticle.aspx?id=27665&terms=another+drop)

Ve světě se v jaderných elektrárnách využívá několik typů jaderných reaktorů. Cílem mé diplomové práce není podrobný technický popis jaderných reaktorů, proto se omezím na dva typy jaderných elektráren. Jedním z typů je reaktor typu RBMK (z ruského *Reaktor Bolšoj Moščnosti Kanalnyj*), známý také jako LWGR (*Light-Water-cooled Graphite-moderated Reactor*). Reaktor tohoto typu byl v jaderné elektrárně v Obninsku (první JE), Černobylské jaderné elektrárně či Ignalinské jaderné elektrárně. Globálně vzato se těchto reaktorů používá pouze na území bývalého Sovětského svazu. Původně měl být určen k výrobě plutonia pro atomové či vodíkové bomby. Jedná se o reaktor umožňující výstavbu velkých, výkonných bloků, které umožňují výrobu velmi levné energie.⁶⁶ Vedle těchto nesporných kladů je zde ovšem jeden zásadní zápor – a sice jeho bezpečnost, která je oproti ostatním typům podstatně nižší. Obrovským nedostatkem byl fakt, že se budovaly bez kontejnmentu.⁶⁷ Jak uvádí český jaderný fyzik František Janouch: „V žádné zemi s odpovědnou vládou by reaktor tohoto typu nemohl být uveden do provozu, protože jeho nestabilita byla dobře známa. Sovětský svaz začal počátkem šedesátých let používat tyto reaktory jednak proto, že byly levnější, jednak proto, že sovětský průmysl v té době nebyl schopen vyrábět bezpečné reaktory VVER.“⁶⁸

Druhým typem reaktoru, kterému bych se rád věnoval, je právě zmíněný VVER (*Vodo-Vodjanoj Energetičeskij Reaktor*), respektive PWR (*Pressurized light-Water moderated and cooled Reactor*), který je nejrozšířenější jaderný reaktor na světě.⁶⁹ Tento typ reaktoru dominuje zejména na území bývalého východního bloku. Například všechny reaktory v České republice a na Slovensku jsou tohoto typu (vyrobil je závod Škoda jaderné strojírenství).⁷⁰ Tohoto typu měly být i reaktory v polské jaderné elektrárně Žarnowiec. Celkově vzato se ukazuje, že se jedná o podstatně bezpečnější typ reaktoru, než je černobylský RBMK. U těchto typů reaktorů nechybí například kontejnment (výjimkou nejsou ani jaderné elektrárny Dukovany a Temelín).

⁶⁶ JANOUCH, František. (1986). Jak spolehlivé jsou sovětské jaderné elektrárny? In: *Myslím zeleně, proto volím jádro*. Praha: Akropolis, s. 76

⁶⁷ Ochranný kryt okolo reaktoru bránící průniku radiace při havárii

⁶⁸ JANOUCH, František. (1986). Strašení Černobylem je demagogie. In: *Myslím zeleně, proto volím jádro*. Praha: Akropolis, s. 260

⁶⁹ [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <<http://www.jaderna-energie.cz/jaderny-reaktor-typy.htm>>

⁷⁰ JANOUCH, František. (2010). Renesance jaderné energetiky a české parlamentní volby. In: *Myslím zeleně, proto volím jádro*. Praha: Akropolis, s. 258

2.2. Jaderná energie v České republice

2.2.1. Vnímání jaderných zbraní

Situace v poválečném Československu se příliš nelišila od vnímání jaderných zbraní jinde ve světě. Už v druhé polovině roku 1945 se v Československu objevily velmi kritické ohlasy na použití atomových pum v Hirošimě a Nagasaki. Z tehdejší kulturní sféry lze jmenovat například básníka Františka Halase, který v básnické sbírce „V řadě“ reaguje na právě svržené atomové pumy a na pokusný atomový výbuch v tichomořských Bikinách. Po únorovém převzetí moci komunisty se objektivní reflexe strategických a vojenských záležitostí stala pro novináře i umělce velmi rizikovou záležitostí, a tak se výkladu těchto otázek zhostila komunistická státní propaganda. Pochopitelně bylo cílem, aby veřejnost na celou problematiku nahlížela jako na zbrojení a militarismus USA a Severoatlantické aliance na jedné straně a na obranu a boj za mír na druhé straně železné opony.

Ve skutečnosti československá generalita počítala s možností jaderné války v Evropě včetně použití jaderných zbraní ještě před nepřítelem, ačkoliv byla zcela pod vlivem vedení Rudé armády. Sovětský svaz vyjednal s Československem i některými dalšími státy Východního bloku tajné smlouvy o vybudování speciálních depotů, kde by dislokované jaderné hlavice byly připravené k útoku do tří hodin.⁷¹ Atmosféra strachu záměrně budovaná KSČ v 50. a začátku 60. let za Pražského jara poněkud roztála a ke zklidnění přispělo i podepsání Smlouvy o nešíření jaderných zbraní. NPT byla podepsána již v roce 1968 a v platnost vstoupila v roce 1970.⁷² Jaderné ohrožení se v letech normalizace již nestalo námětem pro mnoho novinářských článků a knižních publikací, ve společnosti mnohem více rezonovala jiná témata spojená se sovětskou okupací či režimem normalizace. Po pádu Železné opony se pochopitelně jaderné ohrožení již nestalo větším tématem k obavám vzhledem k nereálnosti jaderného střetu v tomto období.

⁷¹ BLAŽEK, Petr. (prosinec 2012). *Pražský web pro studenou válku*. Vol 1. No. 3. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z [www: <http://www.praguecoldwar.cz/rakety.htm>](http://www.praguecoldwar.cz/rakety.htm)

⁷² Vyhláška ministra zahraničních věcí ze dne 29. března 1974 o Smlouvě o nešíření jaderných zbraní. *61/1974 Sb.*

2.2.2. Vnímání jaderné energetiky v Československu a České republice

Po únorovém komunistickém převratu pochopitelně nemělo a ani nemohlo mít veřejné mínění relevantní vliv na výstavbu jaderných zařízení. Budování jaderné energetiky začalo již v 50. letech v Jaslovských Bohunicích na Slovensku nedaleko Nitry. Celý projekt byl provázen velkými problémy a ani po spuštění reaktoru, pro nějž se vžilo označení A1 nepřišlo ustávání nesnází. „*Za svých strastiplných sedm let provozu byl reaktor o výkonu necelých 120 MW přes 50x odstaven a po nehodě v roce 1979 raději trvale uzavřen.*“⁷³ Obyvatelstvu Československa nebyla předložena fakta o tomto nezdaru. Nehoda z 22. února 1979 byla klasifikována na sedmistupňové škále INES číslem 4, tedy jako havárie bez vážnějšího vlivu na okolí. Ještě před trvalým odstavením se však uchytila na území Československa technologie reaktorů VVER, původem ze SSSR. Místem prvního provozu byly opět Jaslovské Bohunice, kde byly první dva reaktory spuštěny v letech 1980 a 1981 a záhy se rozrostly o další dva bloky. Vzhledem k podstatně větší úspěšnosti tohoto projektu se československá vláda rozhodla stavět jaderné elektrárny v dalších lokalitách – Dukovanech, kde v současnosti fungují čtyři bloky o výkonu 500 MW⁷⁴, dále se začala budovat jaderná elektrárna ve slovenských Mochovcích, která však byla spuštěna až po rozpadu Československa. Zatím posledním počinem je výstavba JETE. Ačkoliv se u všech těchto jaderných elektráren jedná o typ reaktoru VVER, je nutné zmínit, že reaktory první generace, které již byly odstaveny v Jaslovských Bohunicích, s sebou přinášely podstatně větší bezpečnostní rizika než reaktory VVER pozdějších generací, a to například kvůli chybějícímu kontejnmentu⁷⁵.

2.2.3. Výstavba a provoz JETE

Rozhodnutí o výstavbě bylo učiněno již v roce 1978 v souvislosti s dohodou tehdejšího Sovětského svazu s Československou socialistickou republikou, která se týkala kooperace při výstavbě čtyř bloků o výkonu 1000 MWe.⁷⁶ Stavební práce započaly již v roce

⁷³ SKÁLA, Martin. (5. 9. 2008). *Československý jaderný program*. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z [www: <http://www.maska95.estranky.cz/clanky/jaderna-energie/ceskoslovensky-jaderny-program.htm>](http://www.maska95.estranky.cz/clanky/jaderna-energie/ceskoslovensky-jaderny-program.htm)

⁷⁴ ČEZ (2008). *Provoz jaderných elektráren ČEZ, a.s.* [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z [www: <http://www.cez.cz/edee/content/file/energie-a-zivotni-prostredi/rocni-zprava-je-2008.pdf>](http://www.cez.cz/edee/content/file/energie-a-zivotni-prostredi/rocni-zprava-je-2008.pdf)

⁷⁵ Der Reaktortyp WWER. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z [www: <http://www.reyl.de/tschernobyl/technik/WWER.html>](http://www.reyl.de/tschernobyl/technik/WWER.html)

⁷⁶ BÖCK, Helmuth; DRÁBOVÁ, Dana. (2006). *Rizika přesahující hranice: případ Temelín*. Česká nukleární společnost, s. 8

1986, nicméně události Sametové revoluce stavbu jednak zbrzdily, jednak pozastavily dostavbu 3. a 4. bloku. Po Sametové revoluci bylo v Československu a později v České republice opět možné se občansky angažovat. Vznikala samozřejmě i sdružení a organizace stavící se negativně k jaderné energii – například česká sekce Greenpeace, hnutí Duha či známé sdružení Jihočeské matky, jehož nejznámější tváří je bývalá ministryně školství Dana Kuchtová. Na rozdíl od ostatních ekologických sdružení je odpor proti jaderné energii u občanského sdružení „Jihočeské matky“ primárním cílem: *„K hlavním úkolům patří snaha o zastavení rizikových neekologických technologií, zvláště jaderné energetiky a dalších zdravotně závadných provozů, prosazování alternativních způsobů výroby energie a působení na ekologické vědomí občanů.“*⁷⁷

Ekologická situace v České republice však nebyla zcela jednostranná. Nesporným ekologickým problémem bylo (a je) vysoké množství tepelných elektráren spalujících hnědé a černé uhlí. I pokud se v těchto elektrárnách provedou opatření vedoucí k zmírnění dopadů na životní prostředí, zůstávají tyto elektrárny zejména pro vypouštění skleníkových plynů – oxidů uhlíku, dusíku a síry – podstatným ohrožením životního prostředí i zdravotního stavu obyvatelstva. Tyto plyny přispívají ke globálnímu oteplování a také ke kyselým dešťům, které mají za následek například značnou devastaci lesního porostu v Krušných horách. Emise z uhelných elektráren mají za následek prokazatelně vyšší riziko některých plicních onemocnění včetně rakoviny dýchacího ústrojí v oblastech v blízkosti uhelných elektráren, dále způsobují vymírání živočišných a rostlinných druhů citlivých na kvalitu životního prostředí – například raka říčního či některých druhů lišejníků. Z těchto důvodů je Česká republika nucena volit mezi uhelnými a jadernými elektrárnami a mnohdy je rozhodující logika „menšího zla“.

Ekologická sdružení mají v České republice mnohem menší vliv na veřejné mínění než v některých okolních zemích, zejména Rakousku, kde jsou jejich vliv a schopnost mobilizovat veřejné mínění velmi vysoké. České veřejné mínění se stavilo a doposud staví kladně k jaderné energii, a i z tohoto důvodu se stala dostavba Temelína pro mnohé politiky prioritou a obnovily se plány na dostavbu JETE. Česká republika bezprostředně po rozpadu Československa deklarovala snahu dostavět JETE a podepsala již v květnu 1993 rozsáhlou dohodu s americkou firmou Westinghouse o dodávce nových systémů kontroly a řízení, dodávce radiačního monitorovacího systému a diagnostického systému primárního

⁷⁷ Článek II. Stanovy občanského sdružení Jihočeské matky, o. s.

okruhu a o dodávce paliva.⁷⁸ Nicméně vzhledem k politickým turbulencím v České republice v 90. letech se dostavba velmi prodlužovala a v určitých momentech se zdálo, že se ani neuskuteční. Přesto se tehdejší Zemanova menšinová vláda ČSSD usnesla v květnu 1999 o dostavbě JETE.⁷⁹ V některých evropských zemích by takovéto rozhodnutí vyvolalo masivní odpor. Pro českou společnost samotnou se však dostavba stala spíše méně důležitým tématem vedle politických kauz spjatých s tzv. Opoziční smlouvou. Protesty z řad českých občanů se omezily spíše na několik nevýznamných událostí bez většího občanského i mediálního zájmu. Dostavba JETE se pak značně urychlila a zkušební provoz byl v případě 1. bloku započat v červnu 2002, v případě 2. bloku v dubnu 2003. Ve srovnání s rakouskou stranou se uvedení JETE do provozu nesetkalo ze strany Čechů s žádným masovějším odporem a podpora jaderné energie v České republice nikdy dlouhodobě neklesla pod 50 %.⁸⁰ Nezdá se, že by v průběhu zpouštění poměrně časté, byť nezávažné poruchy v JETE způsobovaly pokles podpory jaderné energetiky v ČR. V současnosti je JETE druhou nejnovější jadernou elektrárnou v Evropské unii⁸¹ a v České republice se podílí na celkové výrobě elektrické energie asi z 16 %, přičemž se díky eliminaci poruch v posledních letech produkce energie v JETE zvyšuje.

Velmi zajímavým faktem týkajícím se jaderné energie jsou i veskrze kladné názory na jadernou energii vedoucí zprava doleva celým politickým spektrem. Ani jedna ze současných v parlamentu zastoupených stran nedeklaruje negativní vztah k jaderné energii. Ještě pozoruhodnější je fakt, že ve svém programu proti jaderné energii přímo nevystupuje ani Strana zelených, hlavní politický představitel postmateriálních environmentalistických hodnot. Co se ekologických opatření týče, zdůrazňuje Strana zelených akcent na úsporná opatření a nové šetrné technologie, ukončení jaderné energie nežádá. Naopak jako klíčový problém je v současném programu uvedeno „dušení“ lidí na Ostravsku.⁸² Pokud budou

⁷⁸ ZNOJ, Milan. (5/2008). Temelín v česko-rakouských vztazích. *Listy*

⁷⁹ Usnesení vlády České republiky ze dne 12. května 1999 č. 473 k Situační zprávě o hodnocení jaderné bezpečnosti stavby jaderné elektrárny Temelín, Vláda České republiky. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/4E3EEA6C665164E3C12571B6006E4CB2>

⁸⁰ BECHNÍK, Bronislav. (24. 6. 2012). *Podpora jaderné energetiky*. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <<http://energetika.tzb-info.cz/elektroenergetika/8739-podpora-jaderne-energetiky>>

⁸¹ WORLD NUCLEAR ASSOCIATION. Nuclear Database. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <<http://world-nuclear.org/NuclearDatabase/rdresults.aspx?id=27569&UserSearchID=3630>>

⁸² Program Strany zelených. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <<http://www.zeleni.cz/program/>>

porovnána interview k tématu JETE a česko-rakouských vztahů, která jsem provedl s paní Elisabeth Kerschbaumovou, členkou rakouské Spolkové rady za „Grüne Partei“⁸³, a s paní Ivanou Cabrnichovou, zastupitelkou Prahy 10 z české Strany zelených⁸⁴, bude zřejmý diametrálně odlišný vztah k jaderné energii mezi rakouskými a českými zelenými. Zatímco v případě paní Cabrnichové byl ve vztahu k jaderné energii patrný jistý pragmatismus a realismus projevující se tolerancí jaderné energie, paní Kerschbaumová zastávala velmi důrazný odpor k jaderné energii jako takové a vnímání jaderné energie jako zla (na škále od 1 do 10, kde 1 označovala zcela negativní vztah k jaderné energii a 10 zcela pozitivní, ohodnotila paní Kerschbaumová svůj vztah k jaderné energii bez většího rozvažování číslem 1). Je nepochybné, že programy politických stran se v tomto snaží vyjít vstříc názorům na jadernou energii mezi obyvateli České republiky.

2.2.4. Konstruktivistická interpretace českého projaderného postoje

Z kvantitativních i kvalitativních statistických dat vyplývá, že je česká společnost ve srovnání s mnohými jinými národními společnostmi v Evropě poměrně projaderná. Česká republika v mezinárodních vztazích dlouhodobě vystupuje jako zastávce jaderné energie, žádná relevantní politická strana nevystupuje přímo proti jaderné energii (včetně Strany zelených jako takové, což ale nevyklučuje ostře protijaderný postoj některých jejích členů) a konečně i česká veřejnost je dlouhodobě nakloněna rozvoji jaderné energetiky. Je však možné hovořit o české jaderné identitě? Pokud vnímáme identitu jako sociální konstrukt, který může být sám o sobě předmětem změny, tím není myšleno, že by tato identita nemohla být velmi stabilní a neměnná i za předpokladu delšího časového horizontu⁸⁵, je na místě zcela seriózně o české jaderné identitě uvažovat. Skupinovou identitou se v českém prostředí zabývá například Pavel Barša, který dochází k následující tezi: *„Pokud určité množství lidí bude věřit, že náleží k nějaké skupině, a bude se chovat podle toho, a pokud také významná část ostatních, kteří se nepovažují za členy takové skupiny, bude tuto skupinu považovat za existující a chovat se podle toho, pak tato skupina bude existovat – bude sociálním*

⁸³ Interview proběhlo 18. 10. 2012 ve Vídni

⁸⁴ Interview proběhlo 18. 12. 2012 v Praze

⁸⁵ WENDT, Alexander. (1999). *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press

*faktem.*⁸⁶ Češi sami sebe mnohdy akceptují jako realistické zastánce jádra a naopak Rakušané na Čechy mnohdy nahlízejí jako na „ziskuchtivce“ bez citu pro životní prostředí.⁸⁷

Které faktory mohly přispět k tomu, že se česká společnost většinou identifikuje s českým projaderným postojem? V první řadě se určitě jedná o to, že pro mnohé představuje jaderná energie ekologičtější alternativu k uhelným elektrárnám na severu Čech a Ostravsku, kde emise škodlivin vedla k znatelnému poškození životního prostředí a zhoršeným životním podmínkám pro tamější obyvatelstvo. Dalším faktorem je nesporně i fakt, že po černobylské havárii nebylo obyvatelstvo dostatečně konfrontováno s možnými následky této havárie a nepropukla v tehdejší Československu „davová hysterie“ jako v mnoha zemích nepatřících k sovětskému bloku. V následujících letech procházela česká společnost významnými proměnami, takže se téma jaderné energie nestalo až do eskalace vztahů mezi ČR a Rakouskem na přelomu tisíciletí dominantním tématem veřejného diskursu. Mezi další faktory můžeme zařadit i fakt, že se v české společnosti těší věda jako taková mezi obyvatelstvem dlouhodobě velmi vysoké prestiži. Dle výzkumů CVVM (Centrum pro výzkum veřejného mínění) se povolání vědce z hlediska společenské prestiže dlouhodobě umísťuje na druhém místě za lékařem, přičemž výjimkou nebyl ani rok 2012.⁸⁸ Vzhledem k tomu, že povolání vědce, co se týče společenské prestiže, vysoce převyšuje ostatní povolání mající potenciál ovlivnit veřejné mínění o jaderné energii (novináři, politici), dá se předpokládat, že se veřejnost bude orientovat i v této otázce spíše podle názorů odborníků, které jsou vůči jaderné energii v České republice obvykle kladné. Posledním faktorem, který bych rád zmínil, je jev, který sociologové a psychologové nazývají sebenaplňující se proroctví. V tomto fenoménu jde o to, že pokud o nějakém subjektu soudíme, že bude mít určité vlastnosti, daná věc nakonec tyto vlastnosti získá. Tento jev můžeme aplikovat na českou společnost takto: Z české společnosti samé i ze zahraničí přicházely signály, že jsou Češi projaderní, a tak se s tím společnost ztotožnila. Tuto tezi podporuje výzkum podpory jaderné energie, z kterého vyplývá, že se velmi drasticky zvýšila podpora jaderné

⁸⁶ BARŠA, Pavel. (2008). Konstruktivismus a politika identity. In: *Romové a cikáni – neznámí a známí*. Voznice: Leda, s. 213

⁸⁷ Což vyznělo například z interview s paní Elisabeth Kerschbaumovou, členky rakouské Spolkové rady, které proběhlo 28. 10. 2012 nebo i z autorových osobních zkušeností během studijně výzkumného pobytu v rámci programu AKTION Österreich-Tschechische Republik na podzim 2012

⁸⁸ Centrum pro výzkum veřejného mínění. (2012). Prestiž povolání – červen 2012. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z [www: <http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a6869/f3/eu120720.pdf>](http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a6869/f3/eu120720.pdf)

energie mezi odsouhlasením dostavby Temelína v roce 1999 a eskalací rakouského odporu proti této dostavbě v následujících několika letech – dle výzkumu agentury STEM se podpora jaderné energie v tomto období zvýšila o 15 %.⁸⁹

Česká společnost vzhledem k výše zmíněným faktorům akceptovala svou projadernou pozici. Ačkoliv podpora jaderné energie krátkodobě poklesla po událostech v japonské Fukušimě, v roce 2012 již dosáhla běžných hodnot. Faktory zmíněné v této kapitole přispěly k sociální konstrukci české projaderné identity. Podpora jaderné energie může vzhledem k určitým událostem kolísat, nicméně z dlouhodobého hlediska je poměrně stabilní. Podpora jaderné energie je ovšem mezi Čechy nižší, než odpor proti jaderné energii mezi Rakušany.

2.3. Jaderná energie v Rakousku

2.3.1. Vnímání jaderných zbraní

Jaderná hrozba vzniknuvší ještě na konci druhé světové války byla přirozeně reflektována i v Rakousku. Po vyhlášení tzv. Státní smlouvy v roce 1955 vyhlásilo Rakousko kromě své samostatnosti i svou neutralitu. Ze strategického hlediska se Rakousko stalo státem sevřeným mezi oběma mocenskými bloky. Na jedné straně hraničilo se dvěma členy NATO – Německem a Itálií, na straně druhé se dvěma státy integrovanými do Varšavské smlouvy – Československem a Maďarskem, mimo to ještě se třemi neutrálními zeměmi – Jugoslávií, Švýcarskem a Lichtenštejnskem.⁹⁰ Pokud k této situaci přičteme fakt, že Rakousko bylo po II. světové válce demokratickou zemí se svobodným tiskem, kritickým k jadernému soupeření, bipolárnímu uspořádání světa i oběma supervelmocem vůbec, lze si snadno odvodit, že u Rakušanů byl strach z případného jaderného střetnutí velmi silný a jaderné nebezpečí samo hluboce zakotvilo v Rakouské identitě. Ačkoliv i v Rakousku se případné jaderné střetnutí přestalo jevit příliš relevantní, částečně v rakouské společnosti rezonuje možnost, že se jaderné zbraně dostanou k teroristům. Paní senátorka (*Bundesrätin*)

⁸⁹ BECHNÍK, Bronislav. (24. 6. 2012). Podpora jaderné energetiky. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z [www: <http://energetika.tzb-info.cz/elektroenergetika/8739-podpora-jaderne-energetiky>](http://energetika.tzb-info.cz/elektroenergetika/8739-podpora-jaderne-energetiky)

⁹⁰ VOCELKA, Karl. (2003). *Geschichte Österreichs: Kultur, Gessellschaft, Politik*. Vyd. 2. München: Heine, s. 353

za rakouské Zelené, Elisabeth Kerschbaumová, v interview s autorem vysvětlovala svůj odpor k Temelínu i kvůli strachu, že by jaderný materiál z Temelína mohl být zcizen teroristy.⁹¹

2.3.2. Vnímání jaderné energie v Rakousku

Jaderná energie samotná nebyla v prvních poválečných letech stěžejním tématem v rakouské společnosti. Ačkoliv nebylo Rakousko tolik poničeno válkou jako Německo, což je patrné například na míře destrukce architektury Berlína a Vídně, panovala v poválečném Rakousku potravinová, surovinová a hospodářská krize, která však byla překonána poměrně rychle v poválečných letech. Jaderný výzkum v poválečných letech brzdilo několik faktorů. Odtok „mozků“ z Rakouska především do USA, ztráta nacistického „know-how“ v důsledku ničení strategických materiálů nacisty na konci války a v neposlední řadě nesuverénní status Rakouska, který byl změněn až v roce 1955, kdy byla podepsána *Staatsvertrag* (Státní smlouva) mezi čtyřmi okupačními velmocemi a rakouskou vládou. Tímto aktem byla obnovena suverenita Rakouska za podmínky jeho neutrality.⁹²

Počáteční snaha o výzkum jaderné energie a jejího potenciálu rozhodně nenaznačovala, že většina Rakušanů bude jednou mít vysokou averzi proti výrobě energie z atomu. Již za deset let od podepsání *Staatsvertrag* mělo Rakousko vybudováno tři výzkumné reaktory – jednalo se o průmyslově orientovaný reaktor v Seiberdorfu a dva školní reaktory – jeden v Prátru⁹³ ve Vídni (jako jediný reaktor v Rakousku nebyl doposud odstaven a může mít výkon až 250 MW) a jeden ve Štýrském Hradci.⁹⁴

Rakousko přirozeně rozšiřovalo v poválečné době počet svých elektráren produkujících energii jak spalováním fosilních paliv, tak vodních elektráren. V Rakousku byly poměrně příhodné podmínky pro budování vodních elektráren, vzhledem k velkému množství prudkých, nezamrzajících vodních toků na území Rakouska. Naopak budování elektráren spalujících fosilní paliva naráželo na zásadní problém – absence zdrojů fosilních

⁹¹ Interview proběhlo 18. 10. 2012 ve Vídni

⁹² ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol. (2004). *Komparace politických systémů II*. Praha: VŠE, s. 133

⁹³ Der TRIGA Markt Reaktor. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z [www](http://www.ati.ac.at/~kerntech/TRIGA_deutsch.htm):

<http://www.ati.ac.at/~kerntech/TRIGA_deutsch.htm>

⁹⁴ BÖCK, Helmuth. DRÁBOVÁ, Dana. (2006). *Rizika přesahující hranice: případ Temelín*. Česká nukleární společnost, s. 3

paliv v Rakousku. Obrovským impulsem pro rozvoj elektráren nepracujících na principu spalování fosilních paliv byl první ropný šok v roce 1973.

Žádná z relevantních stran, tedy dlouhodobě zastoupených, v rakouském zákonodárném sboru – SPÖ, ÖVP ani FPÖ nebyla až do 70. let odpůrcem jaderné energie, ovšem 70. léta se stala skutečným přerodem v historii jaderné energie v Rakousku. Společnost v Rakousku v poválečných letech poměrně zbohatla, což se projevilo mimo jiné i ve větším zájmu o postmateriální hodnoty, zejména otázky týkající se životního prostředí. Protijaderné hnutí začalo v této době zapouštět v Rakousku velmi hluboké kořeny. V roce 1971 začal ve Vorarlbersku masivní odpor proti plánované výstavbě švýcarské jaderné elektrárny Rütli.⁹⁵ Jednalo se o jeden z prvních relevantnějších projevů nevole vůči jaderné energii v Evropě. Obyvatelé Vorarlberska zorganizovali jako projev odporu proti JE Rütli pochod po rakousko-švýcarské hranici, jehož se zúčastnilo okolo 10 000 lidí.⁹⁶

Největší milník jaderné energie v Rakousku nese jméno Zwentendorf, tedy nikdy nedostavěné rakouské jaderné elektrárny, jejíž torzo dodnes stojí v Dolních Rakousech, asi 60 km severozápadně od Vídně. Pro pochopení celého tématu je nutné podívat se na politický kontext tehdejšího Rakouska. Sedmdesátá léta bývají v Rakousku označována jako „*Ära Kreisky*“, tedy éra Kreiskyho, neboť tento kancléř vládl Rakousku celých 13 let v letech 1970-1983⁹⁷. Tento sociálně demokratický politik patřil k rozporuplným postavám poválečného Rakouska, neboť byl mnohými uctíván, jinými nenáviděn. Vzhledem k výrazným preferencím SPÖ v těchto letech v Rakousku nebylo pro Kreiskyho nutné vytvářet tradiční velkou koalici s opozičními lidovci – ÖVP. Lidovci byli součástí všech vlád od konce druhé světové války až do ustavení první Kreiskyho vlády. Pro lidovce měla neúčast ve vládě poprvé po 25 letech velmi hořkou příchut' a Bruno Kreisky byl mezi podporovateli ÖVP velice nepopulární. I mezi voliči svobodných (FPÖ), jejíž elektorát se skládal z velké části z bývalých nacistů, byla Kreiskyho popularita velice nízká, neboť Bruno Kreisky byl židovského původu a druhou světovou válku přečkal v neutrálním Švédsku. V roce 1978 se rakouská vláda v čele

⁹⁵ DURSTBERGER, Susanne. (2002). *(Grenz)Fall Temelin?: die konstruierte Wirklichkeit über das Atomkraftwerk in österreichischen und tschechischen Tageszeitungen*. Diplomová práce. Universität Wien: Wien, s. 110

⁹⁶ [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www:

<<http://www.unet.univie.ac.at/~a9406114/aai/zwentendorf/austellung/aai-04.html>>

⁹⁷ ČERNOCH, Jakub. (2011). *Současná krajní pravice v Rakousku*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, s. 29

s Kreiskym rozhodla uspořádat referendum o dostavění a zprovoznění JE Zwentendorf, přičemž sám Kreisky byl podporovatelem tohoto zprovoznění, a v této souvislosti vydal před samotným referendem prohlášení, že „v případě negativního výsledku referenda bude rezignovat“⁹⁸. Referendum se konalo 5. listopadu 1978 a voliči měli odpovědět na otázku, zda „by mělo vládní usnesení Národní rady ze 7. 7. 1978 o mírovém využívání jaderné energie v Rakousku (zprovoznění jaderné elektrárny Zwentendorf) nabýt právní moci.“⁹⁹ Na tuto otázku odpovědělo souhlasně 1 576 709 voličů a proti bylo 1 606 777 voličů.¹⁰⁰ Vyjádřeno v procentech, byla dostavba JE Zwentendorf zamítnuta 50,5 % : 49,5 %, jednalo se tedy o velice těsný rozdíl. Za povšimnutí stojí rozdíl v názorech v jednotlivých regionech, respektive v ose východ-západ. V nejvýchodnější rakouské spolkové zemi Burgenlandu, hlasovalo pro dostavění 59,8 %, zatímco v nejzápadnější zemi Vorarlbersku pouze 15,6 %. Velmi nízká podpora dostavění Zwentendorfu byla taktéž v druhé nejzápadnější zemi, Tyrolsku, naopak poměrně projaderné se ukázaly ostatní východní spolkové země – Korutany, Štýrsko, Vídeň či Dolní Rakousy, v nichž se Zwentendorf nachází.

Je na místě zamyslet se nad tím, do jaké míry odpůrci hlasování o dostavbě Zwentendorfu hlasovali proti jaderné energii, a do jaké míry proti Kreiskymu, který prohlásil, že v případě neúspěchu rezignuje. Faktem zůstává, že nevole k dostavbě JE Zwentendorf byla největší v oblastech, kde má SPÖ (jíž byl Bruno Kreisky dlouholetým předsedou) nejnižší preference, zatímco v oblastech, kde byla v 70. letech SPÖ silná, podporovala většina obyvatelstva zprovoznění JE Zwentendorf. Například ve volbách do Národní rady v roce 1975, tedy v posledních volbách před referendem, vyhrála SPÖ v celorakouském měřítku se ziskem nadpoloviční většiny poslaneckých mandátů, ve Vorarlbersku a Tyrolsku však volby drtivě prohrála.¹⁰¹ Domnívám se proto, že mnoho voličů se nerozhodovalo podle svého

⁹⁸ BÖCK, Helmuth. DRÁBOVÁ, Dana. (2006). *Rizika přesahující hranice: případ Temelín*. Česká nukleární společnost, s. 4

⁹⁹ Viz originál v německém znění: *Soll der Gesetzesbeschluss des Nationalrates vom 7. Juli 1978 über die friedliche Nutzung der Kernenergie in Österreich (Inbetriebnahme des Kernkraftwerkes Zwentendorf) Gesetzeskraft erlangen?*

¹⁰⁰ Oficiální výsledky referenda o zprovoznění JE Zwentendorf. Oficiální stránky Ministerstva vnitra Rakouska. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z [www](http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/volksabstimmung/Ergebnisse.aspx):

<http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/volksabstimmung/Ergebnisse.aspx>

¹⁰¹ Dobová brožura k výsledku voleb do Národní rady. Ministerstvo vnitra Rakouska. Viz: <http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/nationalrat/files/Geschichte/nationalratswahl_5101975.pdf>

vztahu k jaderné energii, nýbrž podle svého vztahu ke Kreiskymu a jeho jednobarevné socialistické vládě.

Zápletka ohledně JE Zwentendorf však tímto referendem zcela neskončila, Rakušané využili v roce 1980 svého práva iniciovat „*Volksbegehren*“, lidovou vůli. Ve dnech 3. - 11. listopadu 1980 probíhalo v Rakousku sbírání podpisů pod lidové vůle „*Pro-Zwentendorf*“ a „*Anti-Zwentendorf*“. Zastáncům dostavby se podařilo sehnat 421 282 podpisů a odpůrcům pouze 147 016 podpisů.¹⁰² Podařilo se tedy dát dohromady asi třikrát více projaderných podpisů než těch protijaderných. Na bezjaderné budoucnosti Rakouska se však příliš nezměnilo, neboť v Rakousku není lidová vůle nikterak závazná a je pouze na politicích, jestli z jejího výsledku vyvodí či nevyvodí nějaké kroky. V následujících letech se protijaderné cítění Rakušanů velmi prohloubilo, hlavním impulsem byla černobylská havárie, která se stala dne 26. 4. 1986. Tato událost byla v rakouských médiích velmi silně a emotivně reflektována a zprávy o možné kontaminaci hospodářských plodin či lesních hub vyvolaly do jisté míry paniku. V době po destrukci JE Černobyl můžeme sledovat i určitou změnu zahraniční politiky Rakouska, od této události projevují rakouští představitelé snahu o omezení, případně o úplný zákaz jaderné energie. Svou pozornost zaměřili především na tzv. „*grenznahe AKW*“, čili JE nacházející se v blízkosti hranic s Rakouskem. Po pádu železné opony se objevily protesty s různou intenzitou například proti slovenským Jaslovským Bohunicím i Mochovcům, maďarské JE Paks, slovinské JE Krško a samozřejmě českému Temelínu (JE Dukovany se do pozornosti a povědomí rakouských médií ani obyvatel příliš nezapsala).

V roce 1997 proběhla v Rakousku další lidová vůle, tentokrát iniciovaná haiderovskou FPÖ „*Atomfreies Österreich*“ („Bezjaderné Rakousko“). Tuto lidovou vůli podepsalo celkem 248 787 Rakušanů¹⁰³, což ji řadí z hlediska podpory voličů spíše k méně úspěšným. Nicméně i přesto vedla k přijetí nového ústavního spolkového zákona „*Atomfreies Österreich*“. Ve článku 2 se píše, že v Rakousku se nesmí „*budovat zařízení, v nichž je štěpení jádra využíváno k získávání energie a taková zařízení nesmí být v Rakousku ani uvedena*“.

¹⁰² Výsledky lidových vůlí „*Pro-Zwentendorf*“ a „*Anti-Zwentendorf*“. Oficiální stránky Ministerstva vnitra Rakouska. Viz: <http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/volksbegehren/Alle_Volksbegehren.aspx>

¹⁰³ Oficiální stránky Ministerstva vnitra Rakouska. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/volksbegehren/Alle_Volksbegehren.aspx>

v provoz“¹⁰⁴. Případný provozovatel nebo konstruktér jaderného reaktoru produkujícího elektrický proud by se v Rakousku tedy dopouštěl porušení ústavy.

V posledních 25 letech se rakouská protijaderná stanoviska stala určitou stabilní doktrínou. I na evropské úrovni bývá Rakousko častým iniciátorem protijaderných aktivit a aktivit spojených se zvyšováním jaderných bezpečnostních standardů. V prosazování tohoto zájmu však Rakušané dlouhodobě narážejí na britské a francouzské postoje k jaderné energii. Zejména VB se brání evropským regulacím v oblasti energetiky. Na světové scéně tolik Rakousko neprosazuje opuštění výroby elektrické energie z jádra, neboť k tomu není dostatek příležitostí, a ani Rakousko samostatně nedisponuje dostatečným vlivem, proto se Rakousko snaží svou doktrínu infiltrovat do institucí Evropské unie. Pro Rakušany se tedy do jisté míry stalo odmítání jaderné energie „obecně přijímanou součástí rakouské identity, zdrojem sebevědomí, ba dokonce osvětovým posláním“.¹⁰⁵

2.3.3. Konstruktivistická interpretace rakouského protijaderného postoje

Teoretickým aspektům konstruktivismu se již věnují předchozích částí, proto se v této podkapitole omezím na samotnou interpretaci rakouského protijaderného postoje. Z dostupných dat vyplývá, že současná rakouská společnost je velmi protijaderná. Podle komparativních studií je rakouské veřejné mínění nejvíce protijaderné z celé evropské sedmadvacítky. Na otázku, zda by se měl současný podíl jaderné energie na celkové výrobě energie snížit, nechat stejný nebo zvýšit, odpovědělo 66 % respondentů, že by se měl snížit, 27 % odpovědělo, že by se měl ponechat a 4 %, že by se měl zvýšit (zbytek odpověděl „nevím“).¹⁰⁶ Rakušané jsou velmi skeptičtí i ohledně ekonomičnosti jaderné energie. Na otázku, zda jaderná energie zaručuje stabilní a konkurenceschopné ceny odpovědělo kladně 36 % Rakušanů, což bylo opět nejméně z celé sedmadvacítky.¹⁰⁷ Ovšem

¹⁰⁴ Spolkový ústavní zákon „Atomfreies Österreich“ s platností od roku 1999. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <http://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblPdf/1999_1/1999_149_1.pdf>

¹⁰⁵ JANÝR, Přemysl. (27. 8. 2010). Anatomie jednoho referenda. *Britské listy*. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <http://blisty.cz/art/54210.html>

¹⁰⁶ EUROBAROMETER. (3/2010). *Europäer und nukleare Sicherheit*, s. 27 [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_324_de.pdf>

¹⁰⁷ EUROBAROMETER. (3/2010). *Europäer und nukleare Sicherheit*, s. 21 [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_324_de.pdf>

i mezi Rakušany se najdou lidé, kteří nejsou a priori odpůrci jaderné energie, lidé se spíše kladným postojem k jaderné energii se najdou třeba mezi odborníky na energetiku – například Johann F. Mayer, který je činný v energetice již mnoho let a napsal disertační práci o rakouském postupu vůči JETE.¹⁰⁸ Skutečností ale je, že většinová společnost není naladěna kladně vůči jaderné energii, a navíc je v Rakousku i velké množství lidí, kteří jsou proti jaderné energii ochotni aktivně vystupovat – jako bylo patrné v protestech proti švýcarské JE Rütli nebo při protitemelínských protestech a podepisování lidové vůle „*Veto gegen Temelín*“.

Které faktory přispěly k tomu, že rakouská společnost je nejvíce protijaderná v Evropě, ne-li nejvíce protijaderná na světě? Co přispělo k tomu, že je odpor vůči jaderné energii pojímán jako součást moderní rakouské identity, s kterou se mnozí ztotožňují? V první řadě je nutné zmínit velmi důležitý impuls v podobě historicko-politického kontextu. Jaderná elektrárna v Zwentendorfu byla odmítnuta velmi těsnou většinou, rozdíl mezi zastánci a odpůrci spuštění této elektrárny byl pouhé 1 %, což představovalo velice malý rozdíl 30 000 hlasů. Z hlediska faktu, že tehdejší kancléř podmínil úspěch tohoto referenda svou případnou rezignací, je jasné, že mnozí hlasovali více podle logiky ANO/NE Kreiskymu, než podle logiky ANO/NE jaderné energii. Můžeme spekulovat o tom, jaký by byl vztah Rakušanů k jaderné energii v případě, že by referendum dopadlo jinak a dnes by v Rakousku fungovaly jaderné elektrárny.

Důležitým faktorem vysvětlujícím rakouskou protijadernou identitu může být situace v Rakousku (která byla velmi odlišná od situace v tehdejší Československu) po havárii v Černobylské jaderné elektrárně. Na rakouské obyvatelstvo měly bezpochyby velký vliv zákazy prodeje čerstvé zeleniny či mléka od volně pasoucího se dobytka. Navíc četnost výskytu této tematiky v médiích byla po neštěstí v Černobylu obrovská. Mezi další faktory můžeme přičíst i fakt, že v rakouské společnosti v druhé polovině 20. století velmi drasticky stoupla životní úroveň, což se obecně projevuje i ve větším důrazu na postmateriální hodnoty. Ve smyslu konfliktních linií, tak jak je definoval Stein Rokkan, se v 80. letech objevila v souvislosti se vstupem zelených do parlamentu konfliktní linie materialismus vs. postmaterialismus.¹⁰⁹ Zejména lidé, jimž je hodnotově bližší postmaterialismus,

¹⁰⁸ Interview s Johannem F. Mayerem provedl autor 19. 10. 2012 ve Vídni.

¹⁰⁹ HLOUŠEK, Vít; KOPEČEK, Lubomír. (2004). *Konfliktní demokracie*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, s. 68

se k jaderné energii stavějí velmi negativně. Vzhledem k míře podpory postmaterialistických Zelených v Rakousku můžeme tvrdit, že jsou postmaterialistická stanoviska v Rakousku poměrně široce zastoupena.

Dalším faktorem, který měl vliv na rakouskou protijadernou identitu, je nepřítomnost větších ekologických problémů v Rakousku. Rakousko nedisponuje mnohými ropnými vrty ani uhelnými doly, tepelných elektráren fungujících na principu spalování černého a hnědého uhlí je v Rakousku podstatně méně než například v České republice. Proto se v Rakousku v takové míře nevyskytly problémy spojené s těžbou a spalováním uhlí – zničení krajiny při povrchové těžbě, velké množství smogu či přítomnost kyselých dešťů způsobujících snižování biologické diverzity biotopů.

V neposlední řadě je možné, že jednou z příčin protijaderného cítění většiny Rakušanů může být i fakt, že se Rakušané jako národ začali chápat velmi pozdě, v době, kdy už existoval odpor proti jaderné energii. Ještě v roce 1956 vyjádřilo 46 % Rakušanů názor, že jsou Rakušané součástí německého národa.¹¹⁰ Rakouský národ ve smyslu, jak ho chápeme dnes, tedy vznikl velmi pozdě, v druhé polovině 20. století, a dotvořil se až na přelomu tisíciletí. Ještě v 90. letech nazýval tehdejší předseda FPÖ, Jörg Haider, rakouský národ "historickým nesmyslem", čímž dával najevo, že Rakušané jsou integrální součástí většího pangermánského celku.

Až v době okolo přelomu tisíciletí začal i on prosazovat vlastenectví ve smyslu rakouského patriotismu. Každý národ potřebuje národní symboly, které většina členů národa uznává jako něco, co je primárně spojeno s vlastním národem. Pro Švýcary je to neutralita a pro Američany demokracie. Rakušané si potřebovali vytvořit v době, kdy se začali cítit samostatným národem, své národní symboly. Jedním z nich se stal odpor vůči jaderné energii a ekologické cítění. Američané jsou pevně přesvědčeni o demokracii jako klíčové a morálně správné hodnotě vlastního národa a mají obecně tendence demokracii vyvážet i za hranice. Stejně tak současní Rakušané jsou přesvědčeni o morálním ospravedlnění protijaderného odporu, který se stal součástí moderní rakouské identity. Stejně jako Američané vynakládají významné prostředky na šíření demokracie ve světě, vynakládají Rakušané prostředky na vytváření bezjaderné energetiky, například poskytují sponzorské dary českým občanským sdružením, které se staví proti jaderné energii.

¹¹⁰ MENASSE, Robert. (2000). *Krajina bez vlastností*. Bratislava: Kalligram, s. 17

3. Jaderná elektrárna Temelín a média

Kapitola o Jaderné elektrárně Temelín a médiích je zařazena k této práci z důvodu snahy o konstruktivistickou interpretaci vlivu médií na skutečnost, že rakouští občané i političtí představitelé většinově inklinují k odporu vůči jaderné energii, zatímco u českých občanů a politických činitelů k ní naopak převažuje kladný vztah. Dle konstruktivistických tezí není sociální fakt pevně daný, ale je utvářen ideovými strukturami, které na samotné aktéry působí, a které sami aktéři vytvářejí a šíří dále. Jedním z aktérů, který šíří ideové struktury, a tak mění sociální fakt, mohou být i média. Pokusím se tedy nastínit vliv médií na českou a rakouskou identitu ve vztahu k jaderné energii.

Dále je tato kapitola součástí této práce, protože bych se rád pokusil zodpovědět výzkumnou otázku: *Jak ovlivňují mediální kampaně zaměřené na Jadernou elektrárnu Temelín podobu vzájemných česko-rakouských vztahů*, přičemž pracuji s hypotézou, že *čím více pozornosti Jaderné elektrárně Temelín věnují média na obou stranách hranice, tím více se česko-rakouské styky zhoršují*. Tato práce je z důvodu velkého počtu médií produkujících obrovské množství dat omezena na výzkum relevantních tištěných médií. Při výběru jednotlivých tiskovin bylo dodrženo několik kritérií.

Za prvé, byla vybírána nejčtenější periodika především proto, že taková mají největší vliv na veřejné mínění. Za druhé, byly vybírány deníky vycházející alespoň pět dní v týdnu, neboť poskytují aktuální informace odkazující k současnému dění. Za třetí, byla vyřazena periodika, která i přes svou čtivost a pravidelnost nebyla relevantní k tématu výzkumu (například kvůli svému zaměření na sport). Za čtvrté, byly upřednostněny deníky, které vycházely po celou dobu zkoumaného období (tj. 1993-2013). Za páté, byly vybrány deníky, které mají celostátní působnost.

Články v jednotlivých tiskovinách byly vybírány na základě časové reprezentativnosti, tak aby byly zastoupeny všechny etapy zkoumaného období. U jednotlivých článků bylo jednak sledováno, jak významné místo v daném vydání mají (jaký je rozsah daného článku, jestli je na titulní straně), především však bylo zkoumáno jejich vymezení k tematice Jaderné elektrárny Temelín. Jednotlivé články byly hodnoceny na stupnici 1-5.

- „Stupeň 1“ odpovídal článku, který se stavěl k JETE a jaderné energii obecně velmi pozitivně, popřípadě zcela odmítal či znevažoval jakoukoliv kritiku JETE či jaderné energie.
- „Stupeň 2“ odpovídal článku, který se k JETE a jaderné energii stavěl spíše pozitivně, případně obhajobě dané problematiky dával podstatně větší váhu než její kritice.
- „Stupeň 3“ odpovídal článku, který se k dané problematice stavěl veskrze neutrálně, bez hodnotového zbarvení.
- „Stupeň 4“ odpovídal článku, který se stavěl spíše negativně k dané problematice, případně kritice dané problematiky dával podstatně větší váhu než její obhajobě.
- „Stupeň 5“ odpovídal článku, který se k JETE stavěl velmi negativně, například více či méně skrytým protitemelínským apelem, popřípadě zcela odmítal, že by existovaly nějaké klady jaderné energie.¹¹¹

Jednotlivé články byly rozříděny podle toho, jaké složení měla vláda v dané chvíli v ČR a Rakousku. V České republice byly články rozděleny do čtyř základních etap:

- Středoprávní vlády 1. 1. 1993 - 22. 7. 1998
- Menšinová vláda ČSSD 22. 7. 1998 - 15. 7. 2002
- Středolevé vlády 15. 7. 2002 - 4. 9. 2006
- Středoprávní vlády 4. 9. 2006 - současnost

V případě Rakouska byly články rozděleny do třech základních etap:

- Vláda velké koalice 1. 1. 1993 - 4. 2. 2000
- Pravicová vláda ÖVP + FPÖ (po rozštěpení FPÖ vláda ÖVP + FPÖ + BZÖ) 4. 2. 2000 – 11. 1. 2007
- Vláda velké koalice 11. 1. 2007 - současnost

3.1. Česká média a Jaderná elektrárna Temelín

Česká média reprezentují deníky Blesk, MF Dnes, Právo a Lidové Noviny. V případě Blesku, MF Dnes a deníku Právo se jedná popořadě o první, druhý a třetí nejčtenější deník

¹¹¹ Kompletní přehled hodnocení u zkoumaných článků je možno nalézt v přílohách č. 1 až 8.

v ČR. Čtvrtými nejčtenějšími novinami je Aha!, které bylo z výzkumu vyřazeno pro svou irelevantnost a také proto, že nevycházelo po celou dobu zkoumaného období (Aha! vychází od roku 2004). Pátými nejčtenějšími novinami je deník Sport, který byl přirozeně vyřazen, jelikož je irelevantní. Jako čtvrté zkoumané periodikum tedy zůstávají šesté nejčtenější české noviny – Lidové noviny.¹¹²

3.1.1 Blesk

Blesk je v současnosti (v roce 2013) nejúspěšnějším českým deníkem. V žebříčku čtivosti zaujímá první místo již od roku 2002¹¹³. Nejčtenější české periodikum patří mezi bulvární plátky, na rozdíl od některých jiných bulvárních plátků se však nevyhýbá ani politickým, zahraničním či sociálním tématům. Nepochybně však nejdůležitější roli hrají „senzace ze světa celebrit“. Mezi čtenáři deníku Blesk převažují lidé s nižším vzděláním a obecně nižšími příjmy, což je ostatně typické pro všechny bulvární plátky nezávisle na zemi původu.

V období středopravých vlád po vzniku České republiky byly v Blesku uveřejněny články o Temelínu, jejichž vyznění bylo velmi různorodé. V době před eskalací česko-rakouského sporu o Temelín vyznívaly články vůči JETE spíše negativně. Článek „*Nebude Klaus, nebude Temelín*“¹¹⁴ dává prostor pouze odpůrcům JETE. Zatímco například článek „*Celníci neuvěřili, že je muži 558 let*“¹¹⁵ vyznívá silně protirakousky a konspiruje s teorií, že se rakouští celníci mstí na českých občanech (v článku jde o příběh muže, kterému zakázali tranzit přes Rakousko na dovolenou do Chorvatska kvůli úřední chybě v pasu).

V období menšinové vlády Miloše Zemana, tedy v době eskalace celého sporu byly články v Blesku protemelínské a velmi ostře protirakouské. Tyto články neváhaly využít negativních stereotypů a předsudků. Články v Blesku z daného období již ve svých titulcích

¹¹²ČESKÁ TISKOVÁ KANCELÁŘ. (9. 8. 2012) *Blesk zůstává nejčtenějším deníkem v Česku, následují MF DNES a Právo*. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <<http://www.mediar.cz/blesk-zustava-nejctenejsim-denikem-v-cesku-nasleduji-mf-dnes-a-pravo/>>

¹¹³ MLÁDKOVÁ, Iveta. 2007). *Celostátní deníky v České republice*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, s. 21

¹¹⁴ *Nebude Klaus, nebude Temelín*. (4. 12. 1997). *Blesk*

¹¹⁵ *Celníci neuvěřili, že je muži 558 let*. (5. 7. 1998). *Blesk*

vyznívají protirakovsky. Například články „*Rakousko nám vyhrožuje*“¹¹⁶, „*Protivný soused*“¹¹⁷ či „*Zavanul duch Hitlera*“¹¹⁸ se nevyhýbají ani více či méně skrytým urážkám Rakouska a jeho představitelů. V tomto typu článků se nevyskytuje pochopení pro rakouské obavy, kritika ze strany Rakušanů je dle těchto článků neopodstatněná. V nezasvěceném čitateli těchto článků vzbuzují informace v nich obsažené bezpochyby zažité předsudky o „arogantních a nepřejících Rakušanech“. V době vlády Miloše Zemana se stal Blesk nejčtenějšími českými novinami. Blesk se stal tedy jedním z nejvýznamnějších médií v ČR a jeho protirakouské zaměření bezpochyby ovlivnilo české veřejné mínění týkající se Rakouska a jeho obyvatel, což se projevilo i v krocích a slovech českých politických představitelů.

Období středolevých vlád Grosse, Špidly a Paroubka znamenalo jisté umírnění česko-rakouského střetu o JETE. Deník Blesk v tomto období velmi citelně umírnil svůj protirakouský tón. O tématu informoval obvykle už jen v krátkých, informativních člancích. Články „*Protestovali kvůli Temelínu*“¹¹⁹ či „*Rakousko bouří kvůli Temelínu*“¹²⁰ neobsahují přes poutavé titulky ani zdaleka tak silný protirakouský tón, jako v dřívějším období. Jsou v podstatě pouze bez citově zabarveného podtextu. Nicméně i v tomto období se vyskytly články s protirakouským tónem. Například „*Aktivisté uzavřeli přechod*“¹²¹ vyznívá částečně tak, že jediným účelem a důsledkem protitemelínských protestů je způsobovat problémy řidičům, navíc autor upozorňuje, že rakouští policisté proti blokadě nezasáhli, ačkoliv nebyla ohlášena.

V období vlád Topolánka, Fischera a Nečase se deník Blesk zabýval problematikou JETE už jen spíše okrajově, u jednotlivých článků obvykle zůstal mírně protirakouský tón. Například v „*Protitemelínští aktivisté uzavřou celou hranici*“¹²² či „*Rakušané kupují atomovou energii!*“¹²³ lze vycítit určité opovržení nad protitemelínskými protesty a Rakušany

¹¹⁶ Rakousko nám vyhrožuje (24. 6. 1999). *Blesk*

¹¹⁷ Protivný soused (2. 9. 2000). *Blesk*

¹¹⁸ Zavanul duch Hitlera (16. 1. 2002). *Blesk*

¹¹⁹ Protestovali kvůli Temelínu (7. 10. 2002). *Blesk*

¹²⁰ Rakousko bouří kvůli Temelínu (19. 11. 2003). *Blesk*

¹²¹ Aktivisté uzavřeli přechod (14. 1. 2006). *Blesk*

¹²² Kvůli Temelínu uzavřou celou hranici. (17. 5. 2007). *Blesk*

¹²³ Rakušané kupují atomovou energii! (26. 11. 2011). *Blesk*

obecně. Vyznění článků poukazuje na irelevantnost protestů proti jaderné energii na jedné straně a nakupováním jaderné energie na straně druhé.

Deník Blesk, i přes svou primární orientaci na bulvární zpravodajství týkající se celebrit na svých stránkách mnohokrát zmínil tematiku Jaderné elektrárny Temelín v kontextu česko-rakouských vztahů. Zcela největší zájem Blesku poutala mediálně vděčná témata blokování hraničních přechodů, případně jiné protesty proti JETE. Daleko méně se Blesk věnoval JETE z ekonomického či ekologického kontextu nebo z hlediska oficiálních vládních vztahů. Čtenář článků týkajících se JETE bude mít pravděpodobně sklon vytvářet si obrázek o Rakušanech, kteří mají tendenci neustále protestovat a znepříjemňovat život českým občanům, zejména řidičům (ve spoustě článků se opakuje motiv, kdy si český řidič stěžuje na komplikace spojené s blokováním hraničního přechodu). Čtenář navíc nejspíše nabude dojmu, že jsou Rakušané zcela pošetilí, neboť na jedné straně proti jaderné energii protestují, na straně druhé ji ve velkém nakupují. Celkově tedy zmíněné články spíše rozdmýchávají protirakouské nálady, čímž nepochybně zhoršují česko-rakouské vztahy.

3.1.1. Mladá fronta DNES

Mladá fronta vznikla bezprostředně po válce, ještě v květnu 1945, v době, která přála zakládání nových deníků vzhledem k diskreditaci protektorátního tisku. Mladá fronta vznikla jako list Svazu české mládeže, později Svazu československé mládeže a v době počínající normalizace Svazu socialistické mládeže (SSM).¹²⁴ MF DNES je v současnosti po Blesku druhým nejčtenějším českým deníkem. MF DNES sebe sama prezentuje jako neutrální noviny, ovšem většina článků je psaná z pravicových a konzervativních pozic, což je patrné z výrazně kritičtějšího postoje k levicovým stranám, z komentářů psaných členy pravicových stran či otevřené podpory prezidentského kandidáta Karla Schwarzenberga v druhém kole prezidentských voleb na začátku roku 2013. Mezi čtenáři převažují ekonomicky aktivní lidé, obvykle se středoškolským vzděláním zakončeným maturitou či s vysokoškolským diplomem. Čtenáři MF DNES taktéž obvykle dosahují nadprůměrných příjmů.¹²⁵ Vzhledem k tomu, že MF DNES se orientuje převážně na politické zpravodajství, téma JETE se objevuje na stránkách tohoto deníku velmi často.

¹²⁴ BEDNAŘÍK, Petr a kol. (2011). *Dějiny českých médií*. Praha: Grada, s. 233

¹²⁵ HOFFMANNOVÁ, Aneta. (2010). *Mediální prezentace Karla Schwarzenberga v denících MF DNES, Lidové noviny a Právo v předvečer voleb*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, s. 35

V době středopravých vlád 1993-1998 se v MF DNES vyskytly články týkající se JETE ve vztahu k česko-rakouským vztahům, z nichž většina vyznívala neutrálně, z některých však byl cítit mírně protirakouský nádech. Příkladem neutrálního článku je např. „*Spolupráce pro korektní vztahy*“¹²⁶, který nepůsobil k žádné ze stran kriticky. Již o měsíc později vydaný článek „*Rakouští lidovci chtějí v Unii omezovat Čechy za elektrárny*“¹²⁷ vyznívá ve zcela odlišném duchu, připisuje totiž Rakušanům určité předsudky vůči obyvatelům bývalého sovětského bloku.

Doba menšinové vlády ČSSD, tedy období eskalace česko-rakouského sporu, se projevila i v MF DNES zvýšenými kritickými postoji vůči rakouské straně. Na začátku vlády Miloše Zemana převažovaly ještě články popisující neutrálně danou situaci, například „*Rakousko chce jednat o Temelínu*“¹²⁸. Výrazně přibyla protirakouská interpretace, když se přibližovalo konání rakouské lidové vůle „Veto proti Temelínu“. V samotné době konání lidové vůle v Rakousku vyšel v MF DNES velmi ostře protirakouský článek „*Co Rakušané chtějí?*“¹²⁹. Tento komentář Karola Schneidera je směsicí předsudků a nepřátelských postojů vůči Rakousku. Autor zde psal rakouskou předpojatost vůči Slovanům, zmiňoval rakouský původ Adolfa Hitlera a zdůraznil, že jediný evropský poválečný prezident s minulostí SS byl rakouský prezident. Závěrem vzpomněl na obě světové války, čímž naznačil, že jsou Rakušané jejími viníky a zcela nakonec navrhuje bojkotovat Rakousko a jeho produkty.

Články v Mladé frontě v období středolevých vlád 2002 - 2006 jsou již podstatně smířlivější a celkově vzato podávají poměrně objektivní informace o dané problematice. Například články týkající se hraničních protestů „*Rakušané zablokovali hranici*“¹³⁰ a „*Odpůrci Temelína uzavřou hranici*“¹³¹ neobsahují citově zabarvené či zavádějící informace. Z určitého úhlu pohledu se dá vytknout formulace „Rakušané zablokovali“, kterou si čtenář může interpretovat tak, že Rakušané obecně blokují hranice, ačkoliv ve skutečnosti blokovalo hranici několik desítek protiatomových aktivistů.

¹²⁶ Spolupráce pro korektní vztahy. (16. 4. 1996). *MF DNES*

¹²⁷ Rakouští lidovci chtějí v Unii omezovat Čechy za elektrárny. (13. 5. 1996). *MF DNES*

¹²⁸ Rakousko chce jednat o Temelínu. (12. 7. 2000). *MF DNES*

¹²⁹ Co Rakušané chtějí? (22. 1. 2002). *MF DNES*

¹³⁰ Rakušané zablokovali hranici. (12. 12. 2002). *MF DNES*

¹³¹ Odpůrci Temelína uzavřou hranici. (14. 10. 2004). *MF DNES*

V posledním zkoumaném období, které započalo sestavením první Topolánkovy koalice v roce 2006 a končí v současnosti, se v MF DNES vyskytovaly zejména články objektivní a neutrální, kritické vůči rakouské straně, ale i protitemelínské. MF DNES je vůči Temelínu v poslední době poměrně kritická. Například článek „*Testy jaderných elektráren v EU odhalily řadu nedostatků*“¹³² zmiňuje (podle rakouského a německého tisku) špatné výsledky Temelínu i Dukovan, avšak není zde prostor pro vysvětlení ze strany jaderných odborníků (například ze SÚJB), jak bylo při podobných zprávách zvykem dříve.

MF DNES podává ve většině případů objektivní a neutrální zpravodajství týkající se JETE a vztahů mezi ČR a Rakouskem. Zejména v dřívějším období vyznívaly články v prospěch jaderné energie a v neprospěch rakouských jaderných odpůrců. V poslední době již ztratily projaderný akcent. V době vyhrocené situace mezi ČR a Rakouskem v lednu 2002 během konání referenda „*Veto proti Temelínu*“ v Rakousku však Mladá fronta uveřejnila článek „*Co Rakušané chtějí?*“, který byl vyhroceně protirakouský a v podstatě obsahuje prvky protirakouské xenofobie. Tento článek byl však v kontextu ostatních článků na dané téma výjimkou.

3.1.2. Právo

Deník právo je třetím nejčtenějším českým deníkem. Právo pomyslně navazuje na své tiskové předchůdce „Právo lidu“, které se stalo ústředním deníkem sociálních demokratů v roce 1897¹³³, a zejména na „Rudé právo“, oficiální tiskový orgán KSČ, před Sametovou revolucí nejprodávanější a nejvlivnější československé noviny. Po Sametové revoluci se však vazby Rudého práva na komunistickou ideologii rozvolnily, deník byl fakticky znovuzaložen v roce 1991 a začali do něj psát i chartisté a další odpůrci komunistického režimu. Symbolickou tečkou za vazbami na komunistickou ideologii bylo přejmenování deníku na „Právo“. Stejně jako MF DNES, Právo deklaruje svou nestrannost, ačkoliv vzhledem k prostoru, který v komentářích poskytuje osobnostem hlásícím se k levici, je vhodné deník Právo pokládat za levicový deník, ideologicky nejbližší sociální demokracii.

V období prvních pěti let po vzniku ČR se v deníku Právo objevovaly v otázce JETE a vztahů ČR s Rakouskem pravděpodobně nejvíce nestranné články ze všech zkoumaných

¹³² Testy jaderných elektráren v EU odhalily řadu nedostatků. (3. 10. 2012). *MF DNES*

¹³³ BEDNAŘÍK, Petr a kol. (2011). *Dějiny českých médií*. Praha: Grada, s. 144

českých novin. Například články „*Rakouští Zelení připravují právní kroky proti Temelínu*“¹³⁴ či „*Rakouští odpůrci Temelína přivítali jmenování Bursíka*“¹³⁵ mají pouze informativní charakter, neobsahují tedy žádné prvky hodnotové zaujatosti.

V době eskalace napětí mezi českou a rakouskou stranou, v době menšinové vlády Miloše Zemana, začaly i články v Právu vyznívat v neprospěch protijaderných aktivistů a rakouských postojů obecně. Články „*Taťkové objíždějí rakouské školy a přesvědčují o kvalitě Temelína*“¹³⁶ a „*Svoboda: z Haidera to zavanulo Hitlerem*“¹³⁷ jsou vůči některým rakouským postojům poměrně kritické. Nejkritičtěji ovšem vyzněl obsah rozhovoru v Právu s ředitelem jaderného institutu Vídeňské univerzity Helmutem Rauchem nesoucí název „*Protijaderný postoj se stal rakouskou státní ideologií*“¹³⁸. Kritická slova tohoto předního rakouského jaderného fyzika vůči rakouským stanoviskům, jednání rakouských představitelů a vůči veřejnému mínění vytvářejí ve čtenáři pocit, že jsou běžní Rakušané částečně zmanipulovaní a vědecké poznatky jsou jim zcela cizí. Na druhou stranu si však čtenář tohoto článku uvědomí, že i v Rakousku existuje ve vztahu k jaderné energii více názorových proudů.

Po opadnutí nejnepjatější atmosféry mezi oběma zeměmi za středolevých vlád v ČR informovalo Právo, stejně jako ostatní deníky, o dané problematice s větší nestranností v porovnání s předešlým obdobím. V člancích se kromě informací samotných objevily i snahy po vzájemném porozumění, například „*Schüssel ocenil vztahy s ČR*“¹³⁹ a „*Vídeň: blokáda hranic s ČR je zbytečná akce*“¹⁴⁰. I v tomto období se však objevil článek s kritickým podtextem vůči Rakušanům. Článek „*Češi vědí více než Rakušané*“¹⁴¹ poukazuje na znatelně nižší znalosti Rakušanů ve srovnání s Čechy v oblasti výroby energie z jádra.

V posledním zkoumaném období se v deníku Právo objevovaly zejména objektivní a nestranné články týkající se problematiky JETE a česko-rakouských vztahů. Deník Právo

¹³⁴ Rakouští Zelení připravují právní kroky proti Temelínu. (14. 8. 1997). *Právo*

¹³⁵ Rakouští odpůrci Temelína přivítali jmenování Bursíka. (28. 2. 1998). *Právo*

¹³⁶ Taťkové objíždějí rakouské školy a přesvědčují o kvalitě Temelína. (4. 4. 2001). *Právo*

¹³⁷ Svoboda: z Haidera to zavanulo Hitlerem. (16. 1. 2002). *Právo*

¹³⁸ Protijaderný postoj se stal rakouskou státní ideologií. (13. 12. 2000). *Právo*

¹³⁹ Schüssel ocenil vztahy s ČR. (3. 4. 2003). *Právo*

¹⁴⁰ Vídeň: blokáda hranic s ČR je zbytečná akce. (15. 10. 2004). *Právo*

¹⁴¹ Češi vědí více než Rakušané. (14. 10. 2005). *Právo*

si v daném období všiml i vnitrorakouských snah o mírnění protitemelínských nálad. Například tak učinil v člancích „*Rakouští učitelé rozdali jedničky Jaderné elektrárně Temelín*“¹⁴², „*Rakousko snižuje výdaje na boj proti Temelínu*“¹⁴³ nebo v nedávné době uveřejněném „*Rakouský nejvyšší soud zamítl žalobu na Temelín*“¹⁴⁴.

Celkově se zdají být články uveřejněné v deníku Právo objektivnější než články ve dvou čtenějších denících – Blesku a MF DNES. Lze si povšimnout častého akcentu na smířlivost. Za zmínku stojí také fakt, že Právo většinou nevyužívá generalizaci typu „*Rakušané protestují*“, ale obvykle objektivně informuje o rakouských odpůrcích, čímž poukazuje na fakt, že i v Rakousku existuje názorová pluralita a že ne všichni Rakušané protestují. Obecně lze vyzorovat pečlivější výběr slovních spojení a vyhýbání se zjednodušujícím frázím. Avšak i v Právu se objevily články, které vyznívaly v neprospěch odpůrců Temelína i rakouských představitelů. V jejich kritice však byla patrná jiná strategie, ve srovnání s MF DNES a Bleskem, a sice snaha podložit kritiku odbornými daty a zároveň důsledné zdržování se zjednodušujících ostře protirakouských frází, tak jak se objevily v Blesku a MF DNES.

3.1.3. Lidové noviny

Deník Lidové noviny historicky patří již od svého založení k nejvýznamnějším českým novinám. Samotné založení Lidových novin (LN) proběhlo v roce 1893 sloučením „*Moravských listů*“ a olomouckého časopisu „*Pozor*“.¹⁴⁵ Vzhledem k tomu, že jejich počátky byly spjaty s T. G. Masarykem, požívaly LN po celou dobu své existence poměrně vysokou reputaci v demokratických kruzích. I z tohoto důvodu byl tisk těchto novin v 50. letech pozastaven a znovu se začaly vydávat v 80. letech jako samizdat a od roku 1989 byly plně obnoveny. V současnosti nepatří k nejčtenějším českým deníkům, v podílu čtenářů jsou až na šestém místě za Bleskem, MF DNES, Právem, AHA! a deníkem Sport. Pozice, z nichž jsou články v LN psány, jsou obvykle liberálně konzervativní, což dokládá například otevřená podpora Karla Schwarzenberga v druhém kole přímé volby prezidenta České republiky. Čtenáři Lidových novin disponují obvykle vyšším vzděláním než čtenáři ostatních českých

¹⁴² Rakouští učitelé rozdali jedničky Jaderné elektrárně Temelín. (20. 5. 2009). *Právo*

¹⁴³ Rakousko snižuje výdaje na boj proti Temelínu. (28. 5. 2010). *Právo*

¹⁴⁴ Rakouský nejvyšší soud zamítl žalobu na Temelín. (11. 10. 2012). *Právo*

¹⁴⁵ BEDNARÍK, Petr a kol. (2011). *Dějiny českých médií*. Praha: Grada, s. 141

novin.¹⁴⁶ Lidové noviny se pochopitelně stejně jako ostatní seriózní české deníky věnují s náležitou intenzitou problematice JETE včetně její návaznosti na česko-rakouské vztahy.

V období středopravých vlád po vzniku samostatné České republiky psaly LN vesměs neutrální články ohledně dané tematiky. Například články „*Referendum? Ano, ale o Temelínu!*“¹⁴⁷ či „*Zastavením Temelína ušetříte, tvrdí rakouský expert*“¹⁴⁸ jsou články spíše informativního charakteru bez záměru přesvědčování o určitém postoji.

Období menšinové vlády ČSSD přineslo stejně jako v dalších českých denících v Lidových novinách zásadní obrat. Mnoho článků uveřejněných v tomto období obsahovalo protirakouskou rétoriku. Mírně protirakousky vyzněly „*Mluvčí vlády: blokáda byla hysterická až trapná*“¹⁴⁹ a „*Jak hodnotí výsledek podpisové akce Češi*“¹⁵⁰. Velmi negativně vyznívá článek „*Bulvární deník vede protičeskou kampaň*“¹⁵¹. Jeho obsahem jsou úryvky z rakouských nejčtenějších novin *Kronen Zeitung*. Jedná se v podstatě o citování toho nejhoršího, co tyto rakouské noviny o Čechách během své existence napsaly. Obzvláštní pozornost se věnuje konci 2. světové války, kde poválečný odsun hodnotí v jednotlivých článcích jako „*satanské vražedné orgie*“, „*perverzní zabíjení*“ či „*sadistický tanec smrti*“. Ačkoliv se tyto formulace v *Kronen Zeitung* skutečně vyskytly, čtenář LN jimi může být do jisté míry fabulován. Čtenář postrádající dostatečnou míru kritického myšlení si nemusí okamžitě uvědomit, že takovéto formulace nejsou běžnou součástí rakouských tiskovin, ale z denního tisku se vyskytují pouze v *Kronen Zeitung*. Navíc i v těch zcela výjimečně, neboť samotný článek LN uvádí nejkřiklavější citace v rámci deseti let. Článek „*Bulvární deník vede protičeskou kampaň*“ rozhodně nepřispívá k dobrým vztahům k Rakousku a Rakušanům, stejně jako k opačnému vztahu rozhodně nepřispěla většina článků v *Kronen Zeitung*.

Podobně jako v MF DNES a Právu se i v Lidových novinách objevuje v letech 2002-2006 za středolevých vlád podstatně umírněnější tón vůči předchozímu období. Články

¹⁴⁶ HOFFMANNOVÁ, Aneta. (2010). *Mediální prezentace Karla Schwarzenberga v denících MF DNES, Lidové noviny a Právo v předvečer voleb*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, s. 36

¹⁴⁷ Referendum? Ano, ale o Temelínu! (11. 7. 1997). *Lidové noviny*

¹⁴⁸ Zastavením Temelína ušetříte, tvrdí rakouský expert. (2. 4. 1998). *Lidové noviny*

¹⁴⁹ Mluvčí vlády: blokáda byla hysterická až trapná. (4. 9. 2000). *Lidové noviny*

¹⁵⁰ Jak hodnotí výsledek podpisové akce Češi. (23. 1. 2002). *Lidové noviny*

¹⁵¹ Bulvární deník vede protičeskou kampaň. (27. 2. 2002). *Lidové noviny*

„Rakouští odpůrci Temelína zítra možná znovu zablokují hranici“¹⁵² či „Rakušané plánují ofenzivu proti Temelínu přímo v Česku“¹⁵³ nebyly již vedeny v příliš konfrontačním duchu. Rozhovor s tehdejší velvyslankyní Rakouska Margot Klestilovou-Löfflerovou „Česko a Rakousko jsou přirození partneři“¹⁵⁴ vyzněl velmi přátelsky, nutno dodat, že to tak bylo zvláště díky optimistickým slovům tehdejší rakouské velvyslankyně.

V období mezi ustavením první vlády Mirka Topolánka a současností pokračovaly články o problematice JETE v kontextu česko-rakouských vztahů v LN v podobném duchu jako za předešlého období. Byly většinou neutrální, popřípadě z nich čtenář mohl vycítit argumenty pro Temelín a proti jeho odpůrcům. To se týká například článků „Blokády vadí už i Rakušanům“¹⁵⁵ či „Temelín rozhořčil kancléře“¹⁵⁶. Na první pohled může protitemelínsky působit „Temelín má vady, zní z Bruselu“¹⁵⁷, ovšem zde je poskytován velký prostor pro interpretaci od šéfky SÚJB Dany Drábové, která předkládá jiný pohled, takže celkově článek působí vyváženě vzhledem k přítomnosti pro- i protijaderných stanovisek.

Články v Lidových novinách se celkově nejvíce podobají těm v MF DNES. I v LN lze spatřit zjednodušující fráze, z kterých může pro čtenáře přímo i nepřímo vyplývat, že „celé Rakousko bojuje proti Temelínu“. Žádný ze zkoumaných článků v LN nebyl převážně protitemelínský, což je rozdíl ve srovnání se zkoumanými články v MF DNES a Blesku. Navíc argumenty použité v člancích LN na čtenáře nepochybně působí více protitemelínsky než ty v Právu. Z těchto důvodů lze usoudit, že Lidové noviny jsou ze čtyř českých deníků, které byly zkoumány v této práci, nejméně kritické vůči jaderné energii a Temelínu samotnému.

3.2. Rakouská média a Jaderná elektrárna Temelín

Rakouská média jsou v této práci reprezentována čtyřmi deníky, kterými jsou „(Neue) Kronen Zeitung“, „Kurier“, „Der Standard“ a „Die Presse“. V případě rakouských deníků bylo nutné provést ještě důslednější selekci než v případě českých deníků. Druhý nejčtenější

¹⁵²Rakouští odpůrci Temelína zítra možná znovu zablokují hranici. (5. 10. 2002). *Lidové noviny*

¹⁵³ Rakušané plánují ofenzivu proti Temelínu přímo v Česku. (16. 1. 2003). *Lidové noviny*

¹⁵⁴ Česko a Rakousko jsou přirození partneři. (3. 6. 2005). *Lidové noviny*

¹⁵⁵ Blokády vadí už i Rakušanům. (15. 2. 2007). *Lidové noviny*

¹⁵⁶ Temelín rozhořčil kancléře. (2. 3. 2007). *Lidové noviny*

¹⁵⁷ Temelín má vady, zní z Bruselu. (3. 10. 2012). *Lidové noviny*

rakouský deník¹⁵⁸ „*Kleine Zeitung*“ byl vyřazen z toho důvodu, že nesplňuje kritérium celostátní působnosti. *Kleine Zeitung* vycházejí pouze ve Štýrsku, Korutanech a Východních Tyrolech. Třetími nejčtenějšími denními novinami je *Kurier* a čtvrtými *Der Standard*. Z důvodů regionálnosti byly vyřazeny i „*Oberösterreichische Nachrichten*“ vycházející v Horních Rakousech a „*Tiroler Tageszeitung*“ vycházející v Tyrolech a Vorarlbersku. Byly vyřazeny taktéž tiskoviny, které jsou k dispozici zdarma od pondělí do pátku „*Österreicher*“ a „*Heute*“, neboť jsou k dostání převážně ve větších stanicích městské hromadné dopravy ve větších městech a navíc je jejich primárním obsahem reklama. Až za všemi těmito tiskovinami se v podílu čtenářů nachází poslední zkoumaný deník – *Die Presse*.

3.2.1. Kronen Zeitung

Kronen Zeitung jsou nejčtenější, nejvlivnější a nejúspěšnější rakouské noviny. Okolo 40 % čtenářů novin v Rakousku čte právě *Kronen Zeitung*¹⁵⁹, což z nich dělá jedny z nejúspěšnějších novin na světě. Toto téměř monopolní postavení určitých novin na trhu je ve vyspělých demokratických zemích zcela neobvyklé. Je spíše typické pro nedemokratické země, kde jsou různými způsoby subvencovány noviny blízké vládnoucí garnituře – například Rudé Právo v ČSSR nebo „*Völkischer Beobachter*“ v nacistickém Německu. *Kronen Zeitung* představují do jisté míry rakouský fenomén. Pro představu čtivost zbylých třech deníků zkoumaných v této práci je dohromady asi poloviční ve srovnání s *Kronen Zeitung*.¹⁶⁰ Tyto noviny jsou zvláštním spojením bulvárního deníku s poměrně výraznou orientací na politická témata. Na rozdíl od českého deníku Blesk se nedá konstatovat, že *Kronen Zeitung* splňují všechna kritéria bulvárního deníku, například svou převážnou orientací na politiku.¹⁶¹ Tyto noviny nemají přímý český ekvivalent. Ze subjektivního hlediska lze však konstatovat, že se z části podobají Blesku a z části MF DNES. *Kronen Zeitung* publikují často články značně překračující politickou korektnost a některé články jsou na samé hraně xenofobie. Ideově jsou nejbližší v současnosti krajně pravicové FPÖ. Právě *Kronen Zeitung* získala

¹⁵⁸ Zeitungsmarkt schrumpft, KURIER stabil. (26. 3 2012). *Kurier*

¹⁵⁹ Zeitungsmarkt schrumpft, KURIER stabil. (26. 3 2012). *Kurier*

¹⁶⁰ Viz příloha č. 14 a příloha č. 15

¹⁶¹ DOBIÁŠOVÁ, Terézia. Specifika bulvárního deníku Neue Kronen Zeitung a jeho postavení na rakouském mediálním trhu. Komparace nejčtenějšího rakouského a českého deníku. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, s. 45

na svou stranu FPÖ během Lidové iniciativy „Veto proti Temelínu“, což se bezpochyby projevilo v masové podpoře této iniciativy.¹⁶²

Již v prvním období za vlády velké koalice do roku 2000 vystupovaly *Kronen Zeitung* protitemelínsky, na konci 90. let pak ještě více přiosťřily. Příkladem je článek „*Ted' poprvé právně proti šrotovému reaktoru Temelínu*“¹⁶³. Zde se například objevuje informace, že západní odborníci jsou zajedno v tom, že Temelín je nejenom ekonomicky nevýhodný, ale i vysoce nebezpečný. Dále se čtenář ve článku dozvídá, že atomová lobby okolo nekompetentního „aparátčíka“ Grégra (tehdejšího ministra průmyslu) vede Českou republiku do evropské izolace. Článek tedy vyznívá extrémně protitemelínsky a obsahuje lživé informace – západní odborníci zajedno ohledně nebezpečnosti a neekonomičnosti Temelína určitě nebyli a do evropské izolace se nedostala Česká republika, ale Rakousko, a to hned následujícího roku, kdy na něj uvalilo všech tehdejších zbylých čtrnáct členů EU sankce kvůli účasti krajně pravicové FPÖ ve vládě. Dalším příkladem protitemelínského článku je „*Východní rozšíření EU pouze bez šrotových reaktorů*“¹⁶⁴. Tento článek již předchází lidové vůli „Veto proti Temelínu“ a informuje o tom, že takový požadavek vůči přistupujícím zemím podpořilo 86 % Rakušanů, což znamená, že by případnou lidovou vůli mohlo podepsat asi pět milionů Rakušanů disponujících volebním právem.

V období vlád Wolfganga Schüssela, kdy členem vládních koalic byla i krajně pravicová FPÖ, později společně se svou odštěpenou frakcí BZÖ, byly články v *Kronen Zeitung* týkající se JETE a česko-rakouských vztahů velmi ostře protitemelínské, některé články se dokonce snažily i šířit strach mezi rakouskou populací. Například „*Havárie č. 19 ochromila JE Temelín*“¹⁶⁵ popisuje, že „krajně nebezpečná série“ havárií v JETE „neberekonce“. Článek dal prostor třem předním rakouským odpůrcům jaderné energie – Ulli Simaové (socialistická mluvčí v otázkách ŽP), Hansovi Kronbergerovi (europoslanci za FPÖ) a Evě Glawischnigové (dnešní předsedkyni rakouských Zelených). Podle Kronbergerových slov představuje Temelín celoevropskou primární hrozbu. Eva Glawischnigová v článku zdůraznila, že bude bojovat všemi možnými prostředky proti šrotovým reaktorům. Zcela

¹⁶² HLOUŠEK, Vít a kol. (2004). *Rakousko v evropské a středoevropské politice*. Brno: Masarykova univerzita, s. 51

¹⁶³ Jetzt erst recht gegen Schrotreaktor Temelín! (14. 5. 1999). *Kronen Zeitung*

¹⁶⁴ EU-Ostweiterung nur ohne Schrott-Reaktoren. (7. 6. 1999). *Kronen Zeitung*

¹⁶⁵ Panne Nr. 19 legte AKW Temelín lahm! (4. 5. 2001). *Kronen Zeitung*

monstrózní rozměr dostala protitemelínská kampaň *Kronen Zeitung* v době podepisování rakouské lidové vůle „*Veto gegen Temelín*“, které probíhalo od 14. do 21. ledna 2002 v Rakousku. V této době se protitemelínská tematika v *Kronen Zeitung* vyskytovala obvykle na několika stránkách, včetně první strany. Především se vyskytovaly rozhovory s lidmi, kteří podepsali protitemelínskou lidovou vůli, dále články související s havárií v Černobyli, články popisující následky extrémního ozáření, samozřejmě se vyskytovala i oficiální protitemelínská inzerce „*Ano životu, Ne Temelínu*“, za kterou pravděpodobně stála FPÖ¹⁶⁶. Například vydání *Kronen Zeitung* z 18. ledna 2002 se dá v podstatě nazvat protitemelínským speciálem. Tematika JETE se objevila na stranách 1, 2, 3, 4, 8, 10, 11, 14 a 21. Hned na první straně je vyprávění lékaře Wolfganga Exela „*Viděl jsem děti z Černobyli*“, kde barvitě líčí běloruské děti trpící rakovinou. Zároveň obviňuje každého, kdo se nepostaví proti Temelínu, že riskuje životy rakouských dětí. Sám je vyfocen při podepisování lidové vůle „*Veto proti Temelínu*“. Dalším článkem, který se v tomto vydání objevuje je „*Nehceme žádný další Černobyli!*“¹⁶⁷. Pojednává o lidech, kteří podepsali zmíněnou lidovou vůli. Každý z nich vyjmenovává důvody, proč oni sami podepisují (a dávají tím inspiraci dalším Rakušanům). Nejčastěji se objevují motivy „extrémní nebezpečnosti JETE“, „vřelý vztah k životnímu prostředí“ a samozřejmě ochrana dětí „před hrůzami, které by je ve světě s Temelínem čekaly“. Články v *Kronen Zeitung* z období zmíněné lidové vůle přímo i nepřímo naznačují, že jedinci, kteří Veto proti Temelínu nepodepíší, hazardují s budoucností Rakouska, nemají žádný vztah k životnímu prostředí a především jsou bezohlední vůči vlastním potomkům, které ve světě s Temelínem pravděpodobně čeká rakovina či jiná nemoc způsobená ozářením. V období po sbírání podpisů pro protitemelínské veto se snížila intenzita vydávání článků o JETE, ne však jejich ostrý protijaderný náboj. V článku „*Atomové veto je přece jenom téma EU*“¹⁶⁸ byl ostře kritizován německý eurokomisař pro rozšíření Verheugen kvůli tomu, že se ve sporu o Temelín přiklonil k české straně. Jsou tu položeny zavádějící otázky: Kolik stojí mlčení? Kdo to všechno zaplatil? A kdo bude platit v případě nukleární havárie?

V období obnovení vlády velké koalice poklesla intenzita protitemelínské kampaně z kvantitativního hlediska. Články týkající se JETE už nebyly a nejsou jedním z klíčových námětů *Kronen Zeitung*. Nicméně je nutno podotknout, že z hlediska kvalitativního, články

¹⁶⁶ Viz příloha č. 11

¹⁶⁷ Wir wollen kein zweites Tschernobyli! (18. 1. 2002). *Kronen Zeitung*

¹⁶⁸ „Atom-Veto“ ist nun doch ein EU-Thema. (17. 2. 2002). *Kronen Zeitung*

publikované ve zmíněném období, obsahovaly stále dosti silnou protitemelínskou rétoriku. Například „*Odpůrce Temelína – ve Smlouvě z Melku zemřelo rozčilení*“¹⁶⁹ apeluje na znovusjednocení rakouských odpůrců jaderné energie. Článek z října 2012 „*Temelínský test přinesl odpůrkyni jádra stres*“¹⁷⁰ dává prostor rakouské odpůrkyni jaderné energie Ulrike Schwarzové z rakouských Zelených, která tvrdí, že zátěžový test EU to ukázal jasně: „*Horní Rakousy jsou obklíčeny šrotovými reaktory*“.

Otázce JETE a česko-rakouským vztahům byla v *Kronen Zeitung* věnována mimořádná pozornost, zejména v době konání rakouské lidové vůle „Veto proti Temelínu“, kdy bylo téma JETE probíráno mnohdy na více než deseti stranách. Vůči Temelínu se nejčtenější rakouský deník staví extrémně kriticky. Průměrné hodnocení zkoumaných článků je 4,33¹⁷¹, z čehož jasně vyplývá, že *Kronen Zeitung* se mírou své kritičnosti velmi zřetelně odlišuje od všech ostatních zkoumaných novin (českých i rakouských). *Kronen Zeitung* neváhaly v člancích využít různých předsudků, zejména stavění JETE na roveň Černobyli. Časté bylo využití apelu na „budoucnost našich dětí“. Taktéž z hlediska volby slov jsou *Kronen Zeitung* velice pozoruhodné. O JETE se mluví velice často jako o „šrotovém reaktoru“¹⁷², který je „extrémně nebezpečný“¹⁷³ a představuje „vysoké riziko“¹⁷⁴. V *Kronen Zeitung* dostávají prostor zásadně odpůrci jaderné energie. Na druhou stranu je nutno uznat, že *Kronen Zeitung* neobrací svou hysterii obvykle proti České republice nebo Čechům samotným, na rozdíl od českých deníků, které publikovaly nepřiměřené výroky o Rakušanech jako takových. Naopak velmi často byla v *Kronen Zeitung* kritika rakouských vrcholných představitelů, že jsou nečinní v otázce Temelína. Kritizován byl taktéž Günther Verheugen, německý komisař EU pro otázky rozšíření, že se nepostavil proti JETE. V každém případě je třeba mít vždy na zřeteli, že *Kronen Zeitung* rozhodně není zcela obyčejné rakouské médium. Právě naopak, *Kronen Zeitung* jsou zcela nejvlivnější (nejčtenější) rakouskou tiskovinou a bez nadsázky můžeme polemizovat o tom, jestli *Kronen Zeitung* nejsou nejvlivnějším rakouským médiem vůbec. Z důvodu vysoké čtivosti *Kronen Zeitung* v Rakousku si je třeba uvědomit, že článek v *Kronen Zeitung* má se svými třemi miliony čtenáři několikanásobně

¹⁶⁹ Temelín Gegner in „Melker Abkommen Aufregung: gestorben“. (10. 6. 2008). *Kronen Zeitung*

¹⁷⁰ Temelín-Test bringt Atomgegnerin Stress. (4. 10. 2012). *Kronen Zeitung*

¹⁷¹ Viz příloha č. 9

¹⁷² Schrottreaktor

¹⁷³ Brandgefährlich

¹⁷⁴ Hochrisiko

větší dosah než článek v ostatních rakouských periodících, proto není možné *Kronen Zeitung* stavět na roveň ostatním rakouským periodikům.

3.2.2. Kurier

Deník *Kurier* představuje v současnosti druhý nejčtenější celorakouský placený deník. V posledních letech roste jeho čtivost, ale i kritika za určitou bulvarizaci jeho formátu. Pokud bychom hledali český ekvivalent *Kurieru*, našli bychom jej v MF DNES, neboť oba tyto deníky mají mnoho podobných znaků. V první řadě se profilují jako konzervativně-liberální. Oba jsou příležitostně kritizovány za určitou bulvarizaci svých sdělení. Oba jsou druhými nejčtenějšími deníky ve své zemi, přičemž v posledních letech si posilují své postavení.

Články v deníku *Kurier* byly v období velké koalice 1993-2000 celkově lehce protitemelínské, popřípadě pouze informativní. Například článek „*Temelín – nebezpečné zkušební zařízení*“¹⁷⁵ obsahuje lehce protitemelínský tón. Dává prostor rakouskému „Ekologickému institutu“, který považuje JETE kvůli spojení sovětské a americké technologie za nevypočitatelný pokus. Naopak článek „*Vláda v Praze rozhodla o Temelínu*“¹⁷⁶, ve kterém se píše, že pro rakouské odpůrce jaderné energie je výsledek jasný - byla dána zelená pro dostavbu „ekonomicky zcela nesmyslného projektu“. V článku samotném jsou uvedeny uvozovky ve formulaci „ekonomicky zcela nesmyslný projekt“, čímž je vyjádřena určitá distance od tohoto tvrzení.

V období vlády lidovců s krajně pravicovou FPÖ, z níž se oddělila strana BZÖ, se články velmi lišily v deníku *Kurier* od článků v *Kronen Zeitung*. Převažovalo zejména seriózní zpravodajství. Částečně se i články v *Kurieru* stavěly do opozice proti *Kronen Zeitung* v době, kdy v *Kronen Zeitung* začínala protitemelínská kampaň v souvislosti s protitemelínskou lidovou vůlí. Například článek v deníku *Kurier*, který byl uveřejněn několik týdnů před začátkem podepisování lidové vůle „Veto proti Temelínu“ s názvem „*Tajné rozhovory s Prahou v horké fázi*“¹⁷⁷, je vůči Temelínu velice smířlivý. Dokonce je v tomto článku uvedeno, že obě české jaderné elektrárny jsou podle posledního výzkumu hodnoceny jako relativně bezpečné (na rozdíl od slovenských Jaslovských Bohunic)

¹⁷⁵ Temelín: „Gefährliche 1:1-Versuchsanlage“. (10. 3. 1993). *Kurier*

¹⁷⁶ Die Regierung in Prag entschied über Temelin. (13. 5. 1999). *Kurier*

¹⁷⁷ Geheimgespräche mit Prag in heißer Phase. (28. 11. 2001). *Kurier*

a předčily dokonce mnohé jaderné elektrárny ve Španělsku či Německu. Článek „*Jaderná elektrárna Temelín: Žádný případ pro EU*“¹⁷⁸ taktéž nevyznívá vůči Temelínu příliš kriticky. Článek cituje dopis generálního ředitele EU pro energii a dopravu, který uvádí, že provoz jaderné elektrárny v ČR je čistě vnitropolitická záležitost.

Trochu jiný charakter mají články od obnovení vlády velké koalice v roce 2007. V tomto období jsou články v deníku *Kurier* nejvíce protitemelínské ze všech sledovaných období. Například „*100. porucha: 50 hodin mlčení*“¹⁷⁹ je poměrně kritický vůči prodlevě, která se vyskytla u informování rakouské strany o poruše (povinnost informovat vyplývá ze Smlouvy z Melku), a navíc zde mají slovo pouze kritici jaderné energie. Velmi zajímavý je článek „*Atomový fyzik proti atomové energii*“¹⁸⁰, který pojednává o českém jaderném fyzikovi Daliboru Stráském, který má za ženu Ukrajinku, jež zažila havárii v Černobylu, a proto je sám Stráský odpůrcem jaderných elektráren. Článek vyznívá v neprospěch jaderné energie, ovšem není napsán nijak bulvárně.

Články týkající se JETE a česko-rakouských vztahů v *Kurieru* jsou specifické tím, že na jejich pro/protitemelínské zaměření se podepisuje aktuální vnitropolitická situace v Rakousku. Zatímco články z let, kdy vládla velká koalice lidovců a socialistů (1993-2000 a 2007 až současnost, tj. 2013), jsou spíše protitemelínské. Články v *Kurieru* z doby, kdy ve vládě byla i krajně pravicová FPÖ, nejsou vůči Temelínu příliš kritické. A v době protitemelínské lidové vůle „*Veto gegen Temelín*“ iniciované krajně pravicovou FPÖ nepřímo radily čtenářům, aby dotyčnou lidovou vůli nepodpořili.

3.2.3. Der Standard

Deník *Der Standard* představuje jeden z nejserióznějších rakouských deníků. Mezi univerzitně vzdělanými Rakušany je právě deník *Der Standard* nejoblíbenější. Deník se profiluje jako levicově-liberální, respektive sociálně liberální a nejbližší má k rakouským socialistům, tedy k SPÖ. Ve srovnání s nejčtenějšími rakouskými novinami *Kronen Zeitung* je počet čtenářů *Der Standard* podstatně menší, asi osminový. Pokud bychom hledali český ekvivalent tohoto deníku v České republice, nejvíce by se k němu blížil deník *Právo*.

¹⁷⁸ Atomkraftwerk Temelin: Kein Fall für EU. (17. 2. 2006). *Kurier*

¹⁷⁹ 100. Störfall: 50 Stunden Schweigen. (2. 3. 2007). *Kurier*

¹⁸⁰ Atomphysiker gegen Atomkraft. (16. 4. 2011). *Kurier*

Články v *Der Standard* v období 1993-2000 měly více méně informativní povahu a dají se považovat za poměrně objektivní zpravodajství. Lehce protitemelínsky může vyznít článek „*Interní studie potvrdila rizika u JE Temelín*“¹⁸¹, který vychází z překladu v češtině psané interní studie JETE, kde se mimo jiné objevilo i zvážení možných rizik. V článku se vyjádřil hornorakouský člen Zelených Rudolf Anschober, že se vlastně ukázalo, že nikdo nevěří v bezpečnost Temelína. Na začátku roku 2000 vyšel v tomto deníku článek na poměrně palčivé téma nesoucí název „*Zelení: Temelín produkuje proud pro Rakousko*“¹⁸². Zabývá se exportem energie z ČR, který v roce 2000 dosáhl asi 2/3 temelínské produkce.

V době eskalace konfliktu o Temelín se objevila v *Der Standard* stejná tendence jako u *Kurieru* – tedy spíše mírnit hysterii. Například v článku „*Temelín: Haider teď požaduje usnesení Ministerské rady*“¹⁸³ je dán prostor rektorovi Peteru Skalickymu, rektorovi Technické univerzity ve Vídni, který označuje rakouské snahy o český odstup od jaderné energie za „fundamentální zpátečnictví“ a diví se, proč se stejně neprotestuje i proti bavorským jaderným elektrárnám u rakouské hranice. Z článku „*Temelín: Zeman se chce zbavit FPÖ*“¹⁸⁴ (byl uveden v době podepisování „Veta proti Temelínu“) je patrné, že *Der Standard* se staví proti této lidové vůli, jež spojuje s FPÖ a *Kronen Zeitung*. Tady dává prostor odpůrcům „Veta proti Temelínu“ např. Heinzovi Fischerovi z SPÖ (tehdejší předseda Národní rady a současný rakouský prezident), který je sice proti JETE, ale je pro pozitivní strategii, tedy že by se měli hledat spojenci proti jaderné energii, a ne dělat nepřátele. Stejný článek cituje i Ursulu Stenzelovou, odpůrkyni lidové vůle z ÖVP a europoslankyni, která tvrdí, že tato lidová vůle je pro Rakousko zcela škodlivá.

V posledním zkoumaném období od roku 2007 jsou články podobně jako v *Kurieru* spíše protitemelínské, zejména ty, jež byly vydány po havárii v japonské jaderné elektrárně Fukušima. To se například podepsalo na článku z března 2011, který byl vydán několik dní po havárii a nese název „*Nezbývá nic jiného než důvěřovat*“¹⁸⁵. Vyznívá pro čtenáře tak, že jsou Rakušané vydáni všanc Temelínu, jehož provoz nemohou ovlivnit. I článek z října

¹⁸¹ Interne Studie bestätigt Risiken bei AKW Temelín. (9. 5. 1995). *Der Standard*

¹⁸² Grüne: "Temelin produziert Strom für Österreich". (31. 1. 2000). *Der Standard*

¹⁸³ Temelín: Nun fordert Haider einen Ministerratsbeschluss. (4. 12. 2001). *Der Standard*

¹⁸⁴ Temelín: Zeman will FPÖ loswerden. (16. 1. 2002). *Der Standard*

¹⁸⁵ Es bleibt nichts anderes übrig, als zu vertrauen. (17. 3. 2011). *Der Standard*

2012 „Záťažový test jaderných elektráren: Nedostatky u všech JE“¹⁸⁶ má lehce protitemelínský tón zvláště z toho důvodu, že na obrázku ke článku je zobrazen právě JETE jako symbol zjištěných nedostatků.

Články v *Der Standard* jsou vůči JETE o hodně smířlivější než v případě *Kronen Zeitung* a dokonce ještě o něco mírnější než v případě *Kurieru*. Na jejich vyznění se podepisovala vnitropolitická situace v Rakousku. Je evidentní, že se *Der Standard* chtěl vymezit proti krajně pravicové FPÖ, proto se spíše postavil vůči protitemelínské lidové vůli „Veto gegen Temelín“. Celkově vzato jsou články v tomto deníku seriózním zpravodajstvím, které však obsahuje obavy vůči jaderné energii. Zejména po havárii v japonské Fukušimě se objevují články s protijaderným podtextem.

3.2.4. Die Presse

Rakouský deník *Die Presse* má ze všech zkoumaných deníků nejméně čtenářů. Pokud bychom hledali jeho ekvivalent mezi českým tiskem, nejvíce odpovídajícím protějškem by byly bezpochyby Lidové noviny, s kterými má mnoho společného. Za prvé oba patří k nejstarším deníkům ve své zemi, první vydání *Die Presse* vyšlo totiž již v revolučním roce 1848. Za druhé, oba deníky jsou liberálně-konzervativní. Za třetí, oba mají ve své zemi reputaci seriózního tisku. Za čtvrté, počet čtenářů obou těchto deníků není příliš velký a nepatří mezi „masové noviny“. Za páté byly pro svou primárně liberální orientaci perzekuovány v nedemokratických dobách.

V době velké koalice se stavěl deník *Die Presse* k problematice JETE poměrně neutrálně. Například článek „Rakouská lobby – závod o JE Temelín“¹⁸⁷ pouze informuje o snahách některých rakouských představitelů zamezit dostavbě Temelína, aniž by jim jakkoliv stranil. Trochu protitemelínský podtext má však zpráva z roku 1999 „Náhlé rozhodnutí pražské vlády o dostavbě Temelína“¹⁸⁸. Článek informuje především o kritické rezoluci evropského parlamentu z 6. 5. 1999 ohledně Temelína a dává prostor pouze odpůrcům Temelína, kteří tvrdí, že spojení východní a západní technologie v JETE je jako zkonstruovat auto, které bude napůl trabant a napůl mercedes.

¹⁸⁶ AKW-Stresstests: Mängel bei allen Kernkraftwerken. (5. 10. 2012). *Der Standard*

¹⁸⁷ Österreichs Lobby-Wettlauf um das AKW Temelin. (6. 10. 1993). *Die Presse*

¹⁸⁸ Knappe Entscheidung der Regierung in Prag für Temelín-Weiterbau. (14. 5. 1999). *Die Presse*

V době eskalace temelínského konfliktu se v *Die Presse*, stejně jako v *Kurieru* a v *Der Standard* objevily články, z kterých byla patrné nedoporučení podepsání lidové vůle „Veto proti Temelínu“. Kupříkladu článek „*Další poruchy v Temelínu?*“¹⁸⁹ (vyšel čtyři dny před začátkem lidové vůle) se staví vůči této lidové vůli poměrně negativně. Nepřímo obviňuje Petera Westenthalera, předsedu poslaneckého klubu FPÖ, z vymyšlení si zatajování poruch v Temelínu. Cituje taktéž Alexandera Van der Bellena, tehdejšího předsedu rakouských Zelených, který se vyslovil proti lidové vůli, již označil ve své podstatě za „protičeskou, ale zároveň protemelínskou“. Článek cituje taktéž socialistickou europoslankyni Marii Bergerovou, která upozorňuje na to, že i když se zabrání vstupu ČR do EU, tak bude Temelín uveden do provozu. Navíc nebude mít Rakousko žádný vliv ovlivnit jeho bezpečnostní standardy.

Po obnovení vlády velké koalice v Rakousku v roce 2007 jsou články v *Die Presse* stále poměrně objektivní a v otázce česko-rakouské „temelínské šarvátky“ je patrná velká míra smířlivosti. Příkladem budiž poněkud humoristicky laděný článek „*Dobrý voják Karel Schwarzenberg*“¹⁹⁰, který sice na jedné straně kritizuje Schwarzenberga za jeho názorovou nestálost v otázce jaderné energie (Schwarzenberg se v době, kdy pobýval v Rakousku, postavil proti výstavbě jaderné elektrárny Zwentendorf), na druhé straně však do něj vkládá určité naděje, že by mohl pomoci překlenout česko-rakouský antagonismus. Zajímavým článkem je bezpochyby článek „*Proč nás Rakousko nemá rádo?*“¹⁹¹, který nabízí Rakušanům pohled na česko-rakouské vztahy z českého pohledu, což může pomoci nabourat určité předsudky.

Ze všech rakouských deníků jsou články v *Die Presse* v otázce JETE a česko-rakouských vztahů nejobjektivnější, pouze jeden článek ze všech zkoumaných vyzněl v neprospěch JETE. Zatímco jeden se postavil proti blokování přístupu ČR do EU kvůli Temelínu, zbylé články byly v této otázce neutrální. Zajímavý je také fakt, že deník *Die Presse* je objektivní i v tom, že nabízí rakouským čtenářům i český pohled na problematiku česko-rakouských vztahů, což působí vyváženě a pohled z druhé strany může být pro mnohé čtenáře podmětem k zamyšlení.

¹⁸⁹ Neue Störfälle in Temelín? (10. 1. 2002). *Die Presse*

¹⁹⁰ Der brave Soldat Karel Schwarzenberg. (22. 7. 2010). *Die Presse*

¹⁹¹ Warum magst uns Österreich nicht? (1. 6. 2011). *Die Presse*

3.3. Vliv českých a rakouských médií na problematiku JETE a česko-rakouských vztahů

Problematika JETE v kontextu česko-rakouských vztahů se objevuje v posledních dvaceti letech velmi často (nejenom) v médiích, které jsou zkoumány v této práci. Zejména v případě, že nějaký článek v rakouském deníku pojednává o tématu souvisejícím s Českou republikou, je tímto tématem s největší pravděpodobností problematika JETE. Vzhledem k faktu, že mezi běžným obyvatelstvem České republiky i Rakouska nejsou znalosti jaderné fyziky z pochopitelných důvodů na příliš vysoké úrovni, média bývají pro obyvatele ČR a Rakouska často jedinou možností, jak získat informace o dané problematice. Proto je vliv médií na utváření si názorů na jadernou energetiku i Jadernou elektrárnu Temelín zcela klíčový.

3.3.1. Vliv zkoumaných médií z kvantitativního hlediska

V České republice stále ještě elektronická média nevytlačila denní tisk. Nicméně v posledních době je dosti patrný pokles čtivosti zejména u tzv. seriózních médií. Zatímco v případě deníku Blesk byla čtivost v letech 2002 a 2012 prakticky stejná¹⁹², čtivost MF DNES a Lidových novin se ve zmíněném období snížila asi o třetinu, v případě deníku Práva rovnou o celou polovinu. Deník Blesk můžeme tedy dlouhodobě z kvantitativního hlediska považovat za dlouhodobě nejvlivnější české tištěné médium, přičemž následuje deník MF DNES. Deníky Práva a Lidové noviny jsou z kvantitativního hlediska „jiná váhová kategorie“ s podstatně menším dosahem vlivu.

V Rakousku je odebrání denního tisku podstatně rozsáhlejší než v České republice. Zejména pokud bereme v potaz, že velikost rakouské populace je asi o dva miliony menší než v sousední České republice, tak zjistíme, že oproti ČR je čtivost novin v Rakousku téměř dvojnásobná. Avšak i v Rakousku znatelně poklesla v posledních letech čtivost novin. V případě deníků *Kronen Zeitung* a *Der Standard* poklesla čtivost asi o 10 %, v případě deníků *Kurier* a *Die Presse* asi o 30 %.¹⁹³ Co se poměrů čtivosti jednotlivých deníků v Rakousku týče, existuje zde dlouhodobě obrovská disproporce. Tabulkám čtivosti vévodí bulvární deník *Kronen Zeitung*, jehož 40 % podíl na trhu je zcela nevídaný. O *Kronen Zeitung* se hovoří jako o neúspěšnějších evropských novinách, neboť tak velký podíl na čtivosti

¹⁹² Viz příloha č. 12 a příloha č. 13

¹⁹³ Viz příloha č. 14 a příloha č. 15

u určitého deníku je v demokratických zemích velmi neobvyklý. Z kvantitativního hlediska je vliv všech ostatních zkoumaných rakouských novin dohromady ani ne poloviční ve srovnání s vlivem *Kronen Zeitung*.

3.3.2. Vliv zkoumaných médií z kvalitativního hlediska

O médiích se tvrdí, že jsou hlídacím psem demokracie. Psem, který bývá často oprávněně kritizován, že je utržen z řetězu. Média by měla svým čtenářům v ideálním stavu podávat objektivní zpravodajství a nezaujaté informace obecně. Zvláště některá média se však tohoto prvku novinářské etiky příliš nedrží. Naopak, mnohá se dopouští více či méně skryté manipulace. I v otázce JETE a česko-rakouských vztahů se česká i rakouská média dopouštěla manipulace. Případů manipulačních praktik existuje celá řada.¹⁹⁴ Některé z definovaných manipulačních praktik je možno aplikovat na případ médií v otázce JETE a česko-rakouských vztahů:

- **Čelo zprávy:** Již samotný hlavní titulek může ovlivnit vyložení článku. Někdy se zdůrazňují či nadřazují informace, které jsou do jisté míry manipulativní. Příkladem může být článek z MF DNES „Vídeň útočí na Temelín“¹⁹⁵. Čelo zprávy v tomto případě naznačuje čtenáři, že Vídeň provádí útok na JETE, což může vyznít jako velmi alarmující sdělení. Obsah zprávy však uvádí situaci na pravou míru, že rakouská vláda pouze požaduje dodržování bezpečnostních a ekologických standardů v JETE.
- **Zveličování, nadsázka:** Touto manipulativní technikou mohou novináři vytvářet představu, že určitá událost má větší význam, než ve skutečnosti má. Případy zveličování a nadsázky se objevily snad ve všech zkoumaných denících. Příkladem může být počítání poruch v JETE (včetně těch nejtriviálnějších, které nemají žádnou souvislost s bezpečností). Například tak činí i seriózní rakouský deník *Die Presse* ve článku „70. porucha v JE Temelín“¹⁹⁶.
- **Zevšeobecňování:** Tato manipulativní technika byla patrná v některých rakouských člancích (zejména v *Kronen Zeitung*), které zevšeobecňovaly tím

¹⁹⁴ Viz: VERNER, Pavel. (2011). *Propaganda a manipulace*. Praha: UJAK, s. 99-127

¹⁹⁵ Vídeň útočí na Temelín. (30. 8. 2000). *MF DNES*

¹⁹⁶ 70. Panne im AKW Temelin. (15. 9. 2004). *Die Presse*

způsobem, že dávaly stále do souvislosti Temelín s černobylskou jadernou elektrárnou, což mělo vyznít, že každá jaderná elektrárna je vysoce nebezpečná. V českých médiích se zevšeobecňování vyskytovalo snad ještě častěji, zejména v tom smyslu, že odpůrci jaderné energie byli nazýváni jednoduše „Rakušané“, což vytvářelo deziluzi, že všichni Rakušané bojují všemi prostředky proti JETE. Toho se dopouštěla zejména MF DNES, například článek „Rakušané zablokovali hranici“¹⁹⁷ může naznačit, že na hranicích stojí davy jednotných Rakušanů, ačkoliv ve skutečnosti v daném případě blokovalo hranici pouze 50 rakouských protijaderných aktivistů.

- **Nevyváženost:** V opravdu objektivním článku by měl v případě určitého sporu být dán prostor i opačné straně. Například v rakouském bulvárním deníku *Kronen Zeitung* je pravidlem, že jsou slyšeni pouze odpůrci atomové energie. Určitou nevyváženost projevily rakouské deníky během lidové vůle „Veto proti Temelínu“. Zatímco v tomto případě dávaly *Kronen Zeitung* prostor pouze podporovatelům této lidové vůle, ostatní rakouské zkoumané noviny naopak dávaly prostor především jejím odpůrcům, čímž se vlastně zastaly zájmu České republiky, aby úspěšnost celé akce byla co nejnižší. Kupříkladu článek v *Der Standard* „Temelín: Haider ted' požaduje usnesení Ministerské rady“¹⁹⁸ dal prostor pouze odpůrcům lidové vůle.
- **Označkování:** Princip této manipulační metody je oceňování určité skutečnosti, čímž se daný jev stane emočně zabarvený. Příkladem může být častý popis JE Temelín jako „příhraničního šrotového reaktoru“ v *Kronen Zeitung*, například v článku „Dnes poprvé právně proti šrotovému reaktoru Temelín!“¹⁹⁹. *Kronen Zeitung* tímto označkovaly Temelín nelichotivým přívlastkem „šrotový“, čímž jej chtěly ztotožnit s něčím negativním. V *Kronen Zeitung* se rovněž velmi často objevuje ve spojení s Temelínem přídavné jméno „příhraniční“. Nízká geografická vzdálenost má v tomto případě zvýšit akutnost problému.

¹⁹⁷ Rakušané zablokovali hranici. (12. 12. 2002). *MF DNES*

¹⁹⁸ Temelín: Nun fordert Haider einen Ministerratsbeschluss. (4. 12. 2001). *Der Standard*

¹⁹⁹ Jetzt erst recht gegen Schrottreaktor Temelín! (14. 5. 1999). *Kronen Zeitung*

- **Děti – nástroj propagandy:** Využívání ohrožení dětí působí na rodičovské city čtenářů, což může velmi značně ovlivnit jejich chování. Zejména nedemokratické režimy zaštiťovaly často své cíle (například válečné) obavou o budoucnost „našich“ dětí. Během válečných konfliktů byla velmi častá snaha diskreditovat nepřítele tím, že ubližoval dětem na okupovaných územích. Děti jako nástroj propagandy využily hojně i *Kronen Zeitung* především v době „Veta proti Temelínu“. Například titulní článek ze 17. 1. 2002 (tedy v polovině termínu pro podepsání Veta) „*Viděl jsem děti z Černobylu*“ je zcela jasnou manipulací za použití dětí. Vydání *Kronen Zeitung* z tohoto data je plné obrázků dětí s rakovinou ve spojitosti s problematikou Temelína, což má být apelem pro podepsání lidové vůle „*Veto gegen Temelín*“.
- **Eskalace strachu:** Touto manipulační metodou se dá velmi podstatně změnit chování obyvatelstva. Příkladem může být celá řada článků v *Kronen Zeitung*, zabývajících se poruchami v Temelínu, které nazývají závažnějším slovem „havárie“. Následně o Temelínu hovoří jako o „vysoce rizikové“ či „extrémně nebezpečné“ jaderné elektrárně, ačkoliv k tomu nemají podklady.
- **Přizívání na dobrém jméně:** Tato manipulační technika spočívá v ovlivňování příjemců informace zaštiťováním se jménem, které disponuje určitou prestiží. Tato forma manipulace se objevila v českém i rakouském tisku. Například Právo 13. 12. 2000 dalo na svých stránkách prostor Helmutu Rauchovi, šéfovi rakouského Jaderného institutu ve Vídni, kde v článku „*Protijaderný postoj se stal rakouskou státní ideologií*“²⁰⁰ tato osobnost kritizuje rakouská stanoviska, což české čtenáře utvrzuje v „pošetilosti některých rakouských postojů“. Stejně postupuje rakouský deník *Kurier* v článku z dubna 2011 „*Atomový fyzik proti jaderné energii*“²⁰¹, kde hovořil český jaderný fyzik Dalibor Stráský, který je odpůrcem jaderné energie, což může utvrzovat rakouské čtenáře v „pošetilosti některých českých postojů“.
- **Statistika je nepřesná řeč přesných čísel:** Manipulace statistickými daty je dobře známa. Už jenom tím, jak výzkumník položí otázku, může ovlivnit její odpověď. Například *Kronen Zeitung* v článku „*Východní rozšíření EU pouze*“

²⁰⁰ Protijaderný postoj se stal rakouskou státní ideologií. (13. 12. 2000). *Právo*

²⁰¹ Atomphysiker gegen Atomkraft. (16. 4. 2011). *Kurier*

*bez šrotových reaktorů*²⁰² zmiňuje, že požadavek odstavení „šrotových reaktorů“ jako podmínku pro přistoupení ČR by podpořilo 86 % Rakušanů, z čehož *Kronen Zeitung* vyvozují, že lidovou vůli „Veto proti Temelínu“, která již byla připravena v době, kdy tento článek vyšel, by mohlo podpořit až pět milionů Rakušanů. Toto číslo bylo zcela nereálné i vzhledem k faktu, že počet podporovatelů žádné z rakouských lidových vůlí nebyl výrazně vyšší než jeden milion.

- **Jazykové prostředky:** Volbou jazykových prostředků je možné narušovat objektivitu zpravodajství, například pokud jsou zvolena citově zabarvená slova. Citové zabarvení bylo časté u článků v *Kronen Zeitung*, kde je Temelín nazýván „vysoce rizikovým šrotovým reaktorem“ apod. Rakouské deníky často operují s pojmem „příhraniční jaderná elektrárna“, ačkoliv je Temelín vzdálen od česko-rakouské hranice okolo 70 kilometrů.
- **Zpráva na první stranu:** Touto manipulační technikou lze ovlivnit vnímání závažnosti určitého tématu z pohledu čtenářů. Například v rakouských denících bylo obvyklé, že se i sebemenší porucha v Temelínu dostala na první stranu tisku, zatímco závada se stejnou závažností v některé z německých, švýcarských, slovinských, maďarských nebo slovenských jaderných elektráren, které se nacházejí taktéž několik desítek kilometrů od rakouských hranic, zůstala bez povšimnutí. Podobně postupoval i český tisk, když se rakouské protesty proti Temelínu dostávaly na titulní stranu, zatímco protesty z Německa (Bavorska) dostávaly podstatně menší pozornost.

3.3.3. Jak česká a rakouská média ovlivňují česko-rakouské vztahy

Články v denících týkající se vztahů dvou zemí, případně názorového střetu mezi nimi, mají velký vliv na vztahy mezi těmito zeměmi. Pokud články nejsou pouze informativní, působí na veřejné mínění a politici se snaží tomuto veřejnému mínění často zalíbit, aby si tak získali sympatie a volební preference, a proto mohou sami vydávat prohlášení či podnikat kroky, které jsou v souladu s veřejným míněním vycházejícím z mediálních zpráv. Takto mohou média ovlivňovat vztahy mezi zeměmi.

²⁰² EU-Ostweiterung nur ohne Schrott-Reaktoren. (7. 6. 1999). *Kronen Zeitung*

Tímto způsobem některé články v rakouských denících mobilizovaly veřejnost proti Jaderné elektrárně Temelín. Někteří rakouští politici pak vycházeli vstříc mínění veřejnosti a vydávali protitemelínská prohlášení a někteří podnikali i reálné kroky. Stejně i některé články v českých denících mobilizovaly českou veřejnost proti Rakušanům, takže Češi očekávali od svých politiků výroky a činy směřující na druhou stranu hranice.

Články o JETE v rakouských denících nepůsobí příliš pozitivně na česko-rakouské vztahy už jenom svou samotnou existencí, bez ohledu na to, jestli jsou nebo nejsou objektivní. Vzhledem k silnému odporu proti jaderné energii v rakouské společnosti dělají takové články reklamu protitemelínskému aktivismu. Je totiž velmi pravděpodobné, že kdyby stejnou měrou informovali rakouské deníky například o německých jaderných elektrárnách nebo o maďarské jaderné elektrárně Paks, protijaderné aktivity by směřovaly i k rakousko-německým nebo rakousko-maďarským hranicím.

Velmi podobné je to s články o protitemelínských aktivitách v českých denících. Jejich samotná existence česko-rakouským vztahům příliš neprospívá. V Čechách vyvolávají pocit, že si Rakušané stále něco vymýšlejí a chovají se vůči Čechům arogantně. Články věnují nesrovnatelně vyšší pozornost rakouským protitemelínským i protijaderným aktivitám než podobným aktivitám z jiných států, čímž jim přisuzují vyšší význam, než ve skutečnosti mají. Na vzniku i eskalaci česko-rakouského konfliktu ohledně Jaderné elektrárny Temelín mají jak česká, tak rakouská média zcela zásadní podíl.

3.4 Konstruktivistická interpretace vytváření české protijaderné a rakouské protijaderné identity médií

Při vytváření si stanoviska k tématům jaderné energie a JETE hrají tištěná média pochopitelně primární úlohu. Přirozeně existují i další zdroje ke konstruování stanoviska. Mezi tyto můžeme řadit například vstřebávání informací z odborných zdrojů, ovlivňování se názory lidí ze svého okolí či činnost ekologických a podobných sdružení. Domnívám se však, že tyto zdroje jsou ve srovnání s informacemi čerpanými z médií u většiny obyvatel pouze podružné.

V českých a rakouských médiích se k otázce Jaderné elektrárny Temelín a jaderné energii obecně staví s různou mírou objektivity, tzv. seriózní deníky podávají obvykle nestranné zpravodajství, avšak není to pravidlem. Naopak články v českých a rakouských bulvárních médiích jsou většinou neobjektivní, mnohdy i manipulativní.

Zkoumaná česká média se staví k jaderné energii a Temelínu obecně poměrně kladně. Pokud budou srovnány články kladně referující o jaderné energii či Temelínu s články, které se k těmto tématům staví spíše negativně, zjistíme, že kladně vyznívajících článků je několikanásobně více než těch, které jsou negativně zabarveny. Konkrétně ze všech 80 zkoumaných českých článků se k dané problematice staví negativně pouze 2 články, a sice jeden v Blesku a jeden v MF DNES. Pozitivně se k tématu naopak staví asi 20 článků. Z konstruktivistického pohledu tedy česká média šíří sdílenou ideu, která spočívá v kladném vztahu k jádru a JETE. Tento proces vyústuje ve vytváření české projaderné identity.

Rakouská média, která byla v této kapitole zkoumána, se naopak staví k jaderné energii a Temelínu záporně. Negativně se k dané problematice staví více než třetina zkoumaných článků. Najít článek v rakouských médiích pozitivně referující o dané problematice je daleko složitější. V seriózním tisku se sice objevilo několik článků, které například nepřímo radily čtenářům, aby nepodepsali lidovou vůli „Veto proti Temelínu“. Avšak pouze jeden článek se kladně stavěl k JETE jako takové, a sice článek „*Tajné rozhovory s Prahou v horké fázi*“²⁰³ v rakouském deníku *Kurier*, který se zmínil o tom, že JETE patří mezi nejbezpečnější jaderné elektrárny v Evropě. Takto vyznívajícím článkem je však v rakouských médiích naprostou výjimkou. Z hlediska konstruktivismu tedy rakouská média rozšiřují sdílenou ideu spočívající v odmítání jaderné energie i elektráren pracujících na principu štěpení jádra včetně JETE. Rakouská protijaderná identita je tak podstatnou měrou vytvářena protijaderným vyzněním článků v rakouských médiích.

²⁰³ Geheimgespräche mit Prag in heißer Phase. (28. 11.2001). *Kurier*

4. Bilaterální vztahy ČR a Rakouska

Po pádu Železné opony se mohlo zdát, že znovuobjevená střední Evropa má šanci stát se místem vzájemné důvěry mezi státy, které se v ní nachází. Česká republika měla dobré předpoklady pro budování korektních a přátelských vztahů s Rakouskem. Ač se to nemusí zdát obyvatelům té či druhé země zřejmě, jedná se o velmi podobné země. Počtem obyvatelstva se oba státy řadí v celosvětovém měřítku k malým zemím, v měřítku evropském spíše k středně velkým. Kultura obou zemí vychází z tradic katolické církve, ač se od ní většina Čechů a menšina Rakušanů více či méně distancuje. Křivdy z dob Habsburské monarchie již taktéž vybledly ve srovnání s některými událostmi 20. století. Potom, co padla mezi oběma státy Železná opona, na jejíchž nejzazších okrajích se obě země nacházely, byť každá na opačné straně, by se dal předpokládat rozvoj přátelských vztahů mezi oběma zeměmi. Přesto necelých deset let po vzniku samostatné České republiky označilo téměř 80 % Čechů na základě průzkumu CVVM česko-rakouské vztahy za špatné.²⁰⁴ Přibližně stejně hodnotili Češi vztahy k Iráku v době války proti Iráku, v které se angažovala i ČR.

Z teoretického hlediska je klíčovým faktorem prostředí, v jakém se oba tito aktéři mezinárodních vztahů nacházejí. Starší generace odborníků na mezinárodní vztahy se dívala na systém mezinárodních vztahů jako na tzv. vestfálský systém. Jedním z jeho teoretiků byl Hans J. Morgenthau, klasik realistického proudu. Vestfálský systém, jenž vyplýval ze vztahů mezi evropskými státy po ukončení Třicetileté války Vestfálským mírem (1648), spočíval na jednoduchém principu, principu rovnováhy moci. Toto ekvilibrium, neboli rovnovážný vztah, je založeno na multipolaritě, tedy na přítomnosti mnoha aktérů, kteří tvoří daný systém.²⁰⁵ Jednotliví aktéři se pokouší získat více moci na úkor ostatních aktérů. Pokud jeden z aktérů začne mocensky výrazně vyčnívat nad ostatními, slabší aktéři dají proti němu síly dohromady, aby se stav opět vyrovnal do rovnovážné multipolarity. Nicméně model vestfálského systému se po pádu Železné opony zdá být poněkud zastaralý. Sjednocující se Evropa a v podstatě nepředstavitelnost válečného konfliktu mezi evropskými zeměmi nezapadá do rámce vestfálského systému. Robert Cooper formuloval model postmoderní neboli postvestfálský. Klíčovým prvkem takového systému je transparentnost ve vztahu vůči ostatním zemím, a ne snaha o zisk moci v poměru k ostatním aktérům mezinárodního dění. Během fungování vestfálského systému se státy snažily „krýt své karty“, postvestfálský

²⁰⁴ Viz příloha č. 10

²⁰⁵ MORGENTHAU, Hans J. *Politics among nations*. New York: McGraw-Hill, s. 185

system se vyznačuje tím, že státy hrají s „otevřenými kartami“. Zatímco je tedy moderní, vestfálský systém založen na rovnováze a mocenském vyvažování, postmoderní, tedy postvestfálský, je založen na otevřenosti.²⁰⁶

Změna povahy systému se promítla i do změny přístupu k zahraniční politice. Zatímco v dobách, kdy v mezinárodních vztazích dominoval vestfálský systém, byly zájmy zahraniční politiky poměrně jednoduché, tj. zvýšení moci a prestiže vlastní země. Cíle zahraniční politiky v postvestfálském systému se poněkud komplikují. Nejde jen o posílení vlastní moci, ale i o šíření určitých principů – například politické svobody, úcty k lidskému individuu či snaze o předcházení a zabraňování utrpení obyvatelstva i těch zemí, které nepatří do klasicky pojímané „sféry vlivu“. V postvestfálském systému můžeme hovořit o transformaci zahraniční politiky směrem k etické zahraniční politice.²⁰⁷ To se promítá i do vztahů České republiky a Rakouska.

Připomeneme-li si konstruktivistickou hypotézu, že rakouská identita může být založena mimo jiné na odporu k jaderné energii jakožto „neekologickému zlu“ a česká identita na přesvědčení o nezczitelném právu každého státu vybrat si zdroj energie podle vlastního uvážení, a pokud přitom navíc připustíme, že se tyto identity promítají i do zahraniční politiky, může z těchto odlišných identit vzniknout i v postvestfálském systému, který je založen na otevřenosti, poměrně závažný střet. Takovým střetem jsou politické a diplomatické turbulence mezi Českou republikou a Rakouskem ohledně Jaderné elektrárny Temelín.

4.1. Vztahy před zpuštěním JE Temelín.

4.1.1. Geneze moderních česko-rakouských vztahů

Z historického hlediska je nahlíženo na česko-rakouské vztahy zejména s ohledem na habsburskou monarchii. Toto dlouhé a značně heterogenní období vytvořilo na české straně pocit, že ve vztahu Čechů k Rakušanům dlouhou dobu panoval vztah národa podřízeného k národu vládnoucímu. Samozřejmě se jedná o velmi zkreslující konstatování, které nic nevypovídá o skutečnostech, že Rakušanem byl za časů vlády Habsburků nazýván

²⁰⁶ COOPER, Robert. (2004). *The breaking of nations: order and chaos in the twenty-first century*. London: Atlantic Books, s. 26

²⁰⁷ WAISOVÁ, Šárka. (2011). *Tíha volby*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 10

každý obyvatel říše bez ohledu na svou etnicitu či k faktu, že nikdy neexistovaly zákony, které by vyjadřovaly podřízenost českých dědičných zemí vůči dědičným zemím rakouským. Mocenské vztahy byly po celou dobu existence Českých zemí v rámci habsburského soustátí určovány vztahem poddaného k monarchovi, nikoliv etnických Čechů k etnickým Němcům či Rakušanům.

Z rakouského pohledu hrají Češi v dějinách Rakouska taktéž velmi důležitou roli. Od doby, kdy se za vlády Jindřicha I. Babenberského objevil termín „Ostarrîchi“, ze kterého se vyvinulo označení Rakouska ve většině světových jazyků, až do současnosti vládli Rakušanům vyjma několikaměsíčních nevýznamných epizod pouze Rakušané (pokud jsme shovívaví vůči faktu, že Habsburkové odvozují svůj původ od hradu Habichtsburg, který se nachází ve Švýcarsku) s jedinou výjimkou – čtvrtstoletí dlouhou vládou českého krále Přemysla Otakara II., kterého si rakouská šlechta zvolila za vévodu v roce 1251 a byl jím až do své smrti na Moravském poli v roce 1276. O tom, že se o bezvýznamnou eskapádu nejednalo, svědčí i pozdější odraz vlády Přemysla Otakara II. v rakouské kultuře.²⁰⁸ S nadsázkou můžeme tedy říct, že se dlouhodoběji nepodařilo nikomu jinému než Rakušanům ovládnout české země a nikomu jinému než Čechům se dlouhodobě nepodařilo ovládnout rakouské země.

Vliv na moderní česko-rakouské vztahy mají ale především události 20. století. V případě Rakušanů je poněkud složitější interpretovat vztah k druhé světové válce. Po válce se Rakušané snažili přesvědčit svět i sami sebe, že Rakousko bylo první obětí nacistického Německa. Ačkoliv nelze zpochybňovat snahu představitelů Rakouska ve 30. letech, kancléřů Engelberta Dollfusse, Kurta von Schuschnigga a prezidenta Wilhelma Miklase, o zachování nezávislosti Rakouska, je nesporným faktem, že mezi velkou částí rakouského obyvatelstva panovaly sympatie k připojení k nacistickému Německu a sami Rakušané se posléze aktivně podíleli na chodu Třetí říše. Koneckonců rakouský původ Adolfa Hitlera je dobře znám. Ve vztahu k Čechům se tedy nedá jasně určit, jestli Rakušané byli „na opačné straně barikády“ či na „stejně lodi“. Bezprostředně po válce bylo Rakousko rozděleno do okupačních zón stejně jako Německo, ale postupem času byl uznán jeho odlišný status. Rakousku se podařilo shodou okolností vymanit ze sovětského vlivu, přičemž daň ve formě neutrality nebyla příliš velká. Po dobu čtyřiceti let nebyly vztahy Československa a Rakouska i přes svou blízkost vzhledem k Železné oponě nijak intenzivní, nicméně na rozdíl od někdy

²⁰⁸Viz: GRILLPARZER, Franz. (1955). König Ottokars Glück und Ende. Wien: Bergland-Verlag, s. 144

až nepřátelských vztahů komunistického Československa k Západnímu Německu byly vztahy k Rakousku korektní, i když velmi vlažné.

Po zhroutilí komunistické vlády v Československu vše nahrávalo tomu, aby se česko-rakouské vztahy dostaly na výtečnou úroveň, svět obletěla fotografie, kde československý ministr zahraničí Jiří Dienstbier starší a rakouský ministr zahraničí Alois Mock přestřihávají ostnaté dráty jakožto symbol Železné opony. Spolu s Železnou oponou ovšem spadla i bariéra, která znemožňovala diskutovat o tématech, které měly v česko-rakouských vztazích konfliktní potenciál. Dvěma hlavními symboly se staly názory na odsun Sudetských Němců a s ním spojené Benešovy dekrety a především odlišný přístup k energetickým otázkám.

4.1.2. Počátky temelínského sporu

Rakouská strana se zajímala o JETE ještě před pádem Železné opony. Nicméně v tomto ohledu nemohlo mít Rakousko příliš velký vliv na dění na druhé straně opony. Na jedné straně si rakouští představitelé byli vědomi vzhledem ke geopolitické lokaci Rakouska jeho vysoké zranitelnosti, na straně druhé se vehementně snažili nepopudit si během celé Studené války Sovětský svaz. Proto byla jakákoliv záminka, například kritika jaderného průmyslu sovětského původu v satelitní zemi, nežádoucí.

Po Sametové revoluci to v Československu nebyla primárně JETE, k čemu se upínaly protijaderné snahy Rakouska. Hlavní pozornost byla upínána na první dva bloky typu VVER v JE Jaslovské Bohunice na Slovensku. Po rozpadu Československa však tento spor přestal být v rámci česko-rakouských vztahů aktuální. Rakouská protitemelínská aktivita započala ve formě lobby v americkém Kongresu. V letech 1993 – 1994 lobbovali někteří rakouští představitelé, mezi nimiž nechyběli zástupci Zelených a spolkové země Horní Rakousy, bývalý ministr zahraničí či tehdejší vídeňský starosta v Kongresu za neposkytnutí úvěru pro firmu Westinghouse.²⁰⁹ Jednalo se však o neúspěšnou lobby.

V následujících letech se v Rakousku rozvíjely strategie, jak vybudovat bezjadernou střední Evropu. Jednu strategii navrhl poslanec za krajně pravicovou FPÖ, Karl Schweitzer. Poprvé formuloval možnost využití veta vůči rozšíření kvůli jaderné energii. Jeho strategie měla spočívat v tlaku na kandidátské země, aby již na začátku vyjednávacích rozhovorů

²⁰⁹ CÍSAŘ, Ondřej. (2004). *Transnacionální politické sítě: jak mezinárodní instituce ovlivňují činnost nevládních organizací*. Brno: Masarykova univerzita, s. 133

předložily závazné ustanovení o opuštění jaderné energie a před samotným vstupem do EU prokázaly, že s jadernou energií již skoncovaly. Jiného rázu byla strategie vycházející z řad Zelených, kterou formuloval představitel Zelených Rudolf Anschober. Jednalo se o velmi komplexní strategii, která řadou opatření měla motivovat ČR k upuštění od jaderné energie, avšak měla se důsledně vyhýbat jakémukoliv mocenskému nátlaku. Od jaderné energie má být podle této strategie upuštěno až na evropské úrovni v celokontinentálním rozsahu. Strategii vycházející z FPÖ bychom mohli nazvat jako „nacionalistickou“ a strategii formulovanou Rudolfem Anschoberem jako „zelenou“.²¹⁰

V otázce JETE v 90. letech zastávali rakouští představitelé spíše zdrženlivější stanovisko, neboť zde v žádném případě neexistovala jistota, že bude Temelín uveden do provozu vzhledem k jeho finanční náročnosti i určité politické nestabilitě v 90. letech v České republice. Zatímco se vlády v ČR střídaly a v roce 1998 začala epocha menšinové vlády ČSSD, JETE se pomalu dokončovala. Zlom nastal v květnu 1999, kdy se vláda ČR usnesla na dostavění Temelína v nepříliš přesvědčivém poměru 11:8. Toto usnesení vyvolalo v Rakousku velké turbulence. Po tomto datu se zostrila protitemelínská kampaň v *Kronen Zeitung*, kde začal být užíván termín „šrotový reaktor“.

4.1.3. Sankce proti Rakousku

Po parlamentních volbách v roce 2000 se v Rakousku značně změnila vnitropolitická situace. Až do tohoto roku vypadalo složení rakouské Národní rady tak, že v ní zasedaly dvě velké strany – socialisté z SPÖ a lidovci z ÖVP a jedna až dvě malé strany, mezi nimiž měla stálou pozici po většinu času liberální FPÖ. Právě FPÖ však na konci 80. let a v 90. letech přehodnotila pod vedením Jörga Haidera své ideologické pozice a stala se krajně pravicovou, populistickou stranou s xenofobními prvky. Tvrdá kritika dlouholeté vlády velké koalice SPÖ a ÖVP přinesla krajně pravicové FPÖ zcela neočekávaný výsledek 26,9 %.²¹¹ Poměrně překvapivé bylo sestavení vlády pod kancléřem Wolfgangem Schüsselem z ÖVP s Haiderovou FPÖ. Tato strana se již účastnila vládnutí v Rakousku, avšak to bylo v období, kdy v této straně převládal liberální kurs. Nicméně účast strany, jejíž předseda vyslovil několik velmi ostrých výroků proti rakouským menšinám a několik poněkud kladných výroků

²¹⁰ ZNOJ, Milan. (2008). Temelín v česko-rakouským vztazích. *Listy*. No. 5

²¹¹ DACHS, Herbert. (2006). *Politik in Österreich: das Handbuch*. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, s. 365

na adresu nacismu a Adolfa Hitlera, způsobila nejen v Evropě šok. V reakci na sestavení této vlády uvrhlo všech zbylých čtrnáct členských zemí EU sankce proti Rakousku. Takto „rozhodná a rychle koordinovaná reakce členských států proti jinému členskému státu neměla v historii evropské integrace precedens“.²¹² Tyto sankce spočívající v omezení diplomatických styků s rakouskými představiteli a nepodporováním rakouských kandidátů na posty v mezinárodních organizacích měly spíše symbolický význam, Rakousko se tím dostalo do mimořádně složité pozice a částečné izolace. Jako jediná ze zemí střední a východní Evropy se k sankcím připojila Česká republika, a to i v situaci, kdy Slovensko, Slovinsko i Maďarsko připojení se k sankcím jednoznačně odmítly.²¹³ Na tomto rozhodnutí české vlády se nepochybně podílely okolnosti, mezi které můžeme řadit velmi negativní vztah Miloše Zemana k Jörgu Haiderovi, růst protirakouských nálad ve společnosti či snahu o „pomstu“ za první blokády českých hranic. Sankce nakonec začaly zanedlouho kritizovat i samy státy, které sankce uvalily a hlasy ozývající se pro jejich odvolání byly stále silnější. Impulsem k jejich odvolání byla tzv. Zpráva tří moudrých (Martti Ahtisaari, bývalý finský prezident; Jochen Frowein, německý renomovaný právník; a Marcelino Oreja, bývalý španělský ministr zahraničí), která shledala, že se sice FPÖ příliš ve své politice nezměnila, ale práva menšin, uprchlíků a přistěhovalců zůstávají v Rakousku bez újmy.²¹⁴

4.1.4. Hraniční blokády

Hraniční protesty z rakouské strany proti jaderné elektrárně nejsou ve svých počátcích spojeny s JETE, ale se švýcarskou jadernou elektrárnou Rüthi, proti které Rakušané na hranicích protestovali již v roce 1971. Protijaderné hraniční protesty a blokády se ovšem mnohem později staly symbolem boje rakouských aktivistů proti Temelínu. Z praktických důvodů pořádali aktivisté protitemelínské protesty především v teplých měsících, tedy obvykle v době, kdy Češi odjížděli na letní dovolenou do svých nejoblíbenějších destinací – Chorvatska, Itálie a dalších zemí právě přes Rakousko, což způsobilo mnoha Čechům

²¹² JEŘÁBEK, Martin. (2007). Rakousko a EU. Dvanáct let rakouského členství v EU - struktury a procesy. In: ROVNÁ, Lenka a kol. *Evropská unie v členských státech a členské státy v Evropské unii*. Praha: VIP Books, s. 267

²¹³ POLÁČKOVÁ, Klára. Česká republika v rakouské zahraniční politice. IN: HLOUŠEK, Vít a kol. (2004). *Rakousko v evropské a středoevropské politice*. Brno: Masarykova univerzita, s. 46

²¹⁴ HLOUŠEK, Vít; SYCHRA, Zdeněk. Rakousko v Evropě a Střední Evropě. IN: HLOUŠEK, Vít a kol. (2004). *Rakousko v evropské a středoevropské politice*. Brno: Masarykova univerzita, s. 30

nepříjemné komplikace, o nichž pravidelně referoval nejčtenější český deník – bulvární noviny Blesk, což nepříspělo k dobrým vztahům Čechů k Rakušanům. Také na rakouské straně nejčtenější deník *Kronen Zeitung* nijak nepřispíval k dobrému vztahu Rakušanů k Čechům tím, že dělal reportáže s účastníky blokad, kteří takto mohli bezplatně propagovat svůj „boj za lepší zítřky“, aniž by byla objektivně vyslyšena i druhá strana.

Největší intenzity dosáhly blokady v září a říjnu 2000. Nejvíce lidí se sešlo na nejdůležitějším hraničním přechodu mezi jižními Čechami a Horními Rakousky v Dolním Dvořišti/Wulowitz, kde počet účastníků dosáhl několika tisíc. Již tehdy bylo znát, že konflikt ohledně JETE je do jisté míry spíše regionálním rakouským tématem. Blokady hranic byly podstatně intenzivnější v Horních Rakousech hraničících s jižními Čechami než v Dolních Rakousech hraničících převážně s jižní Moravou. Spíše regionální, nikoli celostátní vnímání tohoto problému v Rakousku velmi zdůrazňoval diplomatický zaměstnanec Velvyslanectví Rakouska ČR během interview s autorem této práce.²¹⁵ Na politické a diplomatické úrovni nezůstaly hraniční blokady bez odezvy. Již 12. 9. 2000 vydalo Ministerstvo zahraničních věcí ČR prohlášení, ve kterém se důrazně ohradilo proti hraničním blokadám slovy, že „*takto pojatá blokáda ve dnech intenzivního provozu na společných hranicích není v souladu s duchem uzavřených bilaterálních dohod v dané oblasti a neprospívá dobrým sousedským vztahům*“²¹⁶. Ve stejnou dobu Rakušané podporovali české protijaderné aktivisty všemi možnými způsoby, včetně vyplácení štědré finanční podpory. Takové aktivity se však mohou jevit jako přílišné zasahování do záležitostí České republiky a do jisté míry diskreditují české ekologické aktivisty, kteří jsou kvůli tomu obviňováni ze „zaprodanectví Rakušákům“.²¹⁷

4.1.5. Melkský proces

V září 2000 odvolaly země EU a spolu s nimi i Česká republika sankce proti Rakousku, a to se tak zbavilo tohoto ponižujícího břemene. Rakouští představitelé v čele

²¹⁵ Interview proběhlo 22. 1. 2013 v Praze, osobasi nepřála být jmenována

²¹⁶ Prohlášení MZV k protijaderné blokadě rakousko-českých hraničních přechodů.

(12. 9. 2000). [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www:

<http://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska/archiv_prohlaseni_a_stanovisek/archiv_2000/x2000_09_12_protijadern_e_blokady_hranicnich_prechodu.html>

²¹⁷ MAREŠ, Miroslav. (2001). Česko-rakouské vztahy: sousedství s překážkami. *Revue politika*. Vol. 8. No. 7. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <<http://www.revuepolitika.cz/clanky/1497/cesko-rakouske-vztahy-a-energetika>> (cit. dne 19. 12. 2011)

s Wolfgangem Schüsselem si uvědomovali, jak důležité jsou pro Rakousko dobré vztahy s jeho sousedy. Jestliže na začátku sporu počítala rakouská strana s podporou EU ve věci JETE, pak zejména rok 2000 ukázal, že Evropská unie se přiklonila k české straně a tlačila Rakousko a ČR k uzavření kompromisu. Symbolem angažmá EU v otázce JETE se stal Günther Verheugen, německý eurokomisař pro otázky rozšíření EU. Zejména rakouskou stranu nepotěšily jeho výroky o tom, že Temelín patří k nejbezpečnějším jaderným elektrárnám v Evropě či deklarace toho, že je EU v otázkách jaderné energie nekompetentní, a proto nemůže na ČR ohledně jaderné energie nijak tláčit.

Pod Verheugenovou patronací se sešli premiér ČR Miloš Zeman a rakouský kancléř Wolfgang Schüssel ve starobylém Melku ležícím v Dolních Rakousech. Podepsali zde “Protokol z jednání mezi českou a rakouskou vládou, vedených premiérem Zemanem a spolkovým kancléřem Schüsselem za účasti eurokomisaře Verheugena”, který je znám jako „Protokol z Melku.”²¹⁸ V listopadu 2001 se Wolfgang Schüssel, Günther Verheugen a Miloš Zeman sešli v Bruselu a podepsali zde tzv. Bruselský protokol, který měl dát Protokolu z Melku právní základ, a jehož ustanovení se měla stát součástí Protokolu o přistoupení.²¹⁹ Tato ustanovení se ovšem součástí Protokolu o přistoupení nestala, neboť Velká Británie odmítla regulaci jaderné politiky na summitu v Leakenu v prosinci 2001 a dohody z Melku a Bruselu tedy nakonec nebyly zaneseny do přístupových smluv.²²⁰

Protokol z Melku zaváděl několik nových opatření. Za prvé, zřizoval informační horkou linku a systém včasného varování, který má umožnit Rakousku získat bezprostřední informace o jakýchkoliv poruchách či haváriích v JETE. Za druhé, zavázal českou stranu dodatečně provést zhodnocení vlivu na životní prostředí. Za třetí, zřizoval expertní komisi, která má řešit sporné body. Za čtvrté, rakouská strana uznala nutnost zachování volného pohybu zboží a osob přes hranice, čímž se vymezila vůči hraničním blokádam. Za páté, spor ohledně JETE neměl být pro Rakousko překážkou k povolení přistoupení ČR do Evropské unie.

²¹⁸ Protokoll der Verhandlungen zwischen den Regierungen der Tschechischen Republik und der Republik Österreich, geführt von Ministerpräsident Zeman und Bundeskanzler Schüssel im Beisein von EU-Kommissar Verheugen. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z [www](http://www.umweltbundesamt.at/fileadmin/site/umweltthemen/kernenergie/temelin/Melk/melk_prot_de.pdf):

<http://www.umweltbundesamt.at/fileadmin/site/umweltthemen/kernenergie/temelin/Melk/melk_prot_de.pdf>

²¹⁹ ZNOJ, Milan. (2008). Temelín v česko-rakouském vztazích. *Listy*. No. 5

²²⁰ ZNOJ, Milan. (2009). Jaderná elektrárna Temelín. Obtížné téma v česko-rakouských vztazích. In: *Česko. Rakousko. Rozdělení – odloučení – spojení*. Sborník a katalog Dolnorakouské zemské výstavy, s. 151

Protokol z Melku nepochybně pomohl alespoň dočasně vyřešit česko-rakouské rozpory. Hlavním úskalím tohoto protokolu je fakt, že není právně závazný. Původně se počítalo, že se stane závazkem garantovaným EU, což se však nestalo kvůli odporu Velké Británie k regulaci jaderné energie na evropské úrovni. Česká strana si určitě nemůže na výsledky melkského procesu stěžovat, což se nedá zcela říct o rakouské straně. Zaměstnanec Rakouské tiskové agentury autorovi této práce v interview sdělil, že se do jisté míry jedná „o fiasko rakouské protijaderné politiky kvůli tomu, že v případě porušení dohod nemá Rakousko prakticky žádné nástroje k dosažení nápravy“.²²¹

4.1.6. Rakouský projekt „strategické partnerství“

V únoru 2001 přednesla rakouská ministryně zahraničních věcí Benita Ferrerová-Waldnerová projev před Rakouskou společností pro zahraniční politiku a mezinárodní vztahy, kde poprvé zmínila svou koncepci prohloubené spolupráce států střední Evropy v rámci tzv. „strategického partnerství“. Tato snaha byla nepochybně motivována faktem, že se jednostranná orientace na západoevropské státy ukázala během sankcí vůči Rakousku jako docela problematický přístup. Proto se Rakušané rozhodli upřít svou pozornost východním směrem, kde již ovšem mezistátní spolupráce probíhala v rámci spolupráce států Visegrádské čtyřky. Projekt strategické partnerství si kladl za cíl visegrádskou kooperaci nahradit, neboť podle tehdejšího velvyslance Rakouska v ČR Daudlebskyho v celém uskupení chybělo Rakousko a Slovinsko. Proto ji měla nahradit rozšířenější forma spolupráce.²²² První fází tohoto partnerství měla být zintenzivněná sousedská politika zejména do vstupu zúčastněných zemí do EU. Základem druhé fáze mělo být vytýčení společných zájmů, které měly být hájeny na evropském poli.²²³ Celý projekt i přes nadějně začátky zkrachoval na nepřilíš vstřícném postupu Slovinska a zejména České republiky. Na vlažném přístupu ČR se nepochybně podílelo i rozčarování z některých rakouských protitemelínských aktivit, zvláště konání lidové vůle „Veto proti Temelínu“.

²²¹ Interview proběhlo 2. 10. 2012 ve Vídni, osoba nepřála být jmenována

²²² MORAVCOVÁ, Dagmar. (2004). Rakousko a Česká republika: šance a limity regionálního partnerství v Evropské unii a oblast evropské bezpečnosti. In: *Rozvoj české společnosti v Evropské unii II*. Praha: Matfyzpress, s. 380

²²³ SCHUSTERSCHITZ, Gregor. (2003). Regionální partnerství: živé fórum spolupráce ve střední Evropě. *Mezinárodní politika*. No. 2, s. 21

4.1.7. Výroky českých vládních představitelů

Rakouští představitelé velmi ostře kritizovali Jadernou elektrárnu Temelín. Objektivně vzato je nutné uznat, že svou kritiku nesměřovali vůči české vládě, Čechům nebo České republice obecně. Výjimkou může být výrok Jörga Haidera, krajně pravicového politika: „Když nebude Temelín uzavřen, nebude žádný přístup do EU pro *TUTO* českou vládu, pro *TYTO* Čechy.“²²⁴ Z gramatického hlediska zcela zbytečné využití ukazovacích zájmen dává podstatnému jménu v němčině, stejně jako v češtině, lehce hanlivý význam. Takový výrok byl z rakouské strany zcela výjimečný, ve srovnání s českou stranou. Navíc si je nutné uvědomit, že Jörg Haider, ačkoliv byl předsedou vládní strany FPÖ, nebyl vládním činitelem, tudíž nebyl oficiálním představitelem Rakouska.

Někteří čeští představitelé v otázce česko-rakouského sporu nešetřili ostrými výrazy. Typické byly výroky tehdejšího premiéra Miloše Zemana. Velmi ostrá slova směřoval především k Jörgu Haiderovi a jeho straně FPÖ. Vůči tomu použil mimořádně ostrou formulaci i tehdejší ministr zahraničních věcí Cyril Svoboda. O několik let později použil na adresu rakouských aktivistů hanlivé vyjádření i ministr zahraničních věcí Karel Schwarzenberg. Uveďme si proto výroky související s JETE a česko-rakouskými vztahy:

- Čím dříve se Rakušané zbaví pana Haidera a jeho postfašistické strany, tím lépe. (Miloš Zeman, 2002)
- O rakouské vládě: Je-li pod tlakem populistického pronacistického politika, který ničemu nerozumí, ale do všeho mluví, pak je to váš problém, nikoli náš. (Miloš Zeman, 2002)
- Z výroků Haidera na mě dýchl Adolf Hitler. (Cyril Svoboda, 2002)
- Nynější protitemelínskou petici inspirovanou FPÖ může podpořit pouze někdo, kdo není informován - vyhýbám se pojmu idiot. (Miloš Zeman, 2002)
- Jak ty magory trošku znám, demonstrace budou nekonečně pokračovat, ale ne už na silnici. (Karel Schwarzenberg, 2007)

Bez ohledu na to, jestli se zmíněnými výroky souhlasíme či nikoliv, musíme si uvědomit, že takto útočná slova měla vliv na podobu česko-rakouských vztahů, přirozeně

²²⁴ Zitate des Monats. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www:

<<http://www.welt.de/print-welt/article371768/Zitate-des-Monats.html>>

byla totiž tato slovo citována ve všech rakouských novinách, kde pochopitelně mohlo být manipulováno s kontextem. Zejména výroky tehdejšího premiéra a ministra zahraničních věcí ČR před protitemelínskou lidovou vůlí rozhodně k uklidnění situace nepřispěly. Jak Češi, tak Rakušané i ostatní národy obvykle kritiku ze zahraničí nepřijímají s velkým nadšením, zejména pak ze země, s kterou jsou vztahy dosti vyostřené. Emotivní výroky vysokých vládních činitelů proto zhoršily vzájemné vztahy. Obzvláště načasování těchto výroků v době konání lidové vůle „Veto proti Temelínu“ nebylo nejvhodnější a podle Miloše Kužvarta, tehdejšího ministra životního prostředí, mohly být tyto výroky jednou z motivací k podpisu lidové vůle.²²⁵

4.1.8. Rakouská lidová vůle „Veto proti Temelínu“

V Rakousku existuje několik prvků přímé demokracie. Jedním z nich je „lidová vůle“, v českých publikacích někdy označovaná jako „podpisové referendum“. Tento nástroj přímé demokracie je zakotven ve spolkovém „Zákoně o lidové vůli“ z roku 1973.²²⁶ Na základě tohoto zákona mohou lidovou vůli iniciovat buď členové Národní rady, rakouské spolkové země nebo občané prostřednictvím „prohlášení o podpoře“. Velkým úskalím lidové vůle v Rakousku je její konzultativní charakter, neboť političtí představitelé nejsou povinni podle ní jednat. I kdyby určitou lidovou vůli podepsalo 100 % občanů Rakouska oprávněných k podpisu, neznamenalo by to automaticky nějaký legislativní či exekutivní zvrát v dané problematice. Jednoduše řečeno, záleží vždy na rakouských politicích, jak se k dané lidové vůli postaví. Co se počtu podpisů týče, bylo zcela nejúspěšnější podpisovým referendem lidová vůle proti stavbě monstrózního konferenčního centra „Austria Center Vienna“ ve Vídni, které se konalo v roce 1982, a které podpořilo téměř 1 400 000 občanů Rakouska, což bylo více než 25 % oprávněných voličů.²²⁷ I přesto neměla tato lidová vůle vůbec žádný vliv na stavbu a Austria Center Vienna bylo bez ohledu na její úspěch postaveno.

²²⁵ Kužvart: Zemanovy výroky o Rakušanech mohly ovlivnit výsledek referenda. (22. 1. 2002). *Ekolist*

²²⁶ Volksbegehrengesetz 1973. Oficiální stránky Ministerstva vnitra Rakouska. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/volksbegehren/VolksbegehrenGesetz.aspx>

²²⁷ DUERNSTEINER, Franz. (2002). *Direkte Demokratie und Medienberichterstattung: Eine Analyse anhand des "Fallbeispiels" der Berichterstattung über das Volksbegehren "Veto gegen Temelin" in den Printmedien. Eine inhaltsanalytische Untersuchung und Dokumentation der relevanten Zeitungsartikel (Headlines) in ausgewählten oesterreichischen Tages-Printmedien im Zeitraum von 26.06.2002 bis 21.02.2002.* Wien: Universität Wien. Doktorská práce, s. 35

Rakouskou lidovou vůli „Veto proti Temelínu“ nelze pochopit bez orientace v rakouských vnitropolitických otázkách v éře kancléře Wolfganga Schüssela. Tento kancléř z ÖVP se rozhodl dohodnout koaliční spolupráci s krajně pravicovou FPÖ, což bylo doprovázeno reakcí ze strany zbylých členů EU a několika dalších států ve formě diplomatických sankcí. Na Schüssela byly vytvářeny tlaky ze všech stran včetně jeho vlastní strany, aby spolupráci s FPÖ ukončil, což však Schüssel neučinil. Koaliční spolupráce ÖVP s FPÖ byla velmi nestabilní, mezi oběma koaličními partnery existovaly velké rozepře a časté byly vzájemné výhrůžky ohledně předčasných voleb, které se nakonec konaly na podzim 2002 a byly volební katastrofou pro krajně pravicovou FPÖ. Koaliční rozepře se týkaly mnoha různých otázek, jedním z největších rozdílů byly názory na zahraniční a evropskou politiku. Například ve věci východního rozšíření EU považovala lidovecká ÖVP bezproblémový průběh rozšíření EU o nových deset států za svou prioritu, zatímco se populistická FPÖ stavěla k tomuto rozšíření velice kriticky a snažila se profitovat z nacionalistických předsudků u části rakouské populace. Byla to právě FPÖ, která stála za lidovou iniciativou „Veto proti Temelínu“, a která ve své snaze měla významného spojence. *„FPÖ se snažila operovat s tradiční atmosférou strachu z jaderné energie mezi Rakušany, přičemž se jí problém Temelína podařilo skutečně politizovat a medializovat, když ke spolupráci pro iniciativu získala nejčtenější rakouský deník die Kronen Zeitung.“*²²⁸

Hlavními proponenty lidové vůle byli tři předsedové zemských organizací FPÖ – Ernest Windholz, předseda dolnorakouské FPÖ, Hans Achatz, předseda hornorakouské FPÖ a Hilmar Kabas, předseda vídeňské FPÖ – ačkoliv byla lidová vůle oficiálně vyhlášena na základě 16 562 „prohlášení o podpoře“ rakouských občanů.²²⁹ Podtitul tohoto podpisového referenda lze přeložit jako „Lidová vůle k vetu proti přístupu ČR do EU v případě, že nebude odstaven Temelín“²³⁰. K lidové vůli je přiloženo poměrně dlouhé

²²⁸ HLOUŠEK, Vít a kol. (2004) *Rakousko v evropské a středoevropské politice*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, s. 51

²²⁹ DUERNSTEINER, Franz. (2002). *Direkte Demokratie und Medienberichterstattung: Eine Analyse anhand des "Fallbeispiels" der Berichterstattung über das Volksbegehren "Veto gegen Temelin" in den Printmedien. Eine inhaltsanalytische Untersuchung und Dokumentation der relevanten Zeitungsartikel (Headlines) in ausgewählten oesterreichischen Tages-Printmedien im Zeitraum von 26.06.2002 bis 21.02.2002*. Wien: Universität Wien. Doktorská práce, s. 37

²³⁰ Volksbegehrensgesetz 1973. Oficiální stránky Ministerstva vnitra Rakouska. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/volksbegehren/VolksbegehrenGesetz.aspx>

zdůvodnění, ve kterém mimo jiné stojí, že „vzhledem k rizikovým studiím a s nimi spojenými hororovými scénáři v případě havárie Temelína jsou občané naplněni obavami o vlastní budoucnost a budoucnost jejich dětí“²³¹. Ve zdůvodnění se například píše dále, že české obyvatelstvo je bráno za partnera, neboť „tento ústavní spolkový zákon není namířen proti českému obyvatelstvu, ale výhradně vůči atomovému komplexu v ČR“²³². Tato lidová vůle byla v některých ohledech zcela výjimečná. Za prvé, byla vedena jedním vládním koaličním partnerem (FPÖ) proti druhému (ÖVP). Za druhé, vedla se proti projektu v zahraničí, nikoliv v Rakousku. Za třetí, vyvolala okamžitou reakci ze zahraničí, především z České republiky a dále z Evropské komise. Zejména Günther Verheugen, komisař pro otázky rozšíření, se postavil vůči podpisovému referendu velmi kriticky.

Lidová vůle „Veto proti Temelínu“ se stala v Rakousku problémem, který výrazně štěpil rakouskou politickou reprezentaci i rakouskou společnost. Z hlediska politické reprezentace bylo štěpení zcela zřetelné. Podporovateli podpisového referenda byli představitelé krajně pravicových Svobodných z FPÖ. Proti lidové vůli byly všechny ostatní tehdejší relevantní politické strany. Proti této lidové vůli vystupovali jak koaliční partneři Svobodných z ÖVP v čele s kancléřem Wolfgangem Schüsslelem, tak opozice v čele se sociálními demokraty. Velmi ostře však proti lidové vůli vystoupili zejména představitelé Strany zelených, která již tehdy měla v Rakousku velkou relevanci. Ostře se proti podpisovému referendu vyjádřil i předseda Zelených, který ho nazval „v esenci protičeským a protemelínským“²³³. Proti této lidové vůli se velmi ostře ohradily i ekologické organizace Greenpeace, Global 2000 a Platforma proti atomovému nebezpečí. Měsíc před začátkem podpisového referenda, tj. 10. 12. 2001, se sešli aktivisté všech tří ekologických sdružení před centrálou FPÖ, kde protestovali proti „temelínským lžím FPÖ“²³⁴. Taktéž většina rakouského tisku se k lidové vůli nestavěla nijak pozitivně. Velkou výjimkou byly však nejčtenější rakouské noviny *Kronen Zeitung*. Jak je zmíněno výše, *Kronen Zeitung* v době konání

²³¹ Tamtéž.

²³² Tamtéž.

²³³ Neue Störfälle in Temelín? (10. 1. 2002). *Die Presse*

²³⁴ DUERNSTEINER, Franz. (2002). *Direkte Demokratie und Medienberichterstattung: Eine Analyse anhand des "Fallbeispiels" der Berichterstattung über das Volksbegehren "Veto gegen Temelin" in den Printmedien. Eine inhaltsanalytische Untersuchung und Dokumentation der relevanten Zeitungsartikel (Headlines) in ausgewählten österreichischen Tages-Printmedien im Zeitraum von 26.06.2002 bis 21.02.2002.* Wien: Universität Wien. Doktorská práce, s. 57

podpisového referenda vedly velmi účinnou protitemelínskou kampaň, v níž nechyběla celá řada manipulačních technik.

Samotný sběr podpisů se konal v termínu 14. 1. 2002 – 21. 1. 2002 a nakonec se jeho proponentům podařilo získat 914 973 platných podpisů.²³⁵ Pokud porovnááme tento výsledek s výsledky ostatních rakouských lidových vůlí, můžeme „Veto proti Temelínu“ zařadit mezi nejméně úspěšnější lidové vůle. Z hlediska procenta oprávněných voličů, kteří se pod lidovou vůli podepsali, leží tato lidová vůle na 6. místě a z hlediska absolutních čísel na 3. místě.²³⁶ Sami představitelé FPÖ byli poměrně spokojeni s výsledkem lidové vůle, i když jimi proklamovaná magická hranice jednoho milionu podpisů prolomena nebyla.

Rakouský politolog Fritz Plasser definoval tři faktory, které klíčovým způsobem ovlivnili rozhodování voličů o tom, zda podepsat či nepodepsat lidovou vůli „Veto proti Temelínu“. Těmito faktory jsou (1) zeměpisná vzdálenost od JETE; (2) stranickopolitická orientace jedince; (3) skutečnost, jestli je nebo není jedinec čtenářem *Kronen Zeitung*.²³⁷ Zeměpisná vzdálenost od Temelína měla zcela klíčovou roli pro rozhodování rakouských voličů. Největší podíl občanů podepsal lidovou vůli v Horních Rakousech, následovaly Dolní Rakousy, Korutany a Vídeň. Podstatně menší podíl občanů podepsal lidovou vůli v Tyrolech a Vorarlbersku. Největšího podílu podpisů dosáhl okres Freistadt nacházející se na hranici s Jihočeským krajem v Horních Rakousech, kde lidovou vůli podepsalo téměř 37 % voličů.²³⁸ Naopak nejmenšího podílu podpisů dosáhl okres Bregenz, který se nachází na hranici se Švýcarskem v nejzápadnější rakouské spolkové zemi Vorarlbersko, kde lidovou vůli podepsalo pouze přes 5 % voličů.²³⁹ Faktor stranickopolitické orientace jedince ovlivňoval

²³⁵ Oficiální výsledky lidové vůle na stránkách rakouského Ministerstva vnitra. [Citováno dne 2. 5. 2013].

Dostupné z www:

<http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/volksbegehren/vb_xx_periode/temelin/Ergebnis.aspx>

²³⁶ DURSTBERGER, Susanne. (2002). *(Grenz)Fall Temelin?: die konstruierte Wirklichkeit über das Atomkraftwerk in österreichischen und tschechischen Tageszeitungen*. Universität Wien: Wien. Diplomová práce, s. 112

²³⁷ PLASSER, Fritz. (2004). *Politische Kommunikation in Österreich: ein praxisnahes Handbuch*. Wien: WuV, s. 53

²³⁸ Oficiální výsledky lidové vůle na stránkách rakouského Ministerstva vnitra. [Citováno dne 2. 5. 2013].

Dostupné z www:

<http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/volksbegehren/vb_xx_periode/temelin/Ergebnis.aspx>

²³⁹ Tamtéž.

voliče v tom smyslu, že voliči krajní pravice inklinovali k podpisu protitemelínského veta daleko více než voliči ostatních rakouských politických stran, neboť se jednalo o lidovou vůli podporovanou z politických stran výhradně FPÖ. Tento faktor vysvětluje i fakt, že třetí největší podíl podpisů pro lidovou vůli byl v Korutanech (ležících na hranicích se Slovinskem), které jsou sice dosti vzdálené od JETE, ale jsou považovány za tradiční baštu krajní pravice a v době konání podpisového referenda byl korutanským hejtmanem předseda FPÖ, Jörg Haider. Dle výzkumu rakouské sociálně-vědní výzkumné společnosti volili občané, kteří podepsali „Veto proti Temelínu“ v posledních volbách před podpisovým referendem z 49 % FPÖ, z 22 % SPÖ, z 15 % ÖVP, z 5 % Zelené, ze 4 % jiná politická uskupení a z 5 % to byli nevoliči. Jako svůj motiv uvedlo 79 %, že „mají strach z Temelína“; 77 % uvedlo, že jsou pro celoevropské omezení jaderné energie; 42 % uvedlo, že tak bude ČR nucena uzavřít Temelín; 16 % uvedlo, že tak mohou zabránit vstupu ČR do EU; 14 % uvedlo, že tak učinili, protože jim to doporučily *Kronen Zeitung*; 11 % podepsalo lidovou vůli, protože tak mohli podpořit FPÖ.²⁴⁰ Třetím faktorem bylo čtení či nečtení bulvárního deníku *Kronen Zeitung*, který vedl protitemelínskou mediální kampaň. Jak dokazuje kapitola o rakouských médiích, *Kronen Zeitung* se k Temelínu stavěly velmi nepřátelsky a ve vztahu k lidové vůli „Veto proti Temelínu“ uveřejňovaly velké množství manipulativních protitemelínských článků. Z kvantitativního hlediska se pod lidovou vůli podepsali skoro třikrát častěji čtenáři *Kronen Zeitung* než čtenáři ostatních rakouských novin.²⁴¹ Pokud bychom chtěli definovat typického Rakušana, který podepsal lidovou vůli „Veto proti Temelínu“, jednalo by se o voliče FPÖ, který žije v Horních nebo Dolních Rakousech a je čtenářem *Kronen Zeitung*. Z toho se dá vyvodit také další znak, a sice nižší stupeň dosaženého vzdělání, neboť voliči FPÖ měli v dané době a mají i v současnosti nižší vzdělání než voliči ostatních rakouských relevantních politických stran.²⁴² Naopak typického Rakušana, který nepodepsal lidovou vůli „Veto proti Temelínu“ můžeme definovat jako voliče ÖVP žijícího v západních částech Rakouska, tedy v Tyrolech nebo ve Vorarlbersku, který buď není čtenářem novin anebo je čtenářem serióznějšího rakouského tisku, mezi který můžeme počítat *Kurier*, *Der Standard*, *Die Presse*, popřípadě regionální deníky.

²⁴⁰ HLOUŠEK, Vít a kol. (2004) *Rakousko v evropské a střeoevropské politice*. Brno: Masarykova univerzita, s. 52

²⁴¹ PLASSER, Fritz; ULRAM, Peter. (2002). *Das österreichische Politikverständnis. Von der Konsens- zur Konfliktkultur?*, Wien: WUV-Universitätsverlag, s. 185

²⁴² ČERNOCH, Jakub. (2011). *Současná krajní pravice v Rakousku*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, s. 62

Ze zpětného pohledu můžeme již ohodnotit důsledky protitemelínské lidové vůle iniciované FPÖ „Veto proti Temelínu“. Přesně 914 973 platných podpisů pod touto lidovou vůlí nepřimělo rakouskou politickou reprezentaci k přijetí jakéhokoliv opatření, které bylo zmíněno v lidové vůli. Lidová vůle tedy nepomohla dosáhnout svého hlavního deklarovaného cíle, tj. odstavení JETE. Rakousko v žádném případě nevetovalo přístup ČR do EU i přes fakt, že Temelín byl uveden do provozu. Důsledkem „Veta proti Temelínu“ bylo to, že se v Rakousku rozštěpila heterogenní protitemelínská koalice. Ekologičtí protitemelínští aktivisté (kteří rozhodně nepatří mezi typické voliče krajně pravicové FPÖ, jež iniciovala lidovou vůli) se cítili dotčeni tím, že FPÖ zneužila protijaderné cítění Rakušanů pro svoje vlastní populistické účely. Lidová vůle se obrátila i proti zahraniční prestiži Rakouska. Nejenže se důsledkem podpisového referenda zhoršily vztahy s Českou republikou, Rakousko bylo za nedodržování Melkské dohody kritizováno i z Evropské unie a mluvčí komisaře Verheugena sdělil po schůzce v Gentu na konci roku 2001, že bude Rakousko v otázce veta „zcela izolováno“²⁴³. V konečném důsledku se zdá, že zostřená situace okolo lidové vůle neprospěla ani krajně pravicové FPÖ, která zažila v předčasných volbách na konci roku 2002 obrovský debakl, když získala pouhých 10 % hlasů²⁴⁴, což je tristní výsledek ve srovnání s 27 %, jichž dosáhla v parlamentních volbách roku 1999. I přes velké množství podpisů pod lidovou vůli si mohli nakonec po krizi okolo temelínského veta „mnout ruce“ ti, proti kterým byla celá akce iniciovaná FPÖ zaměřena. V první řadě dosáhla ÖVP, koaliční partner FPÖ, velmi dobrého výsledku v nadcházejících předčasných volbách do Národní rady, a sice více než 42%²⁴⁵. Ze zpětného hlediska byla celá zápletka okolo lidové vůle „Veto proti Temelínu“ prospěšná pro proponenty jaderné energie v České republice, neboť se dříve jednotná protitemelínská fronta dostala do vnitřního konfliktu, což později vedlo k oslabení protitemelínských aktivit. Navíc ČR získala v dané chvíli spojence ve formě evropských institucí, které byly po celou dobu velmi kritické vůči politice veta. A nakonec mohla Česká

²⁴³ DUERNSTEINER, Franz. (2002). *Direkte Demokratie und Medienberichterstattung: Eine Analyse anhand des "Fallbeispiels" der Berichterstattung über das Volksbegehren "Veto gegen Temelin" in den Printmedien. Eine inhaltsanalytische Untersuchung und Dokumentation der relevanten Zeitungsartikel (Headlines) in ausgewählten oesterreichischen Tages-Printmedien im Zeitraum von 26.06.2002 bis 21.02.2002.* Wien: Universität Wien. Doktorská práce, s. 50

²⁴⁴ Oficiální výsledky voleb do Národní rady v roce 2002 na stránkách rakouského Ministerstva vnitra. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z [www](http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/nationalrat/2002/Gesamtergebnis.aspx):

<http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/nationalrat/2002/Gesamtergebnis.aspx>

²⁴⁵ Tamtéž.

republika v době, kdy se Rakousko zmítalo v koaličních rozporech a chystalo se na předčasné volby, uvést do komerčního provozu Jadernou elektrárnu Temelín.

Hlavní ovšem je, že lidová vůle „Veto proti Temelínu“ rozhodně neprospěla česko-rakouským vztahům. V době eskalace krize na začátku roku 2002 dle průzkumů CVVM ohodnotilo pouze okolo 24 % občanů vztahy s Rakouskem za dobré, což je více než třikrát méně než u Slovenska a Polska. Zajímavým faktem je skutečnost, že ve stejnou dobu pokleslo dosti výrazně i procento lidí, kteří pozitivně hodnotili česko-německé vztahy. Je otázkou, co takový pokles způsobilo, neboť se v dané době nevyskytoval nějaký závažný diplomatický problém mezi Českou republikou a Německem. Pouze se objevily protesty proti Temelínu v Bavorsku, ale dosahovaly jen zlomkové intenzity proti těm rakouským. Navíc na celoněmecké úrovni se proti JETE žádné protesty neobjevovaly a Günther Verheugen, německý komisař pro východní rozšíření EU, se v otázce JETE stavěl spíše na českou stranu. Pravděpodobně proto hrály určitou roli v poklesu kladného hodnocení česko-německých vztahů u procenta respondentů určité předsudky naznačující, že se Němci určitě dají na stranu Rakušanů proti ČR, což se v dané době rozhodně nepotvrdilo. Sporná otázka JETE v tomto období nepochybně poškodila postoje občanů jedné země k druhé. Zejména v české společnosti se názor na jižního souseda výrazně poškodil.²⁴⁶ Jak vyplývá z průzkumů CVVM, hodnocení česko-rakouských vztahů českými občany se dostalo na úroveň ostatních sousedících zemí ČR až deset let po eskalaci sporu v době podpisového referenda „Veto proti Temelínu“.²⁴⁷

4.2. Vztahy po spuštění JE Temelín

4.2.1. Začátek komerčního provozu JE Temelín

Zkušební provoz prvního bloku Jaderné elektrárny Temelín byl zahájen 10. 6. 2002.²⁴⁸ Událo se tak v době, kdy se Rakousko zmítalo ve vnitropolitické krizi, jejíž příčinou byla

²⁴⁶ KUNŠTÁT, Miroslav. (2004). Česko-rakouské paralely: sbližování sousedů, které není přímočaré. In: PICK, Otto; HANDL, Vladimír a kol. *Zahraniční politika České republiky 1993–2004. Úspěchy, problémy a perspektivy*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 88

²⁴⁷ Viz příloha č. 10

²⁴⁸ Temelín byl po šesti letech výroby elektřiny zkolaudován. (7. 11. 2006). *Ihned.cz* [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <http://ihned.cz/c3-19701320-001000_d-19701320-001000_d-temelin-byl-po-vesti-letech-vyroby-elektřiny-zkolaudovan>

mimo jiné lidová vůle „Veto proti Temelínu“. Od samého začátku nestabilní koaliční spolupráce lidovecké ÖVP a krajně pravicové FPÖ byla v hluboké krizi, a tak se na konci roku 2002 konaly předčasné volby, které skončily přesvědčivým vítězstvím ÖVP a dramatickým poklesem voličské podpory pro FPÖ. Svobodní tak prožili typickou krizi, která se přihodí straně, která působí dlouhou dobu v opozici, kde může neomezeně kritizovat vládní politiku. Pokud se ale dostane do vlády, objeví se vnitrostranické štěpení. Pragmatická frakce strany v čele s vicekancléřkou Riess-Passeovou a ministrem financí Grasserem vystoupili z FPÖ. Na to reagoval kancléř Schüssel rozvázáním koaliční spolupráce a oznámil konání předčasných voleb.

Z důvodů této rakouské vnitropolitické krize se Rakušané soustředili na domácí politickou situaci a otázka JETE se zrovna v době spuštění elektrárny dostala tak trochu na druhou kolej, což nepochybně prospělo především proponentům Temelína v České republice, v čele s polostátní firmou ČEZ. Jak bylo naznačeno výše, protitemelínské aktivisty oslabila lidová vůle „Veto proti Temelínu“, kterou iniciovala krajně pravicová FPÖ. Právě v době oslabení protitemelínského probíhal v JETE proces přechodu na plný režim a kolaudace. Na plný režim přešla Jaderná elektrárna Temelín 11. 10. 2004 a kolaudována byla 3. 11. 2006 Krajským úřadem Jihočeského kraje, což nabylo právní moci o tři dny později, 6. 11. 2006.²⁴⁹

4.2.2. Rezoluce rakouské Národní rady k podání žaloby za neplnění dohod z Melku

Na konci roku 2006, v době kolaudace JETE, se pokusili Rakouští představitelé učinit poslední významnější krok namířený proti Jaderné elektrárně Temelín. V této době se opět sjednotila v Rakousku „protitemelínská fronta“, když poslanci všech pěti politických stran zastoupených v tehdejší rakouské Národní radě – ÖVP, SPÖ, FPÖ, BZÖ i Zelených – jednomyslně přijali usnesení, které vyzvalo vládu k případnému podání žaloby proti České

²⁴⁹ Temelín byl po šesti letech výroby elektřiny zkolaudován. (7. 11. 2006). Ihned.cz [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <http://ihned.cz/c3-19701320-001000_d-19701320-001000_d-temelin-byl-po-vesti-letech-vyroby-elekriny-zkolaudovan>

republice za neplnění dohod z Melku (v bruselské formulaci).²⁵⁰ Žaloba by měla být podána, pokud česká strana nepředloží důkazy o posílení bezpečnosti JETE.

V tomto problému ale rakouská strana opět narážela na literu Melkského protokolu. Vzhledem k tomu, že Velká Británie odmítla regulaci jaderné politiky na summitu v Leakenu v prosinci 2001, zůstal Melkský protokol čistě bilaterální smlouvou, kde otázka případných sporů a hledání vhodných východisek nebyla příliš řešena. Jedinou možností by de facto bylo předání celého sporu Mezinárodnímu soudnímu dvoru v Haagu. Nutností by ovšem byl souhlas obou stran sporu. Pravděpodobnost, že by Česká republika dala k takovému kroku souhlas, byla prakticky nulová. Rakouská vláda tedy neměla v rukou dostatečné právní nástroje k tomu, aby takovou žalobu podala. Jak je uvedeno výše, na základě mezinárodního práva, respektive Smlouvy o nešíření jaderných zbraní, má každá země právo budovat jaderné kapacity pro nevojenské účely. Také evropské právo v tomto stojí na české straně sporu. Otázka složení energetického mixu je dle *acquis communautaire* záležitostí jednotlivých členských států Evropské unie.

4.2.3. Současné česko-rakouské vztahy v kontextu JETE

Energetické otázky spojené se vztahy České republiky a Rakouska jsou i nadále klíčovou oblastí vztahů mezi oběma zeměmi. Rakousko v současnosti vyrábí téměř čtvrtinu své energie z fosilních paliv a je stále odkázáno na dodávky energie z českých a německých jaderných elektráren.²⁵¹ Do česko-rakouských vztahů v kontextu Jaderné elektrárny Temelín přibyl nový faktor, a sice havárie v japonské jaderné elektrárně Fukušima, která následovala po tom, co bylo Japonsko 11. 3. 2011 zasaženo zemětřesením a následnou vlnou tsunami. Jednalo se o havárii, která byla ohodnocena nejzávažnějším stupněm na Mezinárodní stupnici jaderných událostí, tedy stupněm „7“. Celosvětový tisk zajímal primárně únik radiace, ačkoliv následky samotné vlny tsunami byly mnohonásobně horší. Zatímco počet obětí vlny tsunami vyšplhal na 25 000, na následky ozáření nikdo nezemřel.²⁵² Vzhledem k rozhodnutí vycházejícího z událostí v japonské Fukušimě – zbavit se do budoucna jaderné energie

²⁵⁰ ZNOJ, Milan. (2008). Temelín v česko-rakouských vztazích. *Listy*. No. 5

²⁵¹ ŠLECHTA, Ondřej. (1. 7. 2011). Česko-rakouské vztahy a energetika. *Revue politika*. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <<http://www.revuepolitika.cz/clanky/1497/cesko-rakouske-vztahy-a-energetika>>

²⁵² DRÁBOVÁ, Dana. (14. 3. 2013). *Černobyl, Fukushima a jaderné vyhlídky do budoucna*. Přednáška na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

v Německu, je možné, že Rakousku přibude v protitemelínském aktivismu významný spojenec. Nicméně samotný fakt, že se Německo rozhodlo k odstoupení od jaderné energetiky, ještě nemusí nutně znamenat, že bude usilovat o odstavení jaderných elektráren v zahraničí.

Současné česko-rakouské vztahy se momentálně nacházejí na velmi dobré úrovni, můžeme dokonce spekulovat, že vztahy mezi oběma středoevropskými zeměmi jsou vůbec nejlepší, jaké kdy byly. Většina osobností, s nimiž prováděl autor této práce interview, ohodnotila současné česko-rakouské vztahy velmi pozitivně. Nejhuře hodnotila česko-rakouské vztahy Elisabeth Kerschbaumová, členka rakouské Spolkové rady, která je hodnotila průměrně. Její hodnocení se odvíjelo především z vlastního zaměření. Jako mluvčí Zelených v protijaderných otázkách vidí hlavní problém česko-rakouských vztahů v tom, že JETE je stále v provozu.²⁵³ Naopak o výtečných česko-rakouských vztazích pochvalně hovořily osobnosti z diplomatické sféry. Jak zaměstnanec Velvyslanectví ČR ve Vídni²⁵⁴, tak zaměstnanec Velvyslanectví Rakouska v Praze²⁵⁵ hodnotili současné česko-rakouské vztahy jako bezchybné. Také čeští občané v poslední době hodnotí kvalitu česko-rakouských vztahů velmi vysoko. V roce 2012 ohodnotili občané ČR vztahy České republiky k Rakousku dokonce lépe než vztahy k Německu nebo Polsku.²⁵⁶ Na zlepšování vztahů mezi oběma zeměmi měla nepochybně zásadní vliv Evropská unie, a to nejenom z důvodu mediace během řešení temelínskému konfliktu. Obě země se setkaly s přínosy východního rozšíření EU v roce 2004. Rakousku přineslo pozitivní hospodářské podněty a mělo stimulační efekt na hlavní město Vídeň, nacházející se nedaleko hranic s Českou republikou, Slovenskem i Maďarskem.²⁵⁷ Nicméně se zlepšují i vztahy obyčejných Rakušanů k Čechům. Zcela propustné hranice v rámci Schengenského prostoru umožňují nerušeně cestovat mezi oběma zeměmi a Evropská unie sponzoruje mnoho přeshraničních projektů. V neposlední řadě mají na zlepšení vnímání Čechů vliv i desetitisíce českých lyžařů brázdící po rakouských horách. Jak v interview uvedl zaměstnanec Rakouské tiskové agentury, Rakušané si v posledních

²⁵³ Interview proběhlo 18. 10. 2012 ve Vídni

²⁵⁴ Interview proběhlo 23. 10. 2012 ve Vídni

²⁵⁵ Interview proběhlo 22. 1. 2013 v Praze

²⁵⁶ Viz příloha č. 10

²⁵⁷ JERÁBEK, Martin. (2008). Austria's European Policy and Its Coordination and Decision-Making System at the Turn of the 21st Century. *Politics in Central Europe*, Vol. 4, No. 1, s. 56

letech všímají, že Češi poněkud zbohatli a začínají v Rakousku hodně utrácet.²⁵⁸ Navíc v posledním desetiletí Česká republika zažívá nárůst návštěvnosti z Rakouska a to především z řad mladších lidí.

4.2.4. Perspektivy česko-rakouských vztahů aneb co udělat pro rozvoj vztahů mezi ČR a Rakouskem

V současné době se nacházejí česko-rakouské vztahy na velmi dobré úrovni. Čeští občané v posledních několika letech hodnotí vztahy k Rakousku velmi vysoko.²⁵⁹ Z rakouské strany naopak v posledních letech ustaly protitemelínské aktivity. Je však otázkou, nakolik je to způsobeno přesvědčením se o bezpečnosti JETE, a nakolik to způsobuje rezignace a pocit bezmocnosti.

Je ovšem nutné podotknout, že ještě existuje dosti široký prostor pro vylepšení česko-rakouských vztahů. Pokud se například podíváme na tradičně velmi vysoké hodnocení česko-slovenských vztahů, dostává prostor pro zlepšení česko-rakouských vztahů jasnější obrysy. Položme si otázku, zda-li je možné, aby Česká republika a Rakousko, dvě země, mezi kterými stále leží propast v podobě odlišného vnímání historie i některých současných politických i sociálních otázek a také jazyková bariéra, měly tak dobré vztahy jako například Česká republika a Slovensko, nebo jestli jsou jednoduše takto výtečné vztahy za hranicí možného.

Zásadním faktorem v česko-rakouském sporu ohledně Jaderné elektrárny Temelín bude faktor evropeizace. Jedním z nejvýznamnějších tlaků, kterým jsou současné evropské politické systémy vystaveny, je tlak plynoucí z procesů evropské integrace, pro tento proces se začíná používat pojem evropeizace.²⁶⁰ Právě evropeizace energetické politiky EU bude mít zásadní faktor na podobu česko-rakouského sporu ohledně JETE. Je pravděpodobné, že Rakušané budou i v budoucnu vyvíjet snahy o odstavení Temelínu i jiných evropských jaderných elektráren. Vzhledem k tomu, že se bilaterální snahy o odstavení jaderných elektráren vůbec neosvědčily, jeví se cesta k odstavení jaderných elektráren skrze instituce Evropské unie sice jako klikatější, nicméně efektivnější. Například Elisabeth Kerschbaumová,

²⁵⁸ Interview proběhlo 2. 10. 2012 ve Vídni

²⁵⁹ Viz příloha č. 10

²⁶⁰ DANČÁK, Břetislav; FIALA, Petr; HLOUŠEK, Vít. (2005). Evropeizace: pojem a jeho konceptualizace. In: DANČÁK, Břetislav, Petr FIALA a Vít HLOUŠEK. *Evropeizace. Nové téma politologického výzkumu*. Brno: IIPS, s. 12

protiatomová mluvčí dolnorakouských Zelených a členka Spolkové rady, která dlouhodobě usiluje o odstavení JETE i ostatních elektráren v blízkosti Rakouska, vidí jako jedinou možnost, jak uspět v rakouském úsilí o bezjadernou střední Evropu, pouze v celounijní kooperaci za účelem naplnění tohoto cíle.²⁶¹ Vzhledem k tzv. *Energiewende* v SRN je možné, že Německo se za určitou dobu stane rakouským spojencem. Na druhé straně existují v Evropské unii státy, kde jsou a ještě dlouhou dobu budou klíčovým zdrojem energie jaderné elektrárny, například Velká Británie, Francie nebo Belgie. I když zde existuje možnost, že by jednou evropské instituce tlačily na vytvoření bezjaderné Evropy, není pravděpodobné, že by se tak mělo udát v nejbližších letech.

Jednou z cest, jak docílit zlepšení česko-rakouských vztahů, je více dbát na rozvoj kontaktů. Tím nejsou myšleny primárně politické či diplomatické kontakty, neboť návštěva rakouského kancléře či prezidenta v České republice se v médiích objevuje pouze zkratkovitě a do povědomí občanů se tato událost příliš nezapíše, ostatně v Rakousku panuje obdobná situace při návštěvě jakéhokoliv českého představitele. Důležitý je rozvoj kontaktů mezi obyčejnými lidmi, zejména v příhraničních oblastech. Česká novinářka Lída Rakušanová porovnávala přeshraniční spolupráci mezi ČR a Německem a mezi ČR a Rakouskem. Je toho názoru, že česko-rakouská hranice má v porovnání té česko-německé značné zpoždění.²⁶² Z příhraničních oblastí je intenzivnější spolupráce s Dolními Rakousy a méně intenzivní s Horními Rakousy. Také obyvatelé Dolních Rakous mají kontakty s Čechy častěji než obyvatelé Horních Rakous. Zatímco v Dolních Rakousech na otázku, jestli mají kontakty s Čechy, odpovědělo „nikdy“ 44 % respondentů, v Horních Rakousech to bylo 60 %.²⁶³

Pro dobré česko-rakouské vztahy je také žádoucí, aby politici na obou stranách hranice nepoužívali sporné body ČR a Rakouska ve prospěch svůj nebo své strany a obecně nezatahovali zahraničněpolitická témata do vnitřní politiky. Přesně to se stalo v případě lidové vůle „Veto proti Temelínu“, kdy FPÖ chtěla populisticky využít Temelín a obecně odpor vůči jaderné energii pro svou vlastní popularitu. Od samého začátku bylo jasné, že kvůli provozu JETE nebude Rakousko vetovat přístup ČR do EU, neboť zbylé politické strany toto

²⁶¹ Interview s paní Elisabeth Kerschbaumovou, členkou rakouské horní komory parlamentu "Spolkové rady", provedl autor 18. 10 2012 ve Vídni

²⁶² Interview proběhlo dne 7. 2. 2013 v Praze

²⁶³ NOVOTNÝ, Lukáš. (2006). Rakušané: uzavřený pracovní trh jako psychologická ochrana. *Mezinárodní vztahy*. Vol. 1, s. 101

odmítaly. Navíc orgány EU upozorňovaly Rakousko, že veto kvůli tomuto bodu není považováno za zcela legitimní. Primárním důvodem celé lidové vůle totiž ze strany FPÖ nebyla snaha o odstavení Temelína, ani zamezení vstupu ČR do EU, ale snaha politicky profitovat ze silného odporu Rakušanů vůči jaderné energii. Stejný problém se vyskytl i na české straně, když se tehdejší premiér ČR Miloš Zeman dopustil velmi ostrých výroků o Jörgu Haiderovi, kterého nazval "politickým Černobylem" a FPÖ za "postfašistickou". Pro pozitivní vývoj česko-rakouských vztahů je tedy nutné vyhnout se takovýmto aktům, které sice mohou přinést na domácí politické scéně volební preference, ale velmi negativně se projeví na vztazích mezi oběma zeměmi.

Nutností pro rozvoj česko-rakouských vztahů je empatie vůči názorům a postupům v zemi na druhé straně společné hranice. Česká strana by měla pochopit, že protijaderné cítění je hluboko zakořeněno ve velké části rakouské populace. Nelze očekávat, že by se vztah většiny Rakušanů k jaderné energii náhle změnil. Česká republika by měla být nadto tolerantní vůči případným protitemelínským aktivitám, jako nástroj proti těmto aktivitám by neměli čeští představitelé používat silná a ostrá slova, ale vyvíjet snahu o zajištění maximální bezpečnosti jaderných reaktorů v České republice a snažit se nastavit vhodné podmínky pro transparentní fungování obou jaderných elektráren v České republice. Jedná se o postup podstatně zdlouhavější vůči formulování tvrdých postojů, navíc se na tento postup nedají příliš dobře získat volební preference. Pouze tento postup však umožní dlouhodobě překlenout názorovou propast v otázce jaderné energie mezi oběma zeměmi. V tomto ohledu je nutné uznat, že čeští vrcholní představitelé diplomaticky vypsali a nezneužívají již roztržky okolo JETE k vlastní popularitě v takové míře jako dříve. I rakouská strana by měla projevovat více empatie vůči specifickým energetickým a ekologickým aspektům v České republice. Rakouští představitelé si často nejsou vědomi problému emisí škodlivých plynů v ČR, které jsou ohrožením pro zdraví a životní prostředí zejména v některých severních částech České republiky. Empatii v tomto ohledu projevil například rakouský energetik Johann F. Mayer, s kterým vedl autor této práce interview²⁶⁴. Již ve své disertační práci upozornil například na to, že jaderná energetika pomáhá v ČR snižovat emise SO₂, CO₂ a oxidů dusíku, což má pozitivní důsledky pro životní prostředí.²⁶⁵

²⁶⁴ Interview proběhlo 19. 10. 2012 ve Vídni

²⁶⁵ MAYER, Johann F. (2002). Die österreichische Kernenergiepolitik gegenüber der Tschechischen Republik. Grundlagen, Motive und Dynamik einer Eskalation. Dizertační práce. Wien: Universität Wien, s. 84

Zcela zásadní vliv na česko-rakouské vztahy však mají média v obou zemích. Zejména rakouský deník *Kronen Zeitung* napojený na krajně pravicovou FPÖ mobilizoval své čtenáře v odporu proti Temelínu, přičemž se v mnoha článcích prokazatelně objevila neskryvaná manipulace. Ani česká média nepřispěla v některých momentech k dobrým česko-rakouským vztahům. Všeobecně medializace celé záležitosti česko-rakouským vztahům vůbec neprospívá. Rakušany mobilizuje vůči JETE a v Čechách se naopak vytváří pocit, že „*Rakušané nám nepřejí technický úspěch*“²⁶⁶. Ve svobodné společnosti pochopitelně nelze nařizovat novinářům, jak mají a nemají o daném tématu referovat. Jedinou možností pro ty, co si přejí rozvoj česko-rakouských styků, je jednat co nejvíce diplomaticky a nedávat příležitosti k vytváření senzací.

²⁶⁶ Lída Rakušanová v interview, které bylo uskutečněno 7. 2. 2013 v Praze

Závěr

Česko-rakouské vztahy prošly v posledních dvaceti letech velmi složitým vývojem a byla to právě Jaderná elektrárna Temelín, co ve vztazích mezi Českou republikou a Rakouskem způsobovalo největší turbulence. Česko-rakouské vztahy byly zejména mezi léty 2000 a 2002 poměrně problematické a do jejich narovnání se musela vložit i Evropská unie, evropským mediátorem mezi Českou republikou a Rakouskem se stal Günther Verheugen, německý eurokomisař pro rozšíření EU. V současnosti již otázka JETE nezpůsobuje mezi oběma zeměmi diplomatické obtíže, což ovšem neznamená, že by rozpory byly zcela překlenuty. Daleko výstižnější by bylo danou situaci popsat tak, že se konflikt ohledně Jaderné elektrárny Temelín dostal do latentní fáze.

Konstruktivismus v mezinárodních vztazích je teorií, která byla v této studii aplikována. Pomocí tohoto přístupu jsem se snažil vysvětlit rozdílnost české a rakouské identity ve vztahu k jaderné energii, neboť tato diference v normativním chápání jaderné energie je prvotní příčinou sporu České republiky a Rakouska kvůli Jaderné elektrárně Temelín. Pomocí teorie konstruktivismu byly zkoumány dvě věci. Za prvé, jestli se zkonstruovala specifická česká projaderná identita a specifická rakouská protijaderná identita. Za druhé, jaký vliv na jejich vytvoření měla česká a rakouská média.

Primárním cílem této práce bylo vyzkoumat, *jak ovlivňují mediální kampaně zaměřené na Jadernou elektrárnu Temelín podobu vzájemných česko-rakouských vztahů*. Byla formulována hypotéza, že *čím více pozornosti Jaderné elektrárně Temelín věnují média na obou stranách hranice, tím více se česko-rakouské styky zhoršují*. Z důvodu snahy o verifikování a falzifikování dané hypotézy byly v úvodu práce definovány *nezávislá, závislá, zprostředkující a kontrolní proměnná*.

Nezávislou proměnnou byl v případě výzkumu zvolen *výskyt problematiky JETE v relaci k česko-rakouským vztahům ve zvolených českých a rakouských médiích*. Nezávislá proměnná nabývá třech hodnot: (a) *nízká kontroverze a intenzita*; (b) *střední kontroverze a intenzita*; (c) *vysoká kontroverze a intenzita*. Hodnoty (a) nabývala nezávislá proměnná v letech 1993-1999. V těchto letech vycházely články ohledně problematiky JETE a česko-rakouských vztahů spíše sporadicky a kontroverze byla poměrně nízká. Žádné z periodik nevydávaly články, které by byly (přímo či nepřímo) ostře protitemelínské, či ostře protemelínské. Hodnoty (b) nabývala nezávislá proměnná v letech 2003-2013. V tomto

období vycházejí články týkající se dané problematiky poměrně často, v rakouském bulvárním deníku *Kronen Zeitung* má většina článků manipulativní a ostře protitemelínský podtext. Hodnoty (c), tedy vysoké kontroverze a intenzity dosahoval výskyt problematiky JETE ve vztahu k česko-rakouským vztahům v letech 1999-2003. V tomto období byl výskyt dané problematiky obrovský, v některých týdnech u některých deníků se dokonce žádný den neobešel bez článku souvisejícího s JETE. V daném období byly například články v rakouských *Kronen Zeitung* velmi manipulativní a svým způsobem vytvářely protitemelínskou kampaň. V daném období se manipulace dopouštěly dokonce i seriózní deníky, například některé články v českém tisku byly ostře protirakouské a některé články v rakouském seriózním tisku nepřímo vybízely v opozici proti *Kronen Zeitung* ke zdržení se podpisu protitemelínské lidové vůle.

Jako závislá proměnná byla definována *výsledná podoba česko-rakouských vztahů*. Tato nabývá třech hodnot: (a) *zhoršené vztahy*; (b) *mírně zhoršené vztahy*; (c) *bezproblémové vztahy*. Hodnoty (a) nabývala závislá proměnná v letech 2000-2002, kdy byla situace mezi Českou republikou a Rakouskem nejvyhrocenější, v tomto období se uskutečnily největší příhraniční protesty, Česká republika uvalila proti Rakousku sankce a v Rakousku probíhala lidová vůle „Veto proti Temelínu“. Hodnoty (b) závislá proměnná nabývala v letech 1993-2000 a 2002-2007, kdy se stalo několik událostí, kvůli kterým nemůžeme říct, že by byly vztahy ČR a Rakouska zcela neproblematické. Hned na začátku tohoto období lobbovalo několik rakouských představitelů v americkém kongresu za neposkytnutí úvěru firmě Westinghouse (dostavovala Temelín). Konaly se příhraniční blokády, někteří rakouští politici soustavně kritizovali JETE, nabádali proti ní k patřičným opatřením a na konci zmíněného období vydali poslanci rakouské Národní rady rezoluci k podání žaloby na ČR kvůli neplnění Melkských dohod. Hodnoty (c), tedy bezproblémových vztahů dosahuje závislá proměnná v letech 2007 až do doby, kdy byla psána tato práce, tj. 2013. Během těchto let nepodnikali čeští ani rakouští představitelé proti druhé zemi žádné závažné kroky.

Co se zprostředkující proměnné týče, ta byla definována jako *stav veřejného mínění v konotaci s JETE v českých a rakouských médiích*. Zprostředkující proměnná nabývá dvou hodnot: (a) *převažující kladné mínění o druhé zemi*; (b) *převažující negativní mínění o druhé zemi*. V hodnocení zprostředkující proměnné vycházím ze dvou typů zdrojů. Na české straně

vycházím z průzkumů veřejného mínění CVVM²⁶⁷, které se týkaly veřejného mínění o vztazích České republiky se sousedními zeměmi. Na rakouské straně se mi nepodařilo najít i přes velkou snahu vhodný ekvivalent a obávám se, že ani neexistuje. Proto jsem nechal posoudit česko-rakouské vztahy čtyřmi rakouskými osobnostmi, se kterými jsem provedl interview^{268, 269, 270, 271}. Hodnoty (a) dosahovala zprostředkující proměnná v letech 1993-2000 a 2003-2013. V tomto období hodnotili čeští občané česko-rakouské vztahy převážně pozitivně. Také v Rakousku se tamější obyvatelé dívali na česko-rakouské vztahy s nadějí. Podobná situace je od roku 2003, od tohoto roku čeští občané znovu hodnotí česko-rakouské vztahy spíše kladně, stejně tak na rakouské straně se před samotným vstupem ČR do EU zvýšila podpora jejího přijetí, navíc si díky odbourávání hranic všímají Rakušané pozitiv tohoto odstraňování bariér. Hodnoty (b) dosahovala zprostředkující proměnná v letech 2000-2003. V této době se rapidně propadlo veřejné mínění o česko-rakouských vztazích.²⁷² Taktéž v Rakousku byly velmi citelně vnímány problematické body česko-rakouského sousedství.

Kontrolní proměnná byla do výzkumu zakomponována především z toho důvodu, aby nebyla kauzalita připisována nesprávnému procesu. Jejím účelem bylo tedy zjistit, jestli změny závislé proměnné nejsou určovány jiným faktorem. Jako kontrolní proměnná bylo definováno *složení vlád České republiky a Rakouska*. Kontrolní proměnná nabývá celkově čtyř hodnot, které jsou kombinací stranických složení české a rakouské vlády: (a) *středolevá vláda v ČR a vláda velké koalice v Rakousku*; (b) *levicová vláda v ČR (menšinová vláda ČSSD) a pravicová vláda v Rakousku*; (c) *středopravá vláda v ČR a vláda velké koalice v Rakousku*; (d) *středolevá vláda v ČR a pravicová vláda v Rakousku*. Kontrolní proměnná nabývá hodnoty (a) v letech 1998-2000, hodnoty (b) v letech 2000-2002, hodnoty (c) v letech 1993-1998 a 2007-2013 a hodnoty (d) v období 2002-2006. Nebyly zkoumány krátkodobé přechodné etapy, například úřednické vlády a vlády v demisi.

²⁶⁷ CVVM. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <<http://cvvm.soc.cas.cz/mezinarodni-vztahy>>

²⁶⁸ Interview s panem Johannem F. Mayerem, rakouským energetikem, provedl autor 19. 10. 2012 ve Vídni

²⁶⁹ Interview s paní Elisabeth Kerschbaumovou, členkou rakouské horní komory parlamentu "Spolkové rady", provedl autor 18. 10. 2012 ve Vídni

²⁷⁰ Interview se zaměstnancem Velvyslanectví Rakouska v Praze (osoba si nepřála být jmenována) provedl autor 22. 1. 2013 v Praze

²⁷¹ Interview se zaměstnancem Rakouské tiskové agentury (osoba si nepřála být jmenována) provedl autor 2. 10. 2012 ve Vídni

²⁷² Viz příloha č. 10

Tato diplomová práce verifikovala danou hypotézu, že *čím více pozornosti Jaderné elektrárně Temelín věnují média na obou stranách hranice, tím více se česko-rakouské styky zhoršují*, pouze částečně. Bylo dokázáno, že se styky České republiky a Rakouska skutečně zhoršovaly v obdobích, kdy deníky uveřejňovaly manipulativní články. Zejména se to týkalo deníku *Kronen Zeitung* v Rakousku a všech deníků v České republice, ale v jednotlivých českých denících pouze dílčí měrou oproti rakouským *Kronen Zeitung*. Byl ovšem rovněž prokázán vliv složení vlád v obou zemích na úroveň česko-rakouských vztahů. Velmi konfliktní byla kombinace menšinové vlády ČSSD s premiérem Milošem Zemanem v České republice a pravicové vlády Wolfganga Schüssela v Rakousku za účasti krajně pravicové strany FPÖ. V případě ostatních vládních kombinací nedocházelo ke zhoršování česko-rakouských vztahů. Díky tomu, že byla v práci mimo závislé, nezávislé a zprostředkující proměnné využita i kontrolní proměnná, byla v otázce zhoršování česko-rakouských vztahů zjištěna multikauzalita, tedy situace, kdy je konečný stav (v případě hypotézy této práce zhoršení česko-rakouských vztahů) výsledkem více různých příčin.²⁷³ Ke zhoršení česko-rakouských vztahů nedochází tedy pouze v případě, že média vedou manipulační kampaně, jak předpokládala hypotéza, ale i v případě, že nastane konfliktní kombinace vlád v obou zemích.

Kromě hlavní hypotézy byly v úvodu diplomové práce zmíněny i další otázky, které je nutno zodpovědět: 1) *Která česká a rakouská média se nejvíce podílela na zhoršování / zlepšování česko-rakouských vztahů?* 2) *Byla česká a rakouská média v informování o dané problematice objektivní, neobjektivní nebo se dopouštěla dokonce manipulace?* 3) *Co způsobuje, že jsou Rakušané ve svých postojích stabilně silně protijaderní, zatímco Češi nahlížejí na jadernou energii spíše pozitivně, respektive může tento fenomén pomoci vysvětlit teorie konstruktivismu?* 4) *Co může Česká republika, Rakousko i jejich představitelé udělat pro to, aby se vzájemné vztahy České republiky a Rakouska zlepšily?*

Zcela zásadní roli na česko-rakouské vztahy měl rakouský bulvární deník *Kronen Zeitung*. Tyto nejčtenější rakouské noviny věnovaly a stále věnují obrovskou pozornost Jaderné elektrárně Temelín, upozorňují i na ty nejtriviálnější poruchy v JETE a pokouší se vytvářet paniku mezi rakouským obyvatelstvem. V článcích tohoto deníku se například tvrdí, že Jaderná elektrárna Temelín je velmi nebezpečná a neustále je dáována do souvislosti s Černobylskou jadernou elektrárnou. Zvláště v době rakouské lidové vůle „Veto proti

²⁷³ DRULÁK, Petr. a kol. (2008). *Jak zkoumat politiku*. Praha: Portál, s. 40

Temelínu“ zahlcovaly své čtenáře demagogickými a manipulativními články o „nebezpečnosti JETE“ a „povinností myslet na budoucnost našich dětí“. O ostatních rakouských periodicích zkoumaných v této práci, tj. *Kurier*, *Der Standard* a *Die Presse*, nemůžeme říct, že by jejich články měly přímý vliv na zhoršování česko-rakouských vztahů. Sice přinášejí taktéž velké množství temelínského zpravodajství, články v těchto denících jsou poměrně objektivní. V době protitemelínské lidové vůle bylo z textů patrné, že podepsání tohoto podpisového referenda spíše nedoporučují, a tím se v podstatě postavily proti eskalaci česko-rakouských vztahů. U českých novin je situace odlišná, vyznění článků ve zkoumaných českých denících je podstatně homogennější než v případě rakouských periodik. V době eskalace česko-rakouského sporu vyšly ve všech novinách články, které měly protirakouský nádech. V případě Blesku a MF DNES a zprostředkovaně i Lidových novin hraničil protirakouský tón v některých člancích až s xenofobií. Takové články se velmi negativně podepsaly na vnímání česko-rakouských vztahů občany ČR. Nejsmířlivější bylo mezi zkoumanými českými deníky Právo. Na druhou stranu vyšly v seriózních denících po určitém čase i vůči Rakušanům velmi smířlivé články, takže nemůžeme hovořit u českých periodik o dlouhodobé kampani, tak jako v případě *Kronen Zeitung*, které bez nadsázky dlouhodobě poškozují česko-rakouské vztahy.

Na základě stupnice, která byla v práci definována, lze vysoudit, která média byla spíše objektivní, a která ne.²⁷⁴ Nejobjektivnějším médiem ze všech se ukázal rakouský liberální deník *Die Presse* následovaný dvěma zbylými seriózními rakouskými deníky, a sice levicovým *Der Standard* a liberálně-konzervativním *Kurierem*. O trochu méně objektivní byl český seriózní tisk, z něj nejobjektivněji o dané problematice referovalo Právo a na velmi podobné úrovni MF DNES a Lidové noviny. Nepříliš objektivní byl bulvární Blesk. Objektivita byla zcela cizí rakouskému bulvárnímu deníku *Kronen Zeitung*. Co se manipulace týče, nedala se vyloučit v žádném z deníků, velmi rozdílná byla však míra manipulace. Zatímco se například v MF DNES nebo Lidových novinách objevovaly vysoce manipulativní články spíše výjimečně, v *Kronen Zeitung* byly takové články téměř pravidlem. Zejména se jednalo o zveličování nebezpečí, zjednodušování faktů, využívání dětí k protitemelínské propagandě či obecně uveřejňování zavádějících výroků.

Na základě teorie konstruktivismu byly v diplomové práci vysvětleny rozdíly mezi rakouskou a českou identitou v otázce jaderné energie. Dějiny rakouského protijaderného

²⁷⁴ Viz příloha č. 9

kursu začaly v odmítnutí dostavby JE Zwentendorf velmi těsnou většinou v referendu v roce 1978. Od té doby protijaderné cítění Rakušanů velmi zesílilo a v posledních desetiletích platí Rakousko za pravděpodobně největšího odpůrce jaderné energie v EU a možná na světě vůbec. Odpor proti jaderné energii se stal součástí moderní rakouské identity. Zatímco témata jako postoj k přistěhovalectví, role sociálního státu v Rakousku, míra zdanění či jiné hospodářské otázky štěpí rakouskou společnost, odpor proti jaderné energii se v Rakousku těší podpoře celého rakouského politického spektra zprava doleva a i mezi obyvatelstvem o něm panuje konsensus. Identifikace s jadernou energií v České republice existuje, není ovšem tak silná jako rakouská identifikace s odporem proti jaderné energii. Mezi parlamentními stranami sice panuje ohledně jaderné energie víceméně shoda, avšak mezi lidmi konsensus zcela nepanuje, podpora jaderné energii je v ČR menší než odpor proti jaderné energii v Rakousku. Mezi českým obyvatelstvem ovšem existuje určitá shoda v tom, že je nutné hájit suverenitu České republiky v otázce volby zdrojů energie.

Jako jeden z receptů na vylepšení česko-rakouských vztahů zainteresované osobnosti shodně uvádějí rozvoj přeshraniční spolupráce. Mezi Českou republikou a Rakouskem nefunguje tato spolupráce na takové úrovni jako třeba mezi ČR a SRN. I dnes je běžné, že například Rakušané žijící nedaleko česko-rakouské hranice doposud nenavštívili Českou republiku a ani to neplánují udělat, na české straně je situace mnohde obdobná. Z politického hlediska je pro přátelský rozvoj česko-rakouských vztahů důležité, aby čeští i rakouští politici nevyužívali sporné body mezi ČR a Rakouskem k populistickým cílům své strany či vlastní osoby, tak jako jsme byli v daném případě svědky na přelomu milénia. Velmi žádoucí by bylo úsilí o vzájemnou empatii, tedy uvědomění si odlišných energetických a ekologických souvislostí v České republice i Rakousku. Rakušané by se měli snažit pochopit fakt, že primárním ekologickým problémem v ČR není jaderná energie, ale uhelné elektrárny vypouštějící velké množství škodlivých plynů. Češi by se měli snažit pochopit, že odpor proti jádru a vztah k ekologii je citlivá součást rakouské identity, proto je důležité být v projevech i krocích v této oblasti velmi obezřetný.

Důležitým faktorem česko-rakouských vztahů jsou a budou média, z nichž se některá klíčovou měrou podílela na zhoršování česko-rakouských vztahů. V demokratických systémech platí svoboda tisku, proto není možné žádnému periodiku přikazovat, co má a nemá psát. Jedinou možností je doporučit Čechům a Rakušanům, aby dávali přednost

takovým tiskovinám, která neuvádějí zavádějící informace, a která se nesnaží manipulovat s fakty.

Summary

The Master Thesis *Temelín Nuclear Power Station and Czech – Austrian Relations* tried to analyse the effect of the Temelín Nuclear Power Station on the Czech – Austrian relations from 1993 to 2013. The thesis partially verified the hypothesis that *more attention to the issue of Temelín Nuclear Power Station in the Czech and Austrian mediums causes deterioration of the Czech – Austrian relations*. With the aid of the control variable, it was ascertained that there is the other factor. The factor is the combination of governments in the Czech Republic and Austria. The most adversarial was the combination of minority government of ČSSD in the Czech Republic and the rightist government in Austria that included far-right Freedom Party of Austria (FPÖ). The combination responds to the period from 2000 to 2002, when the relations between the Czech Republic and Austria were greatly deteriorated.

Furthermore the thesis clarified a number of questions. The pivotal effect on the worsening of the Czech – Austrian relations had the Austrian newspaper *Kronen Zeitung*. Its articles were not impartial at all. They included untruthful information and attempted to manipulate the Austrian public. There were the signs of manipulation in the other Czech and Austrian newspaper as well, but in the lower degree. It was also ascertained that there is a significant difference between the Austrian and Czech identity in relation to the nuclear energy. While there is a wide antinuclear consensus in Austria, the Czechs evaluate the nuclear energy rather positively. The fact has its clarification in the historical course of events.

The thesis also clarified what could Czechs and Austrians do for the permanent improvement of the Czech – Austrian relations. Firstly, the territorial co-operation between the Czech Republic and Austria should be intensified. Secondly, the empathy with each other's specific needs would be very beneficial for the Czech – Austrian relations. Thirdly, the politicians should not utilize the Czech – Austrian dispute for their own benefits or the benefits of their political party.

Citovaná literatura

KNIHY A ČLÁNKY

- ADLER, Emanuel. (2002). Constructivism and International Relations. In: CARLSNAES, Walter a kol. *Handbook of International Relations*. London: Sage, s. 95-118
- BARŠA, Pavel. (2008). Konstruktivismus a politika identity. In: *Romové a cikáni – neznámí a známí*. Voznice: Leda, s. 208-243
- BEDNARČÍK, Petr a kol. (2011). *Dějiny českých médií*. Praha: Grada, 448 s.
- BENEŠ, Vít. (2010) Trnitá kariéra konstruktivisty v mezinárodních vztazích. Rozhovor s Nicholasem Onufem. *Mezinárodní vztahy*. Vol. 45, No. 1, s. 99-108
- BÖCK, Helmuth. DRÁBOVÁ, Dana. (2006). *Rizika přesahující hranice: případ Temelín*. Česká nukleární společnost, 32 s.
- CÍSAŘ, Ondřej. (2004). *Transnacionální politické sítě: jak mezinárodní instituce ovlivňují činnost nevládních organizací*. Brno: Masarykova univerzita, 181 s,
- COOPER, Robert. (2004). *The breaking of nations: order and chaos in the twenty-first century*. London: Atlantic Books, 180 s,
- ČERNOCH, Jakub. (2011). *Současná krajní pravice v Rakousku*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 90 s.
- DACHS, Herbert. (2006). *Politik in Österreich: das Handbuch*. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 365 s.
- DANČÁK, Břetislav; FIALA, Petr; HLOUŠEK, Vít. (2005). Evropeizace: pojem a jeho konceptualizace. In: DANČÁK, Břetislav, Petr FIALA a Vít HLOUŠEK. *Evropeizace. Nové téma politologického výzkumu*. Brno: IIPS, s. 11-25
- DOBIÁŠOVÁ, Terézia. (2011). *Sankce Evropské unie proti Rakousku v roce 2000 v kontextu postavení Rakouska v Evropské unii. Aplikace*

konstruktivistické teorie na daný případ. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 112 s.

- DOBIÁŠOVÁ, Terézia. *Specifika bulvárního deníku Neue Kronen Zeitung a jeho postavení na rakouském mediálním trhu. Komparace nejčtenějšího rakouského a českého deníku*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 99 s.
- DRULÁK, Petr. (2003). *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 224 s.
- DRULÁK, Petr. (2008). *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 255 s.
- DUERNSTEINER, Franz. (2002). *Direkte Demokratie und Medienberichterstattung: Eine Analyse anhand des "Fallbeispiels" der Berichterstattung über das Volksbegehren "Veto gegen Temelin" in den Printmedien. Eine inhaltsanalytische Untersuchung und Dokumentation der relevanten Zeitungsartikel (Headlines) in ausgewählten oesterreichischen Tages-Printmedien im Zeitraum von 26. 06. 2002 bis 21. 02. 2002*. Doktorská práce Wien: Universität Wien.
- DURSTBERGER, Susanne. (2002). *(Grenz)Fall Temelin?: die konstruierte Wirklichkeit über das Atomkraftwerk in österreichischen und tschechischen Tageszeitungen*. Diplomová práce. Universität Wien: Wien
- GRILLPARZER, Franz. (1955). *König Ottokars Glück und Ende*. Wien: Bergland-Verlag, s. 144
- HLOUŠEK, Vít a kol. (2004) *Rakousko v evropské a střeoevropské politice*. Brno: Masarykova univerzita, 125 s.
- HLOUŠEK, Vít; KOPEČEK, Lubomír. (2004). *Konfliktní demokracie*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 224 s.
- HLOUŠEK, Vít; SYCHRA, Zdeněk. (2004). *Rakousko v Evropě a střední Evropě*. IN: HLOUŠEK, Vít a kol. *Rakousko v evropské a střeoevropské politice*. Brno: Masarykova univerzita, s. 9-31

- HOFFMANNOVÁ, Aneta. (2010). *Mediální prezentace Karla Schwarzenberga v denících MF DNES, Lidové noviny a Právo v předvečer voleb*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 57 s.
- JANOUC, František. (1986). Jak spolehlivé jsou sovětské jaderné elektrárny? In: *Myslím zeleně, proto volím jádro*. Praha: Akropolis, s. 74-82
- JANOUC, František. (1986). Strašení Černobylem je demagogie. In: *Myslím zeleně, proto volím jádro*. Praha: Akropolis, s. 259-261
- JANOUC, František. (2010). Konec šílenství? In: *Myslím zeleně, proto volím jádro*. Praha: Akropolis, s. 262-263
- JANOUC, František. (2010). Renesance jaderné energetiky a české parlamentní volby. In: *Myslím zeleně, proto volím jádro*. Praha: Akropolis, s. 257-258
- JEŘÁBEK, Martin. (2007). Rakousko a EU. Dvanáct let rakouského členství v EU - struktury a procesy. In: ROVNÁ, Lenka a kol. *Evropská unie v členských státech a členské státy v Evropské unii*. Praha: VIP Books, s. 260-286
- JEŘÁBEK, Martin. (2008). Austria's European Policy and Its Coordination and Decision-Making System at the Turn of the 21st Century. *Politics in Central Europe*. Vol. 4, No. 1, s. 38-58
- KABELE, JIŘÍ. (1996). Sociální konstruktivismus. *Sociologický časopis*. Vol. 32, No. 3, s. 317-337
- KARLAS, Jan. (2007). Současné teorie mezinárodních institucí. *Mezinárodní vztahy*. Vol. 42, No. 1, s. 66-85
- KNUTSEN, Torbjorn L. (2005). *Dějiny teorie mezinárodních vztahů*. Brno: Barrister and Principal, 352 s.
- KUNŠTÁT, Miroslav. (2004). Česko-rakouské paralely: sblížení sousedů, které není přímočaré. In: PICK, Otto; HANDL, Vladimír a kol. *Zahraniční politika České republiky 1993–2004. Úspěchy, problémy a perspektivy*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 83-90

- MAREŠ, Miroslav. (2001). Česko-rakouské vztahy: sousedství s překážkami. *Revue politika*. Vol. 8. No. 7. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné rovněž z www: <<http://www.revuepolitika.cz/clanky/1497/cesko-rakouske-vztahy-a-energetika>> (cit. dne 19. 12. 2011)
- MAYER, Johann F. (2002). *Die österreichische Kernenergiepolitik gegenüber der Tschechischen Republik. Grundlagen, Motive und Dynamik einer Eskalation*. Dizertační práce. Wien: Universität Wien
- MENASSE, Robert. (2000). *Krajina bez vlastností*. Bratislava: Kalligram, 92 s.
- MLÁDKOVÁ, Iveta. (2007). *Celostátní deníky v České republice*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 50 s.
- MORAVCOVÁ, Dagmar. (2004). Rakousko a Česká republika: šance a limity regionálního partnerství v Evropské unii a oblast evropské bezpečnosti. In: *Rozvoj české společnosti v Evropské unii II*. Praha: Matfyzpress, s. 374-404
- MORGENTHAU, Hans J. *Politics among nations*. New York: McGraw-Hill, 419 s.
- NOVOTNÝ, Lukáš. (2006). Rakušané: uzavřený pracovní trh jako psychologická ochrana. *Mezinárodní vztahy*. Vol. 1, s. 94-111
- ONUF, Nicholas. (1987). Rules in Moral Development. *Human Development*. Vol. 30, No. 5, s. 257–267
- PLASSER, Fritz. (2004). *Politische Kommunikation in Österreich: ein praxisnahes Handbuch*. Wien: WuV – Universitätsverlag, 501 s.
- PLASSER, Fritz; ULRAM, Peter. (2002). *Das österreichische Politikverständnis. Von der Konsens- zur Konfliktkultur?*. Wien: WUV-Universitätsverlag, 251 s.
- POLÁČKOVÁ, Klára. (2004). Česká republika v rakouské zahraniční politice. IN: HLOUŠEK, Vít a kol. (2004). *Rakousko v evropské a střeoevropské politice*. Brno: Masarykova univerzita, s. 32-59
- RISSE, Thomas. (2004). Social Constructivism and European Integration. *European Integration Theory*, s. 159-176
- ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol. (2004). *Komparace politických systémů II*. Praha: VŠE, 230 s.

- SCHUSTERSCHITZ, Gregor. (2003). Regionální partnerství: živé fórum spolupráce ve střední Evropě. *Mezinárodní politika*. No. 2, s. 21-23
- ŠEDIVÝ, Jiří. Střed identit? USA a Evropa po 11. září. *Mezinárodní vztahy*. Vol. 37, No. 4, s. 5-25
- TOON, Owen B. a kol. (prosinec 2008). Environmental Consequences of Nuclear War. *Physics today*, s. 37-42
- TŮMA, Miroslav. (2009). *Mírové využívání jaderné energie, nešíření jaderných zbraní a jaderné odzbrojení*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 179 s.
- VERNER, Pavel. (2011). *Propaganda a manipulace*. Praha: UJAK, 192 s.
- VOCELKA, Karl. (2003). *Geschichte Österreichs: Kultur, Gessellschaft, Politik*. München: Heine, 408 s.
- WAISOVÁ, Šárka. (2011). *Tíha volby*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 185 s.
- WENDT, Alexander. (1999). *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press, 429 s.
- ZNOJ, Milan. (2009). Jaderná elektrárna Temelín. Obtížné téma v česko-rakouských vztazích. In: *Česko. Rakousko. Rozdělení – odloučení – spojení*. Sborník a katalog Dolnorakouské zemské výstavy, s. 146-151
- ZNOJ, Milan. (2008). Temelín v česko-rakouských vztazích. *Listy*. No. 5

ČESKÝ A RAKOUSKÝ TISK

- „Atom-Desaster“ in Tschechien: Temelín Ausbau vor dem Ende? (13. 10. 2010). *Kronen Zeitung*
- „Atom-Veto“ ist nun doch ein EU-Thema. (17. 2. 2002). *Kronen Zeitung*
- „Hladovkáři“ vyhrožují. (6. 1. 2003). *Blesk*
- 100. Störfall: 50 Stunden Schweigen. (2. 3. 2007). *Kurier*
- 70. Panne im AKW Temelin. (15. 9. 2004). *Die Presse*

- 915.220 gegen Temelín? Koalition in Zwickmühle. (22. 10. 2002). *Die Presse*
- Aktivisté uzavřeli přechod (14. 1. 2006). *Blesk*
- AKW-Stresstests: Mängel bei allen Kernkraftwerken. (5. 10. 2012).
Der Standard
- Anti-Atom-Mission: "Die Sorgen der Österreicher ernst nehmen! (22. 7. 2009).
Kronen Zeitung
- Atomkraftwerk Temelin: Kein Fall für EU. (17. 2. 2006). *Kurier*
- Atommüll wird nahe der Grenze gelagert! (12. 2. 1997). *Kronen Zeitung*
- Atomphysiker gegen Atomkraft. (16. 4. 2011). *Kurier*
- Ausbaupläne für Temelín stoßen in Wien auf Kritik. (16. 8. 2008).
Der Standard
- Blokády vadí už i Rakušanům. (15. 2. 2007). *Lidové noviny*
- Budeme klást tvrdý odpor, varují Rakušané. (15. 7. 2008). *Lidové noviny*
- Bulvární deník vede protičeskou kampaň. (27. 2. 2002). *Lidové noviny*
- Bursík: Rakušané, dejte stížnost kvůli Temelínu. (15. 3. 2007). *MF DNES*
- Celníci neuvěřili, že je muži 558 let. (5. 7. 1998). *Blesk*
- Climex se zajímá o stíhačky. (4. 3. 1997). *Blesk*
- Co Rakušané chtějí? (22. 1. 2002). *MF DNES*
- Česko a Rakousko jsou přirození partneři. (3. 6. 2005). *Lidové noviny*
- Český jaderný odpad u hranic nechceme! (1. 4. 2011). *Blesk*
- Češi vědí více než Rakušané. (14. 10. 2005). *Právo*
- Der brave Soldat Karel Schwarzenberg. (22. 7. 2010). *Die Presse*
- Die Regierung in Prag entschied über Temelin. (13. 5. 1999). *Kurier*
- Dilettanten stahlen drei Kilo Uran. (20. 2. 1997). *Kurier*
- Do Evropské unie bez Temelína? (20. 3. 1997). *Blesk*
- Dostavět Temelín? Většina Čechů říká ano. (30. 6. 2006). *MF DNES*

- Dukovany als „Billigvariante für Osten“. (8. 2. 1993). *Der Standard*
- Ein Ende für die „unendliche Geschichte Temelín“. Gusenbauer und Tschechiens Regierungschef Topolánek wollen Melker Prozess „parlamentarisieren“. (28. 2. 2007). *Der Standard*
- Eine Nagelprobe für die FPÖ. (21. 1. 2002). *Kurier*
- Es bleibt nichts anderes übrig, als zu vertrauen. (17. 3. 2011). *Der Standard*
- EU-Ostweiterung nur ohne Schrott-Reaktoren. (7. 6. 1999). *Kronen Zeitung*
- Evropská komise: Temelín je bezpečný. (25. 5. 2006). *Lidové noviny*
- Geheimgespräche mit Prag in heißer Phase. (28. 11. 2001). *Kurier*
- Grüne wollen Temelin-Ausbau stoppen: UVP-Verfahren europarechtswidrig? (24. 6. 2012). *Kurier*
- Grüne: "Temelin produziert Strom für Österreich". (31. 1. 2000). *Der Standard*
- Grüne: "Tschechiens EU-Beitritt ist Chance für die Umweltpolitik". (21. 4. 2004). *Kurier*
- Haider pochválil Zemana za pomoc. (19. 1. 2002). *Právo*
- Horní Rakousy sbírají síly na Temelín (4. 12. 1997). *MF DNES*
- Hoši, pamatujte: Vídeň je zlatý důl. (28. 4. 2005). *Blesk*
- Im Kern des tschechischen Atomreaktors. (20. 1. 2006). *Die Presse*
- Interne Studie bestätigt Risiken bei AKW Temelín. (9. 5. 1995). *Der Standard*
- Jak hodnotí výsledek podpisové akce Češi. (23. 1. 2002). *Lidové noviny*
- Jetzt erst recht gegen Schrottreaktor Temelín! (14. 5. 1999). *Kronen Zeitung*
- Jihočeské matky žádají zastavení stavby elektrárny. (4. 12. 1997). *Lidové noviny*
- Knappe Entscheidung der Regierung in Prag für Temelín-Weiterbau. (14. 5. 1999). *Die Presse*
- Kontrola v Temelíně. (8. 7. 1996). *Lidové noviny*

- Kužvart: Zemanovy výroky o Rakušanech mohly ovlivnit výsledek referenda. (22. 1. 2002). *Ekolist*
- Kvůli Temelínu uzavřou celou hranici! (17. 5. 2007). *Blesk*
- Mehrheit von 47% befürwortet Veto-Politik gegen AKW Temelín. (18. 11. 2001). *Kronen Zeitung*
- Mluvčí vlády: blokáda byla hysterická až trapná. (4. 9. 2000). *Lidové noviny*
- Nebude Klaus, nebude Temelín. (4. 12. 1997). *Blesk*
- Neue Störfälle in Temelín? (10. 1. 2002). *Die Presse*
- Noch keine Temelin- Entscheidung der Exim-Bank. (4. 3. 1994). *Die Presse*
- Noch nicht so weit wie in Österreich. (20. 2. 2010). *Der Standard*
- Odpůrci Temelína uzavřou hranici. (14. 10. 2004). *MF DNES*
- Olej pomohl Rakušanům. (7. 8. 2000). *Blesk*
- Österreichs Lobby-Wettlauf um das AKW Temelin. (6. 10. 1993). *Die Presse*
- ÖVP podmiňuje vstup Prahy do EU. (20. 3. 1997). *Právo*
- Panne Nr. 19 legte AKW Temelín lahm! (4. 5. 2001). *Kronen Zeitung*
- Po návštěvě Kužvarta zesílilo Rakousko tlak proti Temelínu. (9. 4. 1999). *Právo*
- Prag will Atommüll in AKW zwischenlagern. (12. 2. 1997). *Der Standard*
- Prag wütend über Darabos: „Wir sind kein Satellit Wiens“. (1. 9. 2007). *Die Presse*
- Protestovali proti Temelínu. (7. 10. 2002). *Blesk*
- Protijaderný postoj se stal rakouskou státní ideologií. (13. 12. 2000). *Právo*
- Protivný soused. (2. 9. 2000). *Blesk*
- Rakouské soudy nemohou zastavit Temelín. (29. 10. 2009). *MF DNES*
- Rakousko bouří kvůli Temelínu. (19. 11. 2003). *Blesk*
- Rakousko chce jednat o Temelínu. (12. 7. 2000). *MF DNES*

- Rakousko kvůli Temelínu šílí. (11. 12. 2001). *Blesk*
- Rakousko nám vyhrožuje. (24. 6. 1999). *Blesk*
- Rakousko prý tají Temelínský proud. (8. 10. 2010). *Lidové noviny*
- Rakousko přitvrdilo. (23. 3. 2001). *MF DNES*
- Rakousko snižuje výdaje na boj proti Temelínu. (28. 5. 2010). *Právo*
- Rakousko: Temelín má stále závady. (20. 10. 2005). *MF DNES*
- Rakouský ministr trvá na jednání o Temelínu. (4. 4. 2006). *Právo*
- Rakouský nejvyšší soud zamítl žalobu na Temelín. (11. 10. 2012). *Právo*
- Rakouský parlament nechce, aby byl spuštěn Temelín (28. 5. 1998). *MF DNES*
- Rakouští lidovci chtějí v Unii omezovat Čechy za elektrárny. (13. 5. 1996). *MF DNES*.
- Rakouští odpůrci Temelína přivítali jmenování Bursíka. (28. 2. 1998). *Právo*
- Rakouští odpůrci Temelína zítra možná znovu zablokují hranici. (5. 10. 2002). *Lidové noviny*
- Rakouští učitelé rozdali jedničky Jaderné elektrárně Temelín. (20. 5. 2009). *Právo*
- Rakouští Zelení připravují právní kroky proti Temelínu. (14. 8. 1997). *Právo*
- Rakušané chtějí ve Štrasburku prosadit rezoluci proti Temelínu. (24. 4. 1999). *Lidové noviny*
- Rakušané kupují atomovou energii. (26. 11. 2011). *Blesk*
- Rakušané mají nový Temelín: slovenské Mochovce. (24. 5. 2004). *Lidové noviny*
- Rakušané odhalili pomník u atomové elektrárny Temelín. (26. 4. 1999). *MF DNES*
- Rakušané plánují ofenzivu proti Temelínu přímo v Česku. (16. 1. 2003). *Lidové noviny*
- Rakušané se cítí ohrožení Temelínem (6. 9. 1997). *MF DNES*

- Rakušané si přijeli prohlédnout Temelín. (15. 5. 2003). *MF DNES*
- Rakušané zablokovali hranici. (12. 12. 2002). *MF DNES*
- Rakušané zítra ochromí desítku hraničních přechodů. (26. 4. 2007). *Právo*
- Referendum? Ano, ale o Temelínu. (11. 7. 1997). *Lidové noviny*
- Schüssel ocenil vztahy s ČR. (3. 4. 2003). *Právo*
- Schüssel warnt vor der Volksbegehren der FPÖ. (10. 1. 2002). *Kurier*
- Schwarzenberg: Jsou to magoři. (18. 5. 2007). *Blesk*
- Sicherheitsfragen im AKW Temelin sind ungeklärt. (10. 6. 2008). *Die Presse*
- Spolupráce pro korektní vztahy (16. 4. 1996). *MF DNES*
- Strahlenarzt: „Totales Chaos nach Atom-Unfall“. (13. 1. 1995). *Kronen Zeitung*
- Svoboda: z Haidera to zavanulo Hitlerem. (16. 1. 2002). *Právo*
- Taťkové objíždějí rakouské školy a přesvědčují o kvalitě Temelína. (4. 4. 2001). *Právo*
- Temelin – Anliegen des globalen Umweltschutzes. (22. 2. 1994). *Die Presse*
- Temelín běží, Rakušané protestují. (13. 8. 2001). *Lidové noviny*
- Temelín byl po šesti letech výroby elektřiny zkolaudován. (7. 11. 2006). *Ihned.cz*. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupný z www: <http://ihned.cz/c3-19701320-001000_d-19701320-001000_d-temelin-byl-po-sesti-letech-vyroby-elektriny-zkolaudovan>
- Temelín Gegner in „Melker Abkommen Aufregung: gestorben“. (10. 6. 2008). *Kronen Zeitung*
- Temelín má vady, zní z Bruselu. (3. 10. 2012). *Lidové noviny*
- Temelín opět uzavřel hranice s Rakouskem. (28. 4. 2007). *MF DNES*
- Temelín ovládli Rakušané. (8. 11. 2006). *Právo*
- Temelín rozhořčil kancléře. (2. 3. 2007). *Lidové noviny*

- Temelin spaltet Koalition. (16. 2. 1994). *Kurier*
- Temelín steht wieder: 25. Panne. (2. 11. 2001). *Kronen Zeitung*
- Temelin wird Politikum. (14. 2. 1994). *Die Presse*
- Temelin: „Gefährliche 1:1-Versuchsanlage“. (10. 3. 1993). *Kurier*
- Temelín: EU sieht keine Gefahr. (12. 6. 2004). *Der Standard*
- Temelín: Nun fordert Haider einen Ministerratsbeschluss. (4. 12. 2001).
Der Standard
- Temelín: Zeman will FPÖ loswerden. (16. 1. 2002). *Der Standard*
- Temelin-Ausbau: 5000 Proteste. (19. 9. 2010). *Kurier*
- Temelin-Ausbau: Beschwerde bei der EU als einziger Ausweg. (22. 11. 2008).
Kurier
- Temelin-Protest vor US-Kongreß. (16. 2. 1994). *Kronen Zeitung*
- Temelín-Test bringt Atomgegnerin Stress. (4. 10. 2012). *Kronen Zeitung*
- Temelín-Zwischenfall: Politiker für Abschaltung Kraftwerk läuft wieder
im normalen Betrieb. (5. 8. 2006). *Der Standard*
- Testy jaderných elektráren v EU odhalily řadu nedostatků. (3. 10. 2012).
MF DNES
- Traktory blokovaly hranice. (4. 12. 2006). *Blesk*
- Trittins Temelín-Appell erzürnt Verheugen. (18. 7. 2001). *Die Presse*
- Tschechen stellen grenznahe AKW-Meiler als völlig sicher hin. (4. 1. 2012).
Kronen Zeitung
- Tschechien genehmigt grenznahes Atom-Lager. (10. 3. 1994). *Kurier*
- Tschechien wird Atomkraftwerke ausbauen. (29. 5. 2012). *Die Presse*
- V rodinném domku chce malý Temelín. (11. 2. 1998). *Blesk*
- Včera začala blokáda Temelína. (2. 10. 1995). *Lidové noviny*

- Velvyslanec Gruša pochybuje o dokončení elektrárny Temelín. (19. 6. 1998). *Právo*
- Vídeň slibuje většímu Temelínu železný odpor. (15. 7. 2008). *MF DNES*
- Vídeň útočí na Temelín. (30. 8. 2000). *MF DNES*
- Vídeň: blokáda hranic s ČR je zbytečná akce. (15. 10. 2004). *Právo*
- Vizepremier Lansky: „Es gibt keine gute Lösung für Temelín“. (20. 3. 1999). *Der Standard*
- Vranitzky vidí v ČR favorita při rozhovorech o vstupu do EU. (12. 4. 1996). *Právo*
- Warum magst uns Österreich nicht? (1. 6. 2011). *Die Presse*
- Wie ein Bumerang gegen Tschechien. (22. 1. 2002). *Der Standard*
- Wir wollen kein zweites Tschernobyl! (18. 1. 2002). *Kronen Zeitung*
- Zastavením Temelína ušetříte, tvrdí rakouský expert. (2. 4. 1998). *Lidové noviny*
- Zavanul duch Hitlera. (16. 1. 2002). *Blesk*
- Zbytečná bublina a zbytečné škody. (2. 10. 2002). *Právo*
- Zeitungsmarkt schrumpft, KURIER stabil. (26. 3 2012). *Kurier*

DOKUMENTY, INTERNETOVÉ A JINÉ ZDROJE

- *Typy jaderných reaktorů*. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <http://www.jaderna-energie.cz/jaderny-reaktor-typy.htm>
- *Norsko vyrábí 99% elektřiny ve vodních elektrárnách*. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <http://www.nazeleno.cz/energie/vodni-energie/norsko-vyrabi-99-elektriny-ve-vodnich-elektrarnach.aspx>
- *Jaderná energie*. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <http://www.nazeleno.cz/jaderna-energie.dic>

- *Zwentendorf – Ausstellung*. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <http://www.unet.univie.ac.at/~a9406114/aai/zwentendorf/austellung/aai-04.html>>
- Another drop in nuclear generation. (5. 5. 2010). *World Nuclear News*. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <http://www.world-nuclear-news.org/newsarticle.aspx?id=27665&terms=another+drop>>
- BECHNÍK, Bronislav. (24. 6. 2012). *Podpora jaderné energetiky*. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <http://energetika.tzb-info.cz/elektroenergetika/8739-podpora-jaderne-energetiky>>
- BLAŽEK, Petr. (prosinec 2012). *Pražský web pro studenou válku*. Vol 1. No. 3. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <http://www.praguecoldwar.cz/rakety.htm>>
- Centrum pro výzkum veřejného mínění. (2012). *Prestiž povolání – červen 2012*. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a6869/f3/eu120720.pdf>
- CVVM, průzkumy veřejného mínění o vztazích s okolními zeměmi. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <http://cvvm.soc.cas.cz/mezinarodni-vztahy>>
- ČESKÁ TISKOVÁ KANCELÁŘ. (9. 8. 2012) *Blesk zůstává nejčtenějším deníkem v Česku, následují MF*. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <http://www.mediar.cz/blesk-zustava-nejctenejsim-denikem-v-cesku-nasleduji-mf-dnes-a-pravo/>>
- ČEZ (2008). *Provoz jaderných elektráren ČEZ, a.s.* [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <http://www.cez.cz/edee/content/file/energie-a-zivotni-prostredi/rocni-zprava-je-2008.pdf>>
- Der Reaktortyp WWER. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <http://www.reyl.de/tschernobyl/technik/WWER.html>>
- Der TRIGA Markt Reaktor. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: http://www.ati.ac.at/~kerntech/TRIGA_deutsch.htm>

- Dobová brožura k výsledku voleb do Národní rady. Ministerstvo vnitra Rakouska. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/nationalrat/files/Geschichte/nationalratswahl_5101975.pdf>
- DRÁBOVÁ, Dana. (14. 3. 2013). *Černobyl, Fukushima a jaderné vyhlídky do budoucna*. Přednáška na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze.
- EUROBAROMETER. (3/2010). *Europäer und nukleare Sicherheit*, s. 27 [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_324_de.pdf>
- JANÝR, Přemysl. (27. 8. 2010). Anatomie jednoho referenda. *Britské listy*. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupný z www: <http://blisty.cz/art/54210.html>>
- KVITA, Jiří. *Jaderná fyzika v Medicíně*. Praha: MFF UK, [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <http://ipnp00.troja.mff.cuni.cz/~kvita/Medicine/Czech.htm>>
- NEJEDLÝ, Petr. (27. 1. 2010). Energetika: Polsko uvažuje o výstavbě jaderných elektráren. *Neviditelný pes*, [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: http://neviditelnypes.lidovky.cz/energetika-polsko-uvazuje-o-vystavbe-jadernych-elektren-pox-p_ekonomika.asp?c=A100126_202753_p_ekonomika_wag>
- Oficiální stránky Ministerstva vnitra Rakouska. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/volksbegehren/Alle_Volksbegehren.aspx>
- Oficiální výsledky lidové vůle na stránkách rakouského Ministerstva vnitra. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/volksbegehren/vb_xx_periode/temeln/Ergebnis.aspx>
- Oficiální výsledky referenda o zprovoznění JE Zwentendorf. *Oficiální stránky Ministerstva vnitra Rakouska*. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/volksabstimmung/Ergebnisse.aspx>

- Oficiální výsledky voleb do Národní rady v roce 2002 na stránkách rakouského Ministerstva vnitra. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/nationalrat/2002/Gesamtergebnis.aspx>
- Program Strany zelených. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <<http://www.zeleni.cz/program/>>
- SKÁLA, Martin. (5. 9. 2008). Československý jaderný program. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <<http://www.maska95.estranky.cz/clanky/jaderna-energie/ceskoslovensky-jaderny-program.html>>
- Smlouva o fungování Evropské unie. (2007)
- Smlouva o nešíření jaderných zbraní. (1968)
- Smlouva o založení Evropského společenství pro atomovou energii. (1957)
- Soubor prezidentského tajemníka, U. S. Strategic Bombing Survey: The Effects of the Atomic Bombings of Hiroshima and Nagasaki, 19. červen 1946
- Spolkový ústavní zákon „Atomfreies Österreich“ s platností od roku 1999. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <http://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblPdf/1999_149_1/1999_149_1.pdf>
- Stanovy občanského sdružení Jihočeské matky, o. s.
- Studie „Media-Analyse“. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <<http://www.media-analyse.at/welcome.do>>
- ŠLECHTA, Ondřej. (1.7.2011). Česko-rakouské vztahy a energetika. *Revue politika*. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <<http://www.revuepolitika.cz/clanky/1497/cesko-rakouske-vztahy-a-energetika>>
- UNIE VYDAVATELŮ. Čtenost tisku. Viz: Unie vydavatelů. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <http://www.unievychdavatelu.cz/download.aspx?id_file=125>

- UNIE VYDAVATELŮ. Media projekt 2012. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <http://www.median.cz/docs/MP_2012_3+4Q_zprava.pdf>
- Usnesení vlády České republiky ze dne 12. května 1999 č. 473 k Situační zprávě o hodnocení jaderné bezpečnosti stavby jaderné elektrárny Temelín, Vláda České republiky. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/4E3EEA6C665164E3C12571B6006E4CB2>
- Volksbegehrensgesetz 1973. Oficiální stránky Ministerstva vnitra Rakouska. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/volksbegehren/VolksbegehrenGesetz.aspx>
- Vyhláška ministra zahraničních věcí ze dne 29. března 1974 o Smlouvě o nešíření jaderných zbraní. 61/1974 Sb.
- Výsledky lidových vůli „Pro-Zwentendorf“ a „Anti-Zwentendorf. *Oficiální stránky Ministerstva vnitra Rakouska.* [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/volksbegehren/Alle_Volksbegehren.aspx>
- WORLD NUCLEAR ASSOCIATION. *Nuclear Database.* [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <<http://world-nuclear.org/NuclearDatabase/rdresults.aspx?id=27569&UserSearchID=3630>>
- Zitate des Monats. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <<http://www.welt.de/print-welt/article371768/Zitate-des-Monats.html>>

INTERVIEW PROVEDENÁ AUTOREM

- Interview s panem Johannem F. Mayerem, rakouským energetikem, provedl autor 19. 10. 2012 ve Vídni
- Interview s paní Elisabeth Kerschbaumovou, členkou horní komory rakouského parlamentu „Spolkové rady“, provedl autor 18. 10 2012 ve Vídni

- Interview s paní Ivanou Cabrnchovou, radní za Prahu 10, provedl autor 18. 12. 2012 v Praze
- Interview s panem Jánem Mihalíkem, zaměstnancem Státního ústavu radiační ochrany, provedl autor 6. 1. 2013 v Praze
- Interview s Ludmilou Rakušanovou, českou novinářkou a bývalou redaktorkou rádia Svobodná Evropa, provedl autor 7. 2. 2013 v Praze
- Interview se zaměstnancem Velvyslanectví ČR ve Vídni (osoba si nepřála být jmenována) provedl autor 23. 10. 2012 ve Vídni
- Interview se zaměstnancem Velvyslanectví Rakouska v Praze (osoba si nepřála být jmenována) provedl autor 22. 1. 2013 v Praze
- Interview se zaměstnancem Rakouské tiskové agentury (osoba si nepřála být jmenována) provedl autor 2. 10. 2012 ve Vídni

Seznam příloh

Příloha č. 1: Přehled zkoumaných článků z deníku Blesk

Příloha č. 2: Přehled zkoumaných článků z deníku MF DNES

Příloha č. 3: Přehled zkoumaných článků z deníku Právo

Příloha č. 4: Přehled zkoumaných článků z deníku Lidové noviny

Příloha č. 5: Přehled zkoumaných článků z deníku Kronen Zeitung

Příloha č. 6: Přehled zkoumaných článků z deníku Kurier

Příloha č. 7: Přehled zkoumaných článků z deníku Der Standard

Příloha č. 8: Přehled zkoumaných článků z deníku Die Presse

Příloha č. 9: Průměrné hodnocení článků v jednotlivých zkoumaných periodických

Příloha č. 10: Hodnocení vztahů se sousedy dle občanů ČR

Příloha č. 11: Protitemelínská kampaň „ANO ŽIVOTU, NE TEMELÍNU“

Příloha č. 12: Čtivost českých deníků (2002)

Příloha č. 13: Čtivost českých deníků (2012)

Příloha č. 14: Čtivost rakouských deníků (2002)

Příloha č. 15: Čtivost rakouských deníků (2012)

Příloha č. 16: Interview s osobnostmi, vyhodnocení otázek

Přílohy

Příloha č. 1: Přehled zkoumaných článků z deníku Blesk

Blesk					
č.	Název	Datum	Délka	Titulní strana	Hodnocení
1	„Hladovkáři“ vyhrožují	6. 1. 2003	1 strana	Ne	3
2	Aktivisté uzavřeli přechod	14. 1. 2006	1 strana	Ne	2
3	Celníci nevěřili, že je muži 558 let	15. 7. 1998	1 strana	Ne	1
4	Climex se zajímá o stíhačky	4. 3. 1997	1 strana	Ne	2
5	Český jaderný odpad u hranic nechceme!	1. 4. 2011	1 strana	Ne	2
6	Do Evropské unie bez Temelína?	20. 3. 1997	1 strana	Ano	3
7	Hoši, pamatujte: Vídeň je zlatý důl	28. 4. 2005	1 strana	Ne	3
8	Kvůli Temelínu uzavřou celou hranici!	17. 5. 2007	1 strana	Ne	2
9	Nebude Klaus, nebude Temelín	4. 12. 1997	1 strana	Ne	4
10	Olej pomohl Rakušanům	7. 8. 2000	1 strana	Ne	2
11	Protestovali proti Temelínu	7. 10. 2002	1 strana	Ne	3
12	Protivný soused	2. 9. 2000	1 strana	Ne	1
13	Rakousko bouří kvůli Temelínu	19. 11. 2003	1 strana	Ne	3
14	Rakousko kvůli Temelínu šlíf	11. 12. 2001	1 strana	Ne	2
15	Rakousko nám vyhrožuje	24. 6. 1999	1 strana	Ne	2
16	Rakušané kupují atomovou energii	26. 11. 2011	1 strana	Ne	2
17	Schwarzenberg: Jsou to magoři	18. 5. 2007	1 strana	Ne	3
18	Traktory blokovaly hranice	4. 12. 2006	1 strana	Ne	3
19	V rodinném domku chce malý Temelín	11. 2. 1998	1 strana	Ne	3
20	Zavanul duch Hitlera	16. 1. 2002	1 strana	Ne	1

Přehled a hodnocení článků v deníku Blesk. Metodologie hodnocení popsána v kapitole „Jaderná elektrárna Temelín a média“. Tabulka vytvořena autorem.

Příloha č. 2: Přehled zkoumaných článků z deníku MF DNES

Mladá fronta DNES					
č.	Název	Datum	Délka	Titulní strana	Hodnocení
1	Bursík: Rakušané, dejte stížnost kvůli Temelínu	15. 3. 2007	1 strana	Ne	3
2	Co Rakušané chtějí?	22. 1. 2002	1 strana	Ne	1
3	Dostavět Temelín? Většina Čechů říká ano	30. 6. 2006	1 strana	Ne	2
4	Horní Rakousy sbírají síly na Temelín	4. 12. 1997	1 strana	Ne	2
5	Odpůrci Temelína uzavřou hranici	14. 10. 2004	1 strana	Ne	3
6	Rakouské soudy nemohou zastavit Temelín	29. 10. 2009	1 strana	Ne	2
7	Rakousko chce jednat o Temelínu	12. 7. 2000	1 strana	Ne	3
8	Rakousko přitvrdilo	23. 3. 2001	1 strana	Ne	2
9	Rakousko: Temelín má stále závady	20. 10. 2005	1 strana	Ne	3
10	Rakouský parlament nechce, aby byl spuštěn Temelín	28. 5. 1998	1 strana	Ne	3
11	Rakouští lidovci chtějí v unii omezovat Čechy	13. 5. 1996	1 strana	Ne	2
12	Rakušané odhalili pomník u atomové elektrárny Temelín	26. 4. 1999	1 strana	Ne	3
13	Rakušané se cítí ohrožení Temelínem	6. 9. 1997	1 strana	Ne	3
14	Rakušané si přijeli prohlédnout Temelín	15. 5. 2003	1 strana	Ne	3
15	Rakušané zablokovali hranici	12. 12. 2002	1 strana	Ne	3
16	Spolupráce pro korektní vztahy	16. 4. 1996	1 strana	Ne	3
17	Temelín opět uzavřel hranice s Rakouskem	28. 4. 2007	1 strana	Ne	2
18	Testy jaderných elektráren v EU odhalily řadu nedostatků	3. 10. 2012	1 strana	Ne	4
19	Vídeň slibuje většímu Temelínu železný odpor	15. 7. 2008	1 strana	Ne	3
20	Vídeň útočí na Temelín	30. 8. 2000	2 strany	Ano	2

Přehled a hodnocení článků v deníku MF DNES. Metodologie hodnocení popsána v kapitole „Jaderná elektrárna Temelín a média“. Tabulka vytvořena autorem.

Příloha č. 3: Přehled zkoumaných článků z deníku Právo

Právo					
č.	Název	Datum	Délka	Titulní strana	Hodnocení
1	Češi vědí více než Rakušané	14. 10. 2005	1 strana	Ne	2
2	Haider pochválil Zemana za pomoc	19. 1. 2002	1 strana	Ne	3
3	ÖVP podmiňuje vstup Prahy do EU	20. 3. 1997	1 strana	Ne	3
4	Po návštěvě Kužvarta zesílilo Rakousko tlak proti Temelínu	9. 4. 1999	1 strana	Ne	3
5	Protijaderný postoj se stal rakouskou státní ideologií	13. 12. 2000	2 strany	Ano	1
6	Rakousko snižuje výdaje na boj proti Temelínu	28. 5. 2010	1 strana	Ne	3
7	Rakouský ministr trvá na jednání o Temelínu	4. 4. 2006	1 strana	Ne	3
8	Rakouský nejvyšší soud zamítl žalobu na Temelín	11. 10. 2012	1 strana	Ne	3
9	Rakouští odpůrci Temelína přivítali jmenování Bursíka	28. 2. 1998	1 strana	Ne	3
10	Rakouští učitelé rozdali jedničky Jaderné elektrárně Temelín	20. 5. 2009	1 strana	Ne	3
11	Rakouští Zelení připravují právní kroky proti Temelínu	14. 8. 1997	1 strana	Ne	3
12	Rakušané zítra ochromí desítku hraničních přechodů	26. 4. 2007	1 strana	Ne	3
13	Schüssel ocenil vztahy s ČR	3. 4. 2003	1 strana	Ne	3
14	Svoboda: z Haidera to zavanulo Hitlerem	16. 1. 2002	1 strana	Ne	2
15	Taťkové objíždějí rakouské školy a přesvědčují o kvalitě Temelína	4. 4. 2001	1 strana	Ne	2
16	Temelín ovládli Rakušané	8. 11. 2006	1 strana	Ne	3
17	Velvyslanec Gruša pochybuje o dokončení elektrárny Temelín	19. 6. 1998	1 strana	Ne	3
18	Vídeň: blokáda hranic s ČR je zbytečná akce	15. 10. 2004	1 strana	Ne	3
19	Vranitzky vidí v ČR favorita při rozhovorech o vstupu do EU	12. 4. 1996	1 strana	Ne	3
20	Zbytečná bublina a zbytečné škody	2. 10. 2002	1 strana	Ne	2

Přehled a hodnocení článků v deníku Právo. Metodologie hodnocení popsána v kapitole „Jaderná elektrárna Temelín a média“. Tabulka vytvořena autorem.

Příloha č. 4: Přehled zkoumaných článků z deníku Lidové noviny

Lidové noviny					
č.	Název	Datum	Délka	Titulní strana	Hodnocení
1	Blokády vadí už i Rakušanům	15. 2. 2007	1 strana	Ne	2
2	Budeme klást tvrdý odpor, varují Rakušané	15. 7. 2008	1 strana	Ne	3
3	Bulvární deník vede protičeskou kampaň	27. 2. 2002	1 strana	Ne	1
4	Česko a Rakousko jsou přirození partneři	3. 6. 2005	1 strana	Ne	3
5	Evropská komise: Temelín je bezpečný	25. 5. 2006	1 strana	Ne	2
6	Jak hodnotí výsledek podpisové akce Češi	23. 1. 2002	1 strana	Ne	2
7	Jihočeské matky žádají zastavení stavby elektrárny	4. 12. 1997	1 strana	Ne	3
8	Kontrola v Temelíně	8. 7. 1996	1 strana	Ne	3
9	Mluvčí vlády: blokáda byla hysterická až trapná	4. 9. 2000	1 strana	Ne	2
10	Rakousko prý tají Temelínský proud	8. 10. 2010	1 strana	Ne	3
11	Rakouští odpůrci Temelína zítra možná znovu zablokují hranici	5. 10. 2002	1 strana	Ne	3
12	Rakušané chtějí ve Štrasburku prosadit rezoluci proti Temelínu	24. 4. 1999	1 strana	Ne	3
13	Rakušané mají nový Temelín: slovenské Mochovce	24. 5. 2004	1 strana	Ne	2
14	Rakušané plánují ofenzivu proti Temelínu přímo v Česku	16. 1. 2003	1 strana	Ne	3
15	Referendum? Ano, ale o Temelínu!	11. 7. 1997	1 strana	Ne	3
16	Temelín běží, Rakušané protestují	13. 8. 2001	1 strana	Ano	3
17	Temelín má vady, zní z Bruselu	3. 10. 2012	1 strana	Ne	3
18	Temelín rozhořčil kancléře	2. 3. 2007	2 strany	Ne	2
19	Včera začala blokáda Temelína	2. 10. 1995	1 strana	Ne	2
20	Zastavením Temelína ušetříte, tvrdí rakouský expert	2. 4. 1998	1 strana	Ne	3

Přehled a hodnocení článků v deníku Lidové noviny. Metodologie hodnocení popsána v kapitole „Jaderná elektrárna Temelín a média“. Tabulka vytvořena autorem.

Příloha č. 5: Přehled zkoumaných článků z deníku Kronen Zeitung

Kronen Zeitung					
č.	Název	Datum	Délka	Titulní strana	Hodnocení
1	„Atom-Desaster“ in Tschechien: Temelín Ausbau vor dem Ende?	13. 10. 2010	4 strany	Ano	5
2	„Atom-Veto“ ist nun doch ein EU-Theman	17. 2. 2002	2 strany	Ne	4
3	Anti-Atom-Mission: "Die Sorgen der Österreicher ernst nehmen!"	22. 7. 2009	1 strana	Ne	5
4	Atommüll wird nahe der Grenze gelagert!	12. 2. 1997	1 strana	Ne	4
5	EU-Ostweiterung nur ohne Schrott-Reaktoren	7. 6. 1999	2 strany	Ne	4
6	Jetzt erst recht gegen Schrottreaktor Temelín!	14. 5. 1999	2 strany	Ano	5
7	Mehrheit von 47% befürwortet Veto-Politik gegen AKW Temelín	18. 11. 2001	1 strana	Ano	5
8	Panne Nr. 19 legte AKW Temelín lahm!	4. 5. 2001	2 strany	Ano	5
9	Strahlenarzt: „Totales Chaos nach Atom-Unfall“	13. 1. 1995	2 strany	Ne	4
10	Temelín Gegner in „Melker Abkommen Aufregung: gestorben“	10. 6. 2008	1 strana	Ne	4
11	Temelín steht wieder: 25. Panne	2. 11. 2001	1 strana	Ne	4
12	Temelin-Protest vor US-Kongreß	16. 2. 1994	1 strana	Ne	3
13	Temelín-Test bringt Atomgegnerin Stress	4. 10. 2012	1 strana	Ne	4
14	Tschechen stellen grenznahe AKW-Meiler als völlig sicher hin	4. 1. 2012	1 strana	Ne	4
15	Wir wollen kein zweites Tschernobyl!	18. 1. 2002	2 strany	Ano	5

Přehled a hodnocení článků v deníku Kronen Zeitung. Metodologie hodnocení popsána v kapitole „Jaderná elektrárna Temelín a média“. Tabulka vytvořena autorem.

Příloha č. 6: Přehled zkoumaných článků z deníku Kurier

Kurier					
č.	Název	Datum	Délka	Titulní strana	Hodnocení
1	100. Störfall: 50 Stunden Schweigen	2. 3. 2007	2 strany	Ne	4
2	Atomkraftwerk Temelin: Kein Fall für EU	17. 2. 2006	1 strana	Ne	3
3	Atomphysiker gegen Atomkraft	16. 4. 2011	1 strana	Ne	4
4	Die Regierung in Prag entschied über Temelin	13. 5. 1999	1 strana	Ne	3
5	Dilettanten stahlen drei Kilo Uran	20. 2. 1997	1 strana	Ne	3
6	Eine Nagelprobe für die FPÖ	21. 1. 2002	6 stran	Ne	3
7	Geheimgespräche mit Prag in heißer Phase	28. 11. 2001	3 strany	Ano	2
8	Grüne wollen Temelin-Ausbau stoppen: UVP-Verfahren europarechtswidrig?	24. 6. 2012	1 strana	Ano	3
9	Grüne: "Tschechiens EU-Beitritt ist Chance für die Umweltpolitik"	21. 4. 2004	1 strana	Ne	3
10	Schüssel warnt vor der Volksbegehren der FPÖ	10. 1. 2002	7 stran	Ano	3
11	Temelin spaltet Koalition	16. 2. 1994	1 strana	Ne	3
12	Temelin: „Gefährliche 1:1-Versuchsanlage“	10. 3. 1993	2 strany	Ano	4
13	Temelin-Ausbau: 5000 Proteste	19. 9. 2010	1 strana	Ne	3
14	Temelin-Ausbau: Beschwerde bei der EU als einziger Ausweg	22. 11. 2008	1 strana	Ne	4
15	Tschechien genehmigt grenznahe Atom-Lager	10. 3. 1994	2 strany	Ano	4

Přehled a hodnocení článků v deníku Kurier. Metodologie hodnocení popsána v kapitole „Jaderná elektrárna Temelín a média“. Tabulka vytvořena autorem.

Příloha č. 7: Přehled zkoumaných článků z deníku Der Standard

Der Standard					
č.	Název	Datum	Délka	Titulní strana	Hodnocení
1	Interne Studie bestätigt Risiken bei AKW Temelín	9. 5. 1995	1 strana	Ne	4
2	AKW-Stresstests: Mängel bei allen Kernkraftwerken	5. 10. 2012	1 strana	Ne	4
3	Ausbaupläne für Temelín stoßen in Wien auf Kritik	16. 8. 2008	1 strana	Ne	3
4	Dukovany als „Billigvariante für Osten“	8. 2. 1993	1 strana	Ne	3
5	Ein Ende für die „unendliche Geschichte Temelín“. Gusenbauer und Tschechiens Regierungschef Topolánek wollen Melker Prozess „parlamentarisieren“	28. 2. 2007	1 strana	Ne	3
6	Es bleibt nichts anderes übrig, als zu vertrauen	17. 3. 2011	1 strana	Ne	4
7	Grüne: "Temelin produziert Strom für Österreich"	31. 1. 2000	1 strana	Ne	3
8	Noch nicht so weit wie in Österreich	20. 2. 2010	1 strana	Ne	3
9	Prag will Atommüll in AKW zwischenlagern	12. 2. 1997	1 strana	Ne	3
10	Temelín: EU sieht keine Gefahr	12. 6. 2004	1 strana	Ne	3
11	Temelín: Nun fordert Haider einen Ministerratsbeschluss	4. 12. 2001	1 strana	Ano	2
12	Temelín: Zeman will FPÖ loswerden	16. 1. 2002	1 strana	Ne	3
13	Temelín-Zwischenfall: Politiker für Abschaltung Kraftwerk läuft wieder im normalen Betrieb	5. 8. 2006	1 strana	Ne	3
14	Vizepremier Lansky: „Es gibt keine gute Lösung für Temelín“	20. 3. 1999	1 strana	Ne	3
15	Wie ein Bumerang gegen Tschechien	22. 1. 2002	1 strana	Ne	3

Přehled a hodnocení článků v deníku Der Standard. Metodologie hodnocení popsána v kapitole „Jaderná elektrárna Temelín a média“. Tabulka vytvořena autorem.

Příloha č. 8: Přehled zkoumaných článků z deníku Die Presse

Die Presse					
č.	Název	Datum	Délka	Titulní strana	Hodnocení
1	70. Panne im AKW Temelin	15. 9. 2004	1 strana	Ne	3
2	915.220 gegen Temelín? Koalition in Zwickmühle	22. 10. 2002	6 stran	Ano	3
3	Der brave Soldat Karel Schwarzenberg	22. 7. 2010	1 strana	Ne	3
4	Im Kern des tschechischen Atomreaktors	20. 1. 2006	1 strana	Ne	3
5	Knappe Entscheidung der Regierung in Prag für Temelín-Weiterbau	14. 5. 1999	1 strana	Ne	4
6	Neue Störfälle in Temelín?	10. 1. 2002	1 strana	Ne	2
7	Noch keine Temelin- Entscheidung der Exim-Bank	4. 3. 1994	1 strana	Ne	3
8	Österreichs Lobby-Wetlauf um das AKW Temelin	6. 10. 1993	1 strana	Ne	3
9	Prag wütend über Darabos: „Wir sind kein Satellit Wiens“	1. 9. 2007	1 strana	Ne	3
10	Sicherheitsfragen im AKW Temelin sind ungeklärt	10. 6. 2008	1 strana	Ne	3
11	Temelín – Anliegen des globalen Umweltschutzes	22. 2. 1994	1 strana	Ne	3
12	Temelin wird Politikum	14. 2. 1994	1 strana	Ano	3
13	Trittins Temelín-Appell erzürnt Verheugen	18. 7. 2001	3 strany	Ano	3
14	Tschechien wird Atomkraftwerke ausbauen	29. 5. 2012	1 strana	Ne	3
15	Warum magst uns Österreich nicht?	1. 6. 2011	1 strana	Ne	3

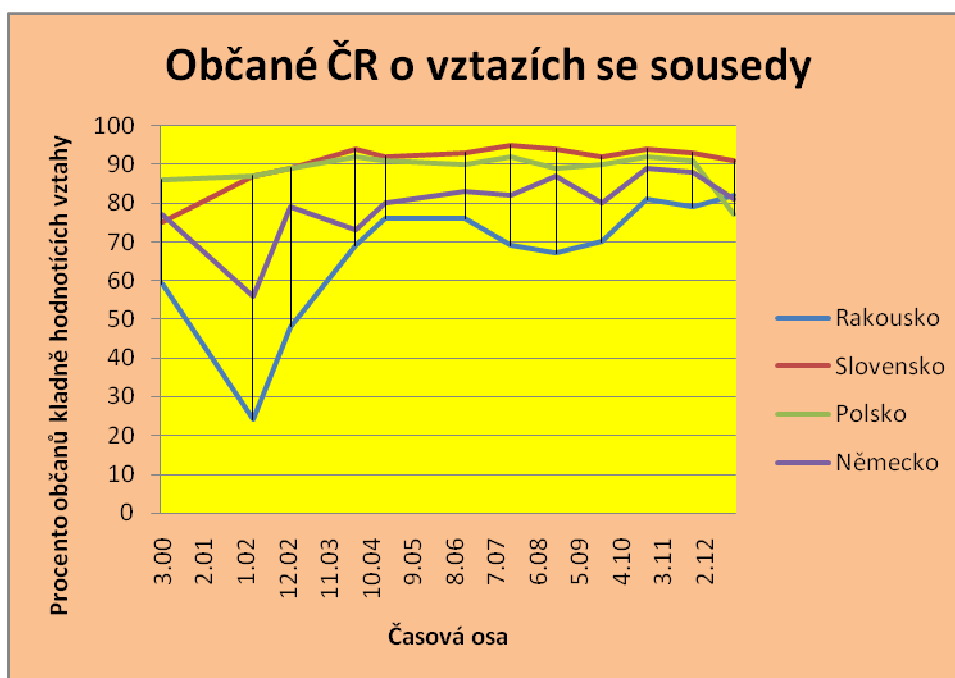
Přehled a hodnocení článků v deníku Die Presse. Metodologie hodnocení popsána v kapitole „Jaderná elektrárna Temelín a média“. Tabulka vytvořena autorem.

Příloha č. 9: Průměrné hodnocení článků v jednotlivých zkoumaných periodických

Hodnocení článků v novinách		
č.	Název periodika	Průměrné hodnocení
1	Blesk	2,35
2	MF DNES	2,60
3	Právo	2,70
4	Lidové noviny	2,55
5	Kronen Zeitung	4,33
6	Kurier	3,27
7	Der Standard	3,13
8	Die Presse	3,00

Aritmetický průměr hodnocení zkoumaných článků u jednotlivých českých a rakouských periodik. Metodologie hodnocení popsána v kapitole „Jaderná elektrárna Temelín a média“. Tabulka vytvořena autorem.

Příloha č. 10: Hodnocení vztahů se sousedy dle občanů ČR ²⁷⁵

Graf popisuje procento občanů ČR, kteří ohodnotili vztahy s jednotlivými zeměmi za „dobré“ či „spíše dobré“. Graf vytvořen autorem.

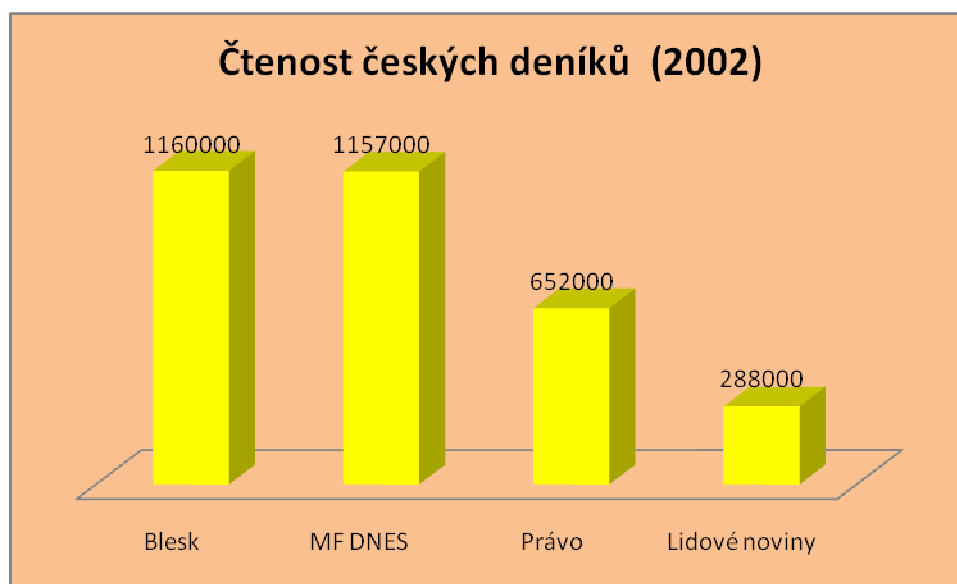
Příloha č. 11: Protitemelínská kampaň „ANO ŽIVOTU, NE TEMELÍNU“

Ukázka protitemelínské kampaně „Ano životu, ne Temelínu“ během lidové vůle „Veto proti Temelínu“.

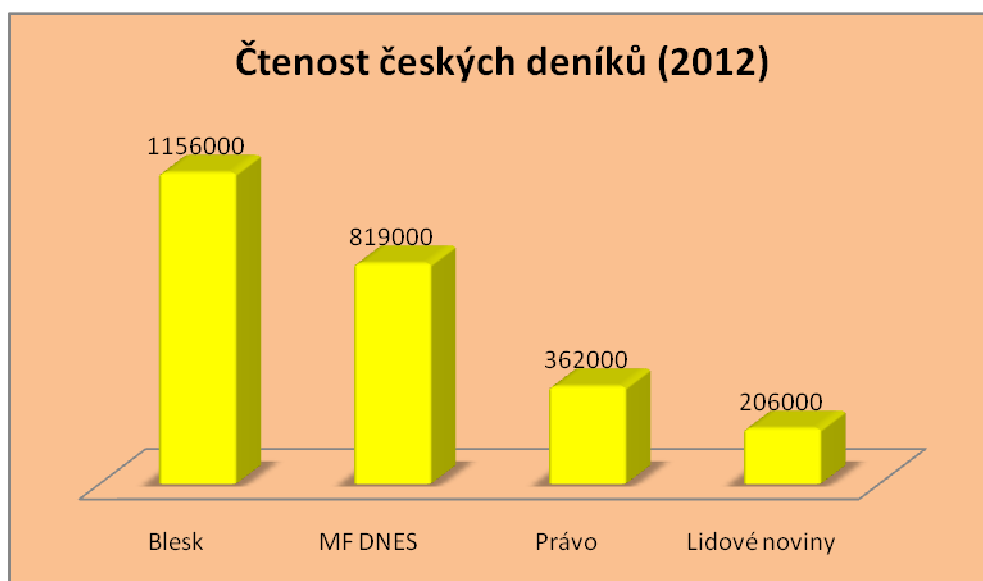
²⁷⁵ Data vycházejí z průzkumů veřejného mínění provedených CVVM. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z www: <<http://cvvm.soc.cas.cz/mezinarodni-vztahy>>

Příloha č. 12: Čtivost českých deníků (2002)²⁷⁶

Odhadovaná čtenost českých deníků v roce 2002 na základě odhadů Unie vydavatelů.
Graf vytvořen autorem.

Příloha č. 13: Čtivost českých deníků (2012)²⁷⁷

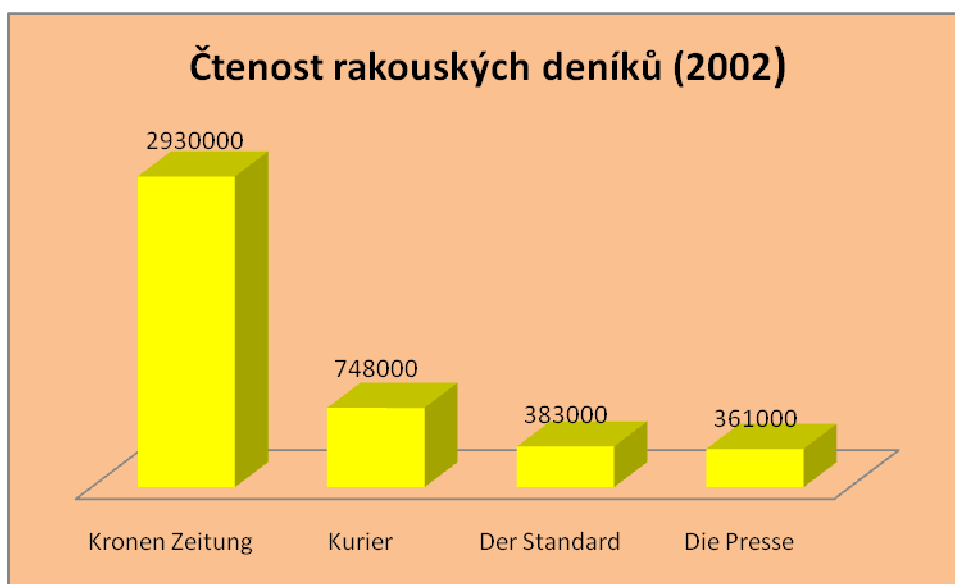

Odhadovaná čtenost českých deníků v roce 2012 na základě odhadů Unie vydavatelů.
Graf vytvořen autorem.

²⁷⁶ Data vychází z odhadů Unie vydavatelů. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z [www: <http://www.unievydavatelu.cz/download.aspx?id_file=125>](http://www.unievydavatelu.cz/download.aspx?id_file=125)

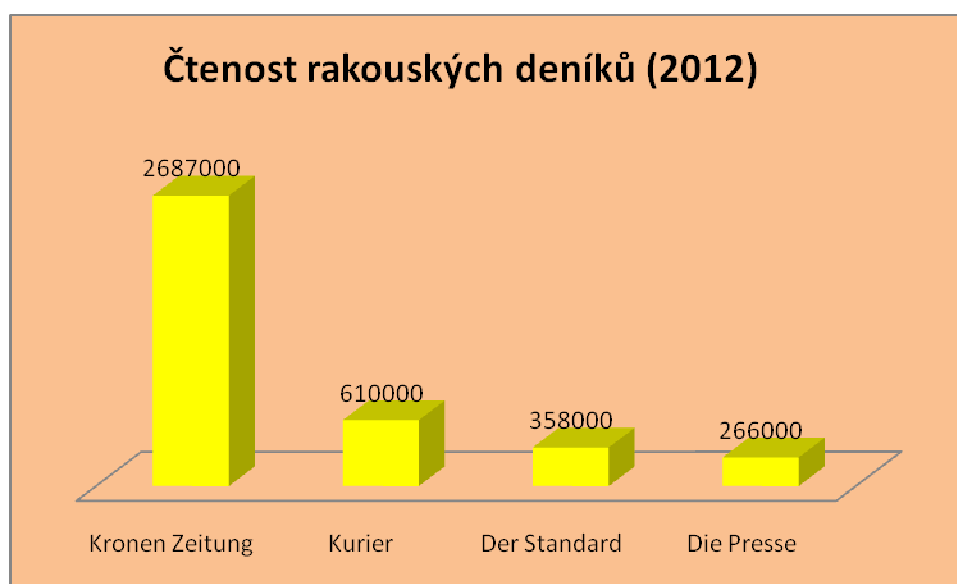
²⁷⁷ Data vychází z odhadů Unie vydavatelů. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z [www: <http://www.median.cz/docs/MP_2012_3+4Q_zprava.pdf>](http://www.median.cz/docs/MP_2012_3+4Q_zprava.pdf)

Příloha č. 14: Čtivost rakouských deníků (2002)²⁷⁸

Odhadovaná čtenost rakouských deníků v roce 2002 na základě odhadů *Media Analyse*. Graf vytvořen autorem.

Příloha č. 15: Čtivost rakouských deníků (2012)²⁷⁹

Odhadovaná čtenost rakouských deníků v roce 2012 na základě odhadů *Media Analyse*. Graf vytvořen autorem.

²⁷⁸ Data vychází ze studie „Media-Analyse“. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z [www: <http://www.media-analyse.at/welcome.do>](http://www.media-analyse.at/welcome.do)

²⁷⁹ Data vychází ze studie „Media-Analyse“. [Citováno dne 2. 5. 2013]. Dostupné z [www: <http://www.media-analyse.at/welcome.do>](http://www.media-analyse.at/welcome.do)

Příloha č. 16: Interview s osobnostmi, vyhodnocení otázek

Hodnocení kvantifikačních otázek u osob, s kterými bylo provedeno interview						
	Země	Sféra	A	B	C	D
Elisabeth Kerschbaumová, členka Spolkové rady	Rakousko	Politika	1	5	3	4
Ivana Cabrnocová, členka Strany zelených	Česká republika	Politika	3	8	4	7
Ján Mihalík, zaměstnanec SÚRO	Česká republika	Věda	7	9	5	9
Johann F. Mayer, energetik	Rakousko	Věda	6	9	5	6
Ludmila Rakušanová, novinářka	Česká republika	Média	5	6	4	3
Pracovník Rakouské tiskové agentury (APA)	Rakousko	Média	3	6	4	2
Diplomatický pracovník Velvyslanectví ČR	Česká republika	Diplomacie	7*	10*	8*	4*
Diplomatický pracovník Velvyslanectví RAK	Rakousko	Diplomacie	4	10	8	3

Osobnosti z mediální, politické, diplomatické a vědecké sféry měly mimo jiné odpovědět na škále 1-10 na čtyři kvantifikační otázky:

- A) Popište svůj vztah k jaderné energii na škále od 1 do 10. „1“ znamená zcela negativní a „10“ znamená zcela pozitivní.
- B) Popište na škále od 1 do 10, jaké jsou dle Vašeho názoru současné česko-rakouské vztahy. „1“ znamená zcela negativní a „10“ zcela pozitivní.
- C) Popište na škále od 1 do 10, jaké byly česko-rakouské vztahy před 10 lety (v čase „Veta proti Temelínu“ do začátku komerčního provozu jaderné elektrárny). „1“ znamená velmi špatné a „10“ velmi dobré.
- D) Popište na škále od 1 do 10, jaké jsou Vaše znalosti v oblasti jaderné energie (především technické znalosti). „1“ znamená žádné znalosti a „10“ perfektní znalosti.

* Dotyčná osoba dala přednost rozsáhlému slovnímu vyjádření, které byly později kvantifikovány autorem.

Institut politologických studií

Teze diplomové práce

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Jakub Černoč

Teze diplomové práce

na téma

**Jaderná elektrárna Temelín a česko-rakouské
vztahy**

Autor práce: Jakub Černoš

Obor: Mezinárodní vztahy

Semestr: druhý semestr

Akademický rok: 2011/2012

Vedoucí práce: PhDr. et Dipl.Pol. Martin Jeřábek, Ph.D.

Souhlasím s vedením práce: _____

Téma práce

Atomová energie a konkrétně Jaderná elektrárna Temelín (JET) představuje klíčový bod česko-rakouských vztahů. Na rakouské straně se většina obyvatelstva, médií a konečně i představitelé státu proti JET více či méně ostře vymezují. Na české straně si naopak výtky nepřipouštějí a zdá se, že kritika z rakouské strany dokonce utvrzuje obyvatele, média i státní představitele o nutnosti jadernou energii dále podporovat. Situace na obou stranách hranice už není tak vyostřená jako okolo spuštění JET.

Zanedlouho si budeme připomínat desetileté výročí zkušebního provozu první bloku JET.²⁸⁰ V té době byly protesty proti JET na rakouské, ale i na české straně největší. Již předtím byla ale JET pravidelným zdrojem kritiky z Rakouska, nicméně k vyostření situace došlo až na konci 90. let v souvislosti s blížícím se vstupem ČR do Evropské unie a volebním vzestupem krajně pravicových rakouských Svobodných (FPÖ). JET stále zůstává jedním z klíčových témat česko-rakouských vztahů a do popředí se dostala opět v souvislosti s havárií v japonské Fukušimě. Doba, po kterou je tato jaderná elektrárna zaměstnává politiky, diplomaty, novináře a veřejné mínění na obou stranách hranice je dostatečně dlouhá k tomu, aby byla blíže zkoumána.

Ve své diplomové práci se budu zabývat **česko-rakouskými vztahy v kontextu Jaderné elektrárny Temelín**. Rád bych se přitom zaměřil na **vliv mediálních kampaní s tematikou Jaderné elektrárny Temelín na úroveň česko-rakouských styků**. Ačkoliv se jedná o kontroverzní téma, o kterém se hojně diskutovalo, v akademické obci ve srovnání s mediální sférou o výzkum tohoto tématu není příliš zájem.

Byl to mimo jiné nedostatečný akademický zájem o danou problematiku, který mě motivoval k výběru daného tématu. Dalším důvodem je i můj osobní zájem o Rakousko či česko-rakouské vztahy, který jsem demonstroval již při obhajobě své bakalářské práce v akademickém roce 2010/2011. Abych zajistil nestrannost a vysokou úroveň svého výzkumu, individuálně jsem si zajistil výzkumné stipendium programu AKTION Österreich – Tschechische Republik, jež budu absolvovat na Institutu pro politickou vědu²⁸¹ na Vídeňské univerzitě.

²⁸⁰ Zkušební provoz byl zahájen 10. června 2002

²⁸¹ Institut für Politikwissenschaft

Cíle práce a metodologie

Ve své práci bych se rád pokusil zodpovědět výzkumnou otázku: „**Jak ovlivňují mediální kampaně zaměřené na Jadernou elektrárnu Temelín podobu vzájemných, česko-rakouských vztahů.**“ Zkoumání tohoto tématu bezesporu přinese mnoho podnětných praktických i teoretických poznatků. Pro výzkum tohoto tématu se hodí spíše kvalitativní výzkum, skrze něj se totiž dotyčná otázka jeví více zkoumatelnou. V práci bude pravděpodobně využit rozbor procesu, který „*je soběstačnější, protože není závislý na existenci obecného vysvětlení spojujícího nezávislou proměnnou se závislou*“²⁸². Důkladný rozbor procesu ovlivňování česko-rakouských styků ze strany médií by měl umožnit vyvodit důležité kauzality a vyvodit z nich závěry.

Pro mnou zvolené téma je nejvhodnější forma **případové studie**. Jednopřípadová studie poskytne nová a zajímavá data, jejichž nabytí bude z vědeckého hlediska samo o sobě obohacující. Z pohledu metodologické správnosti je nejprve třeba analyzovaný případ dostatečně a jasně ohraničit. Tematicky bych daný případ definoval jako vliv Jaderné elektrárny Temelín na česko-rakouské styky. Časově bude daný případ ohraničen datem vzniku samostatné České republiky (1993) a dobou dokončování mé práce (2013), časový úsek bude tedy zabírat dvě dekády. Případová studie je charakteristická svým zaměřením na zevrubný výzkum. Vytváření teoretických konstrukcí není jejím obvyklým cílem. Jedinečná případová studie se pokouší o „*hluboké porozumění komplexních fenoménu bez ambice přispět k poznání o fenoménech jiných*“²⁸³.

Na základě mé výzkumné otázky, „**jak ovlivňují mediální kampaně zaměřené na Jadernou elektrárnu Temelín podobu vzájemných, česko-rakouských vztahů**“ bych chtěl formulovat hypotézu, že **čím více pozornosti Jaderné elektrárně Temelín věnují média na obou stranách hranice, tím více se česko-rakouské styky zhoršují**. Primárním cílem mé práce by mělo být verifikování či falzifikování této hypotézy.

Nezávislou proměnnou bude v mém případě výskyt problematiky JET ve vztahu k česko-rakouským vztahům v českých a rakouských médiích. **Závislou proměnnou** bude samotná podoba česko-rakouských styků. **Zprostředkující proměnnou** bude stav veřejného mínění v konotaci s JET v médiích. **Kontrolní proměnnou** bude představovat složení vlád

²⁸² DRULÁK, P. a kol. (2008). *Jak zkoumat politiku*. Praha: Portál. s. 18

²⁸³ Tamtéž. s. 34

jednotlivých zemí. Účelem kontrolní proměnné bude zjistit, jestli změny závislé proměnné nejsou určovány ničím jiným (v tomto případě stranickým složením vlád ČR a Rakouska).

Z ontologického hlediska bude práce zkoumána z pozice **holisticko-materialistické i individualisticko-materialistické**. Pro práci tedy bude podstatná materiální část sociální reality, studium sociální struktur i jednání jednotlivců. Z hlediska nezávislé proměnné a zprostředkující proměnné bude zkoumán výskyt problematiky JET v médiích. Ten bude analyzován zejména **z kvalitativního hlediska, ale i kvantitativního hlediska** (avšak pro výzkum nebudou například podstatné mediální informace technického charakteru). **Nezávislá proměnná bude nabývat třech hodnot:** a) nízká kontroverze a intenzita; b) střední kontroverze a intenzita; c) vysoká kontroverze a intenzita.²⁸⁴ **Taktéž závislá proměnná bude nabývat třech hodnot.** Jelikož se pohybuje na úrovni vztahů mezi „spřátelenými“ zeměmi, bude nejzápornější hodnota a) zhoršené vztahy; druhá hodnota b) mírně zhoršené vztahy; a třetí hodnota c) bezproblematické vztahy. Zhoršené vztahy budou chápány jako stav, kdy politici a diplomatičtí představitelé jedné země často kritizují jednání země druhé. Mírně zhoršené vztahy označují stav, kdy dosahuje kritika nižší úrovně a bezproblematické vztahy stav, kdy kritika vůči druhé zemi zcela chybí. **Co se zprostředkující proměnné týče, stav veřejného mínění bude nabývat dvou hodnot –** a) převažující kladné mínění o druhé zemi, a b) převažující negativní mínění o druhé zemi. Na základě dostupných průzkumů veřejného mínění bude zkoumáno mínění obyvatel jedné země o zemi druhé. **Kontrolní proměnná bude nabývat pěti hodnot,** které jsou kombinací stranických složení české a rakouské vlády: a) středolevá vláda v ČR a vláda velké koalice v Rakousku; b) středolevá vláda v ČR a pravicová vláda v Rakousku; c) středoprávní vláda v ČR a vláda velké koalice v Rakousku; d) středoprávní vláda v ČR a pravicová vláda v Rakousku; e) úřednická vláda v ČR a vláda velké koalice v Rakousku.

²⁸⁴ Troufám si předpokládat, že mezi kontroverzí a intenzitou bude existovat přímá úměra. S rostoucí intenzitou poroste i kontroverze.

Rozbor zdrojů

Téma JET a jejího vlivu na česko-rakouské vztahy dostalo v českém prostředí dostatek prostoru pouze v žurnalistické sféře, v akademické sféře se jedná o oblast značně opomíjenou, což lze vysvětlit i malým zájmem o Rakousko jako takové. Na podobné téma vyšel v poslední době například článek od Milana Znoje "*Temelín v česko-rakouských vztazích*"²⁸⁵ či článek Ondřeje Šlechty "*Česko-rakouské vztahy a energetika*"²⁸⁶. Tematicky spojený, avšak již ne příliš aktuální je článek Miroslava Mareše "*Česko-rakouské vztahy: sousedství s překážkami*"²⁸⁷. Na Institutu politologických studií FSV UK byla obhájena diplomová práce "*Temelín v průsečíku politických zájmů*", vedená Rudolfem Kučerou.²⁸⁸ Na Institutu komunikačních studií a žurnalistiky byla v roce 2003 obhájena diplomová práce s poměrně příbuzným tématem "*Kauza Temelín, konstruování mediálních světů v českých a rakouských denících*".²⁸⁹ Nejnovějším akademickým přírůstkem je pravděpodobně diplomová práce obhájená v roce 2012 na FSV UK "*Odpor Rakušanů proti Jaderné elektrárně Temelín. Analýza rakouského protijaderného konsensu*".²⁹⁰ Z anglofonních zdrojů vyšlo několik relevantních článků, například "*The Temelín nuclear power plant and the European Union in Austrian–Czech relations*"²⁹¹ či "*The Temelin-Judgement of the European Court of Justice*"²⁹²

²⁸⁵ ZNOJ, M. (2008). Temelín v česko-rakouských vztazích. *Listy*. Vol. 41. No. 5. Dostupný z: <http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=085&clanek=050816> (cit. dne 19. 12. 2011)

²⁸⁶ ŠLECHTA, O. (2011). Česko-rakouské vztahy a energetika. *Revue politika*. Vol. 18. No. 7. Dostupný z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/1497/cesko-rakouske-vztahy-a-energetika> (cit. dne 19. 12. 2011)

²⁸⁷ MAREŠ, M. (2001). Česko-rakouské vztahy: sousedství s překážkami. *Revue politika*. Vol. 8. No. 7. Dostupný z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/1497/cesko-rakouske-vztahy-a-energetika> (cit. dne 19. 12. 2011)

²⁸⁸ STŘEDOVÁ, G. (2004). *Temelín v průsečíku politických zájmů*. Praha: Univerzita Karlova v Praze. Fakulta sociálních věd. Institut politologických studií, 110 s. Vedoucí diplomové práce Rudolf Kučera.

²⁸⁹ HUŠEK, M. (2003). *Kauza Temelín, konstruování mediálních světů v českých a rakouských denících*. Praha: Univerzita Karlova v Praze. Fakulta sociálních věd. Institut politologických studií, 105 s. Vedoucí diplomové práce Otakar Šoltys.

²⁹⁰ BRUNA, P. (2012). *Odpor Rakušanů proti Jaderné elektrárně Temelín. Analýza rakouského protijaderného konsensu*. Praha: Univerzita Karlova v Praze. Fakulta sociálních věd. Institut mezinárodních studií, 97 s. Vedoucí diplomové práce Ota Konrád.

²⁹¹ FAWN, R. (2006). The Temelín nuclear power plant and the European Union in Austrian–Czech relations. *Communist and Post-Communist studies*. Vol. 39, s. 101-119

²⁹² SCHÄRF, W.G. (2010). The Temelin-Judgement of the European Court of Justice. *Nuclear Law Bulletin*. Issue 85, s. 79-91

nebo "*Nuclear Power and EU Enlargement: The Case of Temelín*"²⁹³. Vyšlo taktéž několik knižních publikací, které se mého tématu dotýkají. Zmínil bych knihu "*Rakousko v evropské a středoevropské politice*"²⁹⁴, "*Nuclear Policies in Central Europe: Environmental Policy and Enlargement of the European Union: Austria's Policies Towards Nuclear Reactors in Neighbouring Countries*"²⁹⁵, "*Zahraniční politika politických stran v České republice, Maďarsku, Polsku a na Slovensku*"²⁹⁶, "*Rakousko a EU: dvanáct let rakouského členství v EU - struktury a procesy*"²⁹⁷. Vzhledem k tomu, že bych se své diplomové práci chtěl pokusit o maximální možnou hodnotovou neutralitu, hodlám použít i adekvátní množství autochtonních německojazyčných zdrojů. Jmenoval bych například práci "*(Grenz)Fall Temelin?: die konstruierte Wirklichkeit über das Atomkraftwerk in österreichischen und tschechischen Tageszeitungen*"²⁹⁸, "*Anspruch und Wirklichkeit von direkter Demokratie in Österreich untersucht an den Volksbegehren "Veto gegen Temelin" und "Sozialstaat Österreich"*"²⁹⁹ či článek "*Temelín: Das Kernkraftwerk an der Grenze*"³⁰⁰.

Kromě tematicky zaměřených textů využiji i metodologicky zaměřené zdroje, prvně musím zmínit knihu "*Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v mezinárodních*

²⁹³ AXELROD, R. (2004). Nuclear Power and EU Enlargement: The Case of Temelín. *Environmental Politics*. Vol. 13, s. 153-172

²⁹⁴ HLOUŠEK, V.; KOŘAN, M.; MERTENS, O.; POLÁČKOVÁ, K.; PROFANT, T.; SYNCHRA, Z. (2004). *Rakousko v evropské a středoevropské politice*. Mezinárodní politologický ústav: Brno, s. 125

²⁹⁵ GETZNER, M. (2003). *Nuclear Policies in Central Europe: Environmental Policy and Enlargement of the European Union: Austria's Policies Towards Nuclear Reactors in Neighbouring Countries*. Frankfurt am Main: Lang.

²⁹⁶ DANČÁK, B.; MAREŠ, M. (ed.). (2000). *Zahraniční politika politických stran v České republice, Maďarsku, Polsku a na Slovensku*. Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity: Brno, s. 120

²⁹⁷ JEŘÁBEK, M. (2007). Rakousko a EU: dvanáct let rakouského členství v EU - struktury a procesy. In *Evropská unie v členských státech a členské státy v Evropské unii: europeizace vybraných zemí EU*. Praha: Eurolex Bohemia.

²⁹⁸ DURSTBERGER, S. (2002). *(Grenz)Fall Temelin?: die konstruierte Wirklichkeit über das Atomkraftwerk in österreichischen und tschechischen Tageszeitungen*. Universität Wien: Wien

²⁹⁹ BERNHOFER, G. (2005). *Anspruch und Wirklichkeit von direkter Demokratie in Österreich untersucht an den Volksbegehren "Veto gegen Temelin" und "Sozialstaat Österreich"*. Universität Salzburg: Salzburg

³⁰⁰ HUMMER, W. (2008). Temelín: Das Kernkraftwerk an der Grenze. *Zeitschrift für Öffentliches Recht*. Vol. 63. Issue 4, s. 501-557

vztazích"³⁰¹, dále pak "Tvorba a analýza zahraniční politiky"³⁰². Z obecněji zaměřených publikací bych zmínil knihu Ondřeje Císaře "Transnacionální politické sítě: jak mezinárodní instituce ovlivňují činnost nevládních organizací"³⁰³. Spíše doplňkovou úlohu budou mít obecné zdroje, zabývající se primárně rakouskou, ale i českou politikou. Jmenoval bych například rozsáhlou knihu Herberta Dachse "Politik in Österreich: das Handbuch"³⁰⁴. Dále například "Politische Kommunikation in Österreich: ein praxisnahes Handbuch"³⁰⁵, "Die paradoxe Republik: Österreich 1945 bis 2005"³⁰⁶ či českou historickou knihu "Dějiny Rakouska"³⁰⁷. Ostatně o rozsahu a kvalitě těchto zdrojů jsem se přesvědčil už při zpracovávání své bakalářské práce "Současná krajní pravice v Rakousku"³⁰⁸.

Jako další zdroje mi poslouží články v českém i rakouském tisku a internetové zpravodajství, o jejichž bohatosti jsem se již přesvědčil. Zaměřím se na nejčtenější relevantní deníky v České republice i Rakousku. V ČR mi poslouží deníky (dle počtu čtenářů) "Blesk", "MF Dnes", "Právo" a "Lidové noviny"³⁰⁹. Nejčtenější rakouské deníky budou reprezentovat "Kronen Zeitung"³¹⁰, "Kleine Zeitung", "Österreich", "Kurier" a "Der Standard".

Zcela klíčovou roli budou zaujímat vlastní zdroje. V rámci výzkumného pobytu AKTION Österreich - Tschechische Republik ve Vídni hodlám vykonat interview s relevantními osobnostmi z akademické, politické, diplomatické či mediální sféry, přičemž to

³⁰¹ DRULÁK, P. (2008). Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v mezinárodních vztazích. Praha: Portál, s. 255

³⁰² DRULÁKOVÁ, R.; DRULÁK, P. (2011). *Tvorba a analýza zahraniční politiky*. Praha: Oeconomica, s. 183

³⁰³ CÍSAŘ, O. (2004). *Transnacionální politické sítě: jak mezinárodní instituce ovlivňují činnost nevládních organizací*. Brno: Masarykova univerzita. 181 s.

³⁰⁴ DACHS, H. (2006) *Politik in Österreich: das Handbuch*. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung. 1076 s

³⁰⁵ PLASSER, F. (2004). *Politische Kommunikation in Österreich: ein praxisnahes Handbuch*. Wien: WUV-Universitätsverlag. 501 s

³⁰⁶ RATHKOLB, O. (2005). *Die paradoxe Republik: Österreich 1945 bis 2005*. Wien: Zsolnay. 460 s

³⁰⁷ VEBER, V. (2009). *Dějiny Rakouska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. 756 s

³⁰⁸ ČERNOCH, J. (2011). *Současná krajní pravice v Rakousku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze. *Fakulta sociálních věd. Institut politologických studií*. 90 s. Vedoucí práce Martin Jeřábek.

³⁰⁹ Ačkoliv je dle počtu čtenářů před Lidovými novinami deník Sport, tento deník z důvodu nedostatečně relevantnosti pochopitelně zařazovat nebudu.

³¹⁰ Tento deník má v Rakousku téměř hegemonní postavení, protože jej čte více než 40% čtenářů novin, tj. asi 4x více (!) než druhý rakouský nejčtenější deník. Kronen Zeitung jsou mnohdy považovány za nejúspěšnější evropské noviny.

same bude probíhat následně v České republice, kde vykonám interview s adekvátními českými protějšky. Pro výzkum veřejného mínění hodlám vytvořit bilingvní internetovou stránku, kde bude možno mimo jiné sdělit svůj názor a vyplnit dotazník.

Výše uvedené zdroje jsou přirozeně pouhým prozatímním nástinem toho, co ve skutečnosti využiji.

Předpokládaná osnova

1. Úvod
2. Bilaterální vztahy ČR a Rakouska
 - 2.1. Vztahy před spuštěním JET
 - 2.2. Vztahy po spuštění JET
3. Politická dimenze jaderné energie
 - 3.1. Obecná charakteristika
 - 3.2. Jaderná energie v České republice
 - 3.3. Jaderná energie v Rakousku
4. JET a média
 - 4.1. Česká média a JET
 - 4.2. Rakouská média a JET
5. Přílohy
 - 5.1. Interview
 - 5.2. Data z internetové stránky
 - 5.3. Ostatní
6. Závěr

Předběžný seznam literatury a zdrojů

a) Knižní publikace

- CÍSAŘ, O. (2004). *Transnacionální politické sítě: jak mezinárodní instituce ovlivňují činnost nevládních organizací*. Brno: Masarykova univerzita. 181 s.
- DACHS, H. (2006). *Politik in Österreich: das Handbuch*. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung. 1076 s
- DANČÁK, B.; MAREŠ, M. (ed.). (2000). *Zahraniční politika politických stran v České republice, Maďarsku, Polsku a na Slovensku*. Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity: Brno, s. 120
- DRULÁK, P. (2008). *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, s. 255
- DRULÁKOVÁ, R.; DRULÁK, P. (2011). *Tvorba a analýza zahraniční politiky*. Praha: Oeconomica, s. 183
- GETZNER, M. (2003). *Nuclear Policies in Central Europe: Environmental Policy and Enlargement of the European Union: Austria's Policies Towards Nuclear Reactors in Neighbouring Countries*. Frankfurt am Main: Lang.
- HLOUŠEK, V.; KOŘAN, M.; MERTENS, O.; POLÁČKOVÁ, K.; PROFANT, T.; SYNCHRA, Z. (2004). *Rakousko v evropské a střeoevropské politice*. Mezinárodní politologický ústav: Brno, s. 125
- JEŘÁBEK, Martin. (2007). Rakousko a EU: dvanáct let rakouského členství v EU - struktury a procesy. In *Evropská unie v členských státech a členské státy v Evropské unii: europeizace vybraných zemí EU* Praha: Eurolex Bohemia
- PLASSER, F. (2004). *Politische Kommunikation in Österreich: ein praxisnahes Handbuch*. Wien: WUV-Universitätsverlag. 501 s
- RATHKOLB, O. (2005). *Die paradoxe Republik: Österreich 1945 bis 2005*. Wien: Zsolnay. 460 s
- VEBER, V. (2009). *Dějiny Rakouska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. 756 s

b) Články v odborných časopisech

- AXELROD, R. (2004). Nuclear Power and EU Enlargement: The Case of Temelín. *Environmental Politics*. Vol. 13, s. 153-172

- FAWN, R. (2006). The Temelín nuclear power plant and the European Union in Austrian–Czech relations. *Communist and Post-Communist studies*. Vol. 39, s. 101-119
- HUMMER, W. (2008). Temelín: Das Kernkraftwerk an der Grenze. *Zeitschrift für Öffentliches Recht*. Vol. 63. Issue 4, s. 501-557
- MAREŠ, M. (2001). Česko-rakouské vztahy: sousedství s překážkami. *Revue politika*. Vol. 8. No. 7. Dostupný z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/1497/cesko-rakouske-vztahy-a-energetika> (cit. dne 19. 12. 2011)
- SCHÄRF, W.G. (2010). The Temelin-Judgement of the European Court of Justice. *Nuclear Law Bulletin*. Issue 85, s. 79-91
- ŠLECHTA, O. (2011). Česko-rakouské vztahy a energetika. *Revue politika*. Vol. 18. No. 7. Dostupný z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/1497/cesko-rakouske-vztahy-a-energetika> (cit. dne 19. 12. 2011)
- ZNOJ, M. (2008). Temelín v česko-rakouských vztazích. *Listy*. Vol. 41. No. 5. Dostupný z: <http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=085&clanek=050816> (cit. dne 19. 12. 2011)

c) Akademické práce

- BERNHOFER, G. (2005). *Anspruch und Wirklichkeit von direkter Demokratie in Österreich untersucht an den Volksbegehren "Veto gegen Temelin" und "Sozialstaat Österreich*. Universität Salzburg: Salzburg
- BRUNA, Petr. (2012). *Odpor Rakušanů proti Jaderné elektrárně Temelín. Analýza rakouského protijaderného konsensu*. Praha: Univerzita Karlova v Praze. Fakulta sociálních věd. Institut mezinárodních studií, 97 s. Vědoucí diplomové práce Ota Konrád.
- ČERNOCH, J. (2011). *Současná krajní pravice v Rakousku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze. Fakulta sociálních věd. Institut politologických studií, 90 s. Vedoucí práce Martin Jeřábek.
- DURSTBERGER, S. (2002). *(Grenz)Fall Temelin?: die konstruierte Wirklichkeit über das Atomkraftwerk in österreichischen und tschechischen Tageszeitungen*. Universität Wien: Wien
- HUŠEK, M. (2003). *Kauza Temelín, konstruování mediálních světů v českých a rakouských denících*. Praha: Univerzita Karlova v Praze. Fakulta sociálních věd. Institut politologických studií, 105 s. Vedoucí diplomové práce Otakar Šoltys.

- STŘEDOVÁ, G. (2004). *Temelín v průsečíku politických zájmů*. Praha: Univerzita Karlova v Praze. Fakulta sociálních věd. Institut politologických studií, 110 s. Vedoucí diplomové práce Rudolf Kučera.

d) Denní tisk

- *Blesk*
- *Der Standard*
- *Kleine Zeitung*
- *Kronen Zeitung*
- *Kurier*
- *Lidové noviny*
- *Mladá fronta*
- *Österreicher*
- *Právo*